TOHUM

FİKRE
SANATA
RUHA

SAYI 162 KIŞ 2019

NİZAMİYE'DEN MONTESSORİ'YE
EĞİTİM

Eğitimin Amacı: Fikrî Bağımsızlık Taklitten Tahkike • Eğitim Sisteminin Felsefesi ve Tarihsel Dinamikleri Üzerine • Fatih ve Süleymaniye Medreselerinde Tıp Eğitimi • Klasik Eğitimden Moderniteye Osmanlı Maarifi • 2023 Eğitim Vizyonu • Eğitim Sisteminin İnşasına İlişkin Nazarî Bir Çerçeve Arayışı • Taşköprülüzâde Bağlamında Osmanlı'da İlimler Tasnifi • Eğitim Meselemize Gelenekli Yaklaşım: Osmanlı Eğitim Tecrübesi • Estetik Arayışında Toplumsal Bir Mutabakat Mümkün Müdür? • Öğrenme Ve Mekan • "Ya Tahammül Ya Sefer!" İnsanın Evcilleştirilmesi Sorunu: Eğitim ve Modern Zamanlar • Hiçbir Şey Veremiyorsan Fırsat Ver • Şehir Okulu ve İnsanın İnşası

Yusuf Karaca:
Bütün Dünya Müslümanları Bir Güç Olarak Dünyada İtibar Kazanırlarsa, Hindistan Dize Gelir

KIŞ 2019
SAYI: 162

ÖNDER Adına İmtiyaz Sahibi
HALİT BEKİROĞLU

Yayın Yönetmeni
VEYSEL BAŞAR

Editör
TUBA KARAÇORLU

Yayın Kurulu
AYHAN KÜÇÜK
AYLA AYDEMİR
EROL ERDOĞAN
ESMA BOZDOĞAN
FİKRİ CUMHUR
GÜL EBRAR BAŞAR
YUSUF ŞAHİN

Tasarım-Uygulama
ZAFER YILMAZ

Reklam
GNG TANITIM

Baskı
KÜLTÜR SANAT BASIMEVİ

İletişim
ALEMDAR MAH. YEREBATAN CAD. SALKIM SÖĞÜT SOK. NO:7
FATİH-İSTANBUL
0(212) 519 09 53

Her hakkı mahfuzdur. Dergideki yazı, fotoğraf ve diğer görsellerin izin alınmadan veya kaynak gösterilmeden her türlü ortamda çoğaltılması yasaktır.

önder 1958
İMAM HATİPLİLER DERNEĞİ

Nicelikten Niteliğe Eğitim...

İnsanlık tarihinin ve günümüzün belki de en köklü meselelerinden biri "eğitim" olmuştur. Eğitimin amacının, "iyi insan" yetiştirme gibi bir temele dayandırılmasının yanı sıra; akademik ve mesleki donanıma sahip, toplumun inşasında söz sahibi olacak bireylerin sağlıklı bir zeminde geleceğe hazırlanması da sayılmaktadır. Bu noktadan hareketle; eğitimin işlevselliği kadar hangi amaçla, hangi zaman diliminde ve hangi zeminde ele alındığı da önem arz etmektedir.

Son zamanlarda ülkemizde eğitime dair yaklaşımların ve bu yaklaşımlar neticesinde elde edilen çıkarımların işaret ettiği sonuç, eğitim meselesinin bütüncül ele alınması gerektiği şeklindedir.

Batılılaşmanın eğitimdeki yansımaları uzun yıllar süren bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bugün geldiğimiz noktada öz eleştirinin bir adım daha ötesine geçerek, geçici çözümler yerine güncel ve bütüncül bir bakış açısının yerleşmesinin gerekliliği hissedilmektedir. Eğitime dair yapılan eleştirileri ve durum tespitlerini takip eden çözüm önerileri, bu konuda üretilen fikirlerin pratiğe döküldüğünün de işareti olacaktır.

Ana işlevi itibariyle bireye, mesleki yeterlilik kazandıracak bir zemini oluşturmak olan eğitim, aynı zamanda entelektüel bir bakış açısı da kazandırmalıdır.

Her dönemde içinde yaşadığı toplumun meselelerine hassasiyetle yaklaşan Tohum Dergisi olarak bu sayımızda; "Tohum saç, bitmezse toprak utansın!" şiarından hareketle, geçmişten günümüze uzanan eğitim serüvenimize dair tespitleri, eleştirileri ve çözüm önerilerini harmanlamayı gaye edinen bir dosya hazırladık.

Gelecek sayılarda buluşmak dileğiyle...

VEYSEL BAŞAR
Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

DOSYA /6

NİZAMİYE'DEN MONTESSORİ'YE
EĞİTİM

EĞİTİMİN AMACI: FİKRÎ BAĞIMSIZLIK TAKLİTTEN TAHKİKE / 08
PROF. DR. RECEP ŞENTÜRK

EĞİTİM SİSTEMİNİN FELSEFESİ VE TARİHSEL DİNAMİKLERİ ÜZERİNE / 12
PROF. DR.MUSTAFA GÜNDÜZ

FATİH VE SÜLEYMANİYE MEDRESELERİNDE TIP EĞİTİMİ / 18
PROF. DR. TUNCAY ZORLU

KLASİK EĞİTİMDEN MODERNİTEYE OSMANLI MAARİFİ / 21
DR.VEHBİ BAYSAN

2023 EĞİTİM VİZYONU / 24
GÖKHAN YÜCEL

EĞİTİM SİSTEMİNİN İNŞASINA İLİŞKİN NAZARİ BİR ÇERÇEVE ARAYIŞI / 27
ARŞ. GÖR. SIRACETTİN ASLAN

TAŞKÖPRÜLÜZÂDE BAĞLAMINDA OSMANLI'DA İLİMLER TASNİFİ / 32
ARŞ. GÖR. SAMİ TURAN EREL

EĞİTİM MESELEMİZE GELENEKLİ YAKLAŞIM: OSMANLI EĞİTİM TECRÜBESİ / 35
SEDA ÖZALKAN

ESTETİK ARAYIŞINDA TOPLUMSAL BİR MUTABAKAT MÜMKÜN MÜDÜR? / 40
MEHMET ÖĞÜN

ÖĞRENME VE MEKAN / 42
ŞEYDA BEYAZ İNCE

"YA TAHAMMÜL YA SEFER!" İNSANIN EVCİLLEŞTİRİLMESİ SORUNU: EĞİTİM VE MODERN ZAMANLAR / 46
HALİL KURBETOĞLU

HİÇBİR ŞEY VEREMİYORSAN FIRSAT VER / 49
SEVDA DURSUN

ŞEHİR OKULU VE İNSANIN İNŞASI / 52
ŞEYMA ÇİÇEK

Hayatı kolaylaştıran mobil teknolojiler Albaraka'da!

DEĞERLERİNİZİN DİJİTAL BANKASI

Yepyeni Albaraka Mobil'i hemen indirin, sizi yüzünüzden tanıyan ve işleminizi bir sözünüzle yapan teknolojilerimizle hayatınıza kolaylık katın.

Yüz Tanıma Teknolojisi | **QR Kod ile Para Çekme** | **Albaraka Asistan**

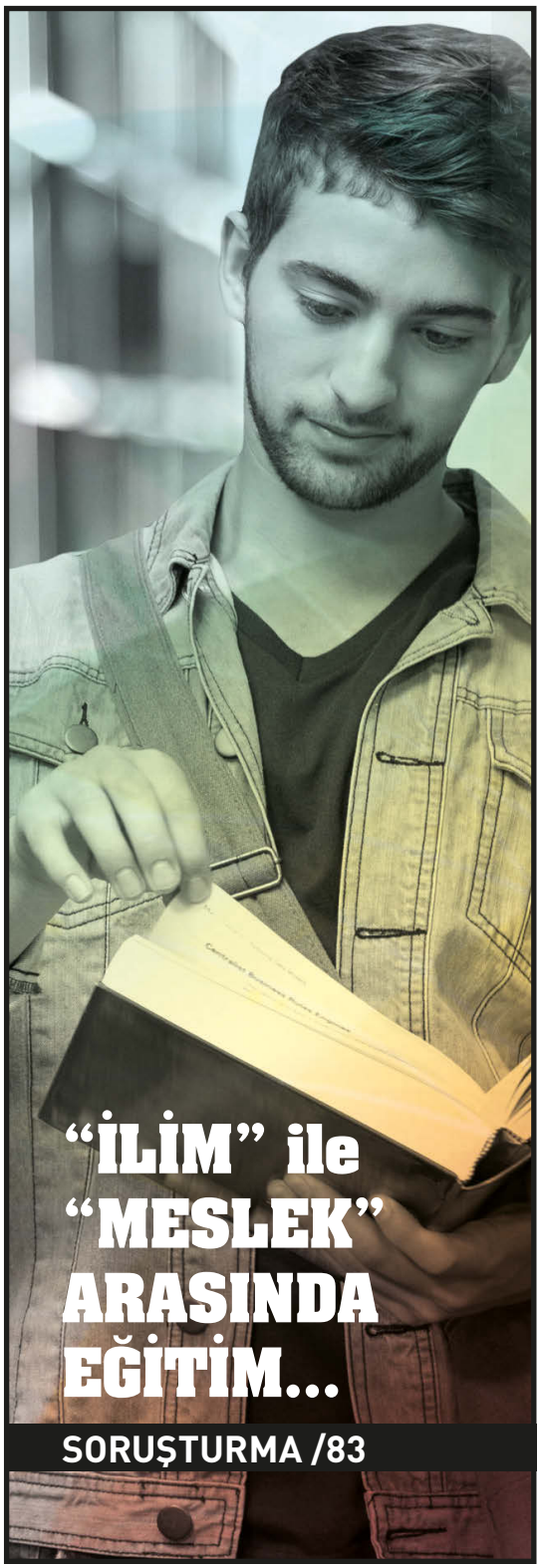
Alo Albaraka
0850 222 5 666
albaraka.com.tr

App Store'dan İndirin

Google Play 'DEN ALIN

alBaraka
değerlerinize değer katıyoruz

İÇİNDEKİLER

KİTAPLAR / 66

VEFA: BATI'NIN BAĞRINDA YÜKSELEN DOĞULU BİR ÇINAR: FUAT SEZGİN / **70**

SİVİL TOPLUM: GELENEĞİN BİRİKİMİNDEN YENİ BİR DÜŞÜNCENİN İNŞASINA İLEM / **73**

PORTRELER: MEDRESE EKOLLERİ / **77**

DUYARLILIK: EV ÜZERİNE DÜŞÜNCELER: “ÇÖP EVLER” VE “GÖNÜL EVLERİ” / **87**

GÜNCEL SİYASET: MATRIX TOPLUMU / **92**

SİNEMA: İDEALİZM ÖĞRETİLEBİLİR Mİ? / **96**

BİLİM DÜNYASI: EĞİTİM'DE BİLİM / **101**

SEYAHAT: GÜNDÜZ SEYRANLIK GECE GERDANLIK / **104**

YENİ

HEM LEZZETLİ HEM DE 100 KALORİNİN ALTINDA!

DENEDİNİZ Mİ?

ÜLKER

NİZAMİYE'DEN
MONTESSORİ'YE

EĞİTİM

DOSYA

EĞİTİMİN AMACI: FİKRÎ BAĞIMSIZLIK TAKLİTTEN TAHKİKE

PROF. DR. RECEP ŞENTÜRK

İbn Haldun Üniversitesi Rektörü

Eğitimin amacı nedir? Bu soru eğitim sisteminin bütünüyle nasıl kurgulanacağını ilgilendiren bir sorudur çünkü her sistem bir amacı gerçekleştirmek için kurulmuş bir vasıtadır. Başka bir ifadeyle eğitim sistemi neyin aracıdır? Eğitim ne için vardır? Eğitimin fert ve toplum hayatındaki işlevi nedir? Bu sorular tarihte ve günümüzde tüm dünyada sorulmaktadır.

İYİ İNSAN MI? İYİ VATANDAŞ MI?

Önce mevcut durumu gözlemleyip günümüzde eğitimin ne işlev gördüğünü tahlil edelim. Eğitimin amacı konusunda yapılan tartışmalar neticesinde dünyada yaygın iki yaklaşım ortaya çıkmıştır: (1) İyi insan yetiştirmek (2) İyi vatandaş yetiştirmek. İyi insan ve iyi vatandaşın kim olduğu ve nasıl yetiştirileceği konusunda dünyada çok farklı cevaplar vardır. Genellikle medeniyetler ve dinler "iyi insan"ın kim olduğu sorusuna cevap arar ve onu yetiştirmeye çalışır. Milli devletler ise "iyi vatandaş"ın kim olduğu sorusunu cevaplamaya ve onu yetiştirmeye çalışırlar.

Her din ve medeniyetin idealize ettiği bir insan tipi vardır ve o din ve medeniyetin eğitim sistemi o insan tipini yetiştirmeye çalışır. Aynı şekilde her milli devletin idealize ettiği bir ideal vatandaş tipi vardır ve o devletin eğitim sistemi bu vatandaş tipini yetiştirmeye çalışır.

Günümüz dünyasında hâkim olan görüş ve uygulamaya göre eğitimin amacı, milli devletin ideolojisini yeni nesillere benimsetmek ve onları ekonomi ve bürokrasinin eğitimli eleman ihtiyacını karşılayacak şekilde iyi vatandaşlar olarak yetiştirmektir. Milli devlet sistemi gibi, milli ideolojiler de Batı'da üretilmiştir ve Batı dışı ülkelere ihraç edilmiştir. Bu yüzden Batı dışı ülkelerdeki eğitim sistemi, Batı'dan ithal edilen sözde milli ideolojiyi yeni nesillere benimsetme işlevi görür. Daha açık bir ifadeyle, Batı dışı ülkelerdeki eğitim sisteminin amacı o ülkelerin Batılılaşmasını veya daha şık bir ifadeyle modernleşmesini sağlamak, Batılı ülkelerle merkez-çevre ilişkisini yürütecek Batıcı veya modern elitler yetiştirmektir.

SOSYAL BİLİMLER: MİLLİ KİMLİĞİ İNŞA ARAÇLARI

Batı'da milli ideolojiyi benimsetmenin, Batı dışı ülkelerde de Batıcılığı ve Batıcı ideolojileri benimsetmenin aracı sosyal bilimlerdir. Batı'da ve Batı dışı dünyada sosyal bilimler milli kimliği

Batı dışı ülkelerdeki eğitim sisteminin amacı o ülkelerin Batılılaşmasını veya daha şık bir ifadeyle modernleşmesini sağlamak, Batılı ülkelerle merkez-çevre ilişkisini yürütecek Batıcı veya modern elitler yetiştirmektir.

inşa araçlarıdır. Adı her ne kadar milli olsa da bu kimlik gerçekte Batıcıdır çünkü onu inşa için kullanılan araçlar, yani sosyal bilimler Batı'dan ithal edilmiştir.

Hem Batı'da hem Batı dışı ülkelerde eğitimin milli devletin bir aracı haline gelmesi modernite ile ortaya çıkmıştır. Modern dönem öncesinde eğitim devletin yetki ve sorumluluk alanı dışındaydı: İslam dünyasında vakıflar, Batı'da kilise tarafından yönetiliyordu ve amacı iyi insan yetiştirmekti. Modern devlet veya milli devlet, eğitimi yetki ve sorumluluğu altına aldı. Batı'da sadece din eğitimi kiliseye bırakılırken sosyalist ülkeler (SSCB ve Çin) ve Türkiye gibi ülkelerde eğitim tamamen devlet tekeli altına alındı. Bu durum dünya eğitim tarihinde çok önemli bir değişim olarak görülmelidir. Bu süreçte din yerine sosyal bilimler devreye girerek, milli ideolojiyi üretme ve eğitim yoluyla vatandaşlara ve özellikle yeni nesillere benimsetme işlevini üstlendi.

TAHKİKTEN TAKLİDE: BATILILAŞMA VE FİKRÎ BAĞIMLILIK

Aşağıda da kısaca izah edeceğimiz gibi kendi din ve medeniyetinin bile taklit yoluyla benimsenmesini kabul etmeyen İslam medeniyetinin mensupları, modern dönemde bir başka medeniyeti yani Batı medeniyetini taklit etmeye başladılar. İslam dünyasında eğitim, Batı taklitçiliğini yaymanın aracı haline geldi. Pratikte Batı'ya fikren bağımlı hale gelme süreci olan Batıcılık, modernleşme ve ilerleme olarak takdim edildi.

Modernleşme ve ilerleme olarak sevdirilmeye çalışılan bu süreç, aslında kendi adına düşünmeyi terk edip düşünce ithal etmek üzerine kuruluydu. Teknoloji üretemeyip dışardan ithal eden bir millet nasıl teknolojik olarak bağımlı hale geliyorsa, fikir üretemeyip dışardan ithal eden bir millet de fikrî bağımlılık içine düşmüş demektir.

Halbuki İmam Gazali'ye göre her alanda en iyi uzmanın bir Müslüman olması farz-ı kifayedir. Çünkü eğer herhangi bir alanda en iyi uzman başka bir din veya medeniyetten olursa, Müslümanlar onlara bağımlı olurlar. İslam'ın emri olan fikrî bağımsızlık tüm Müslümanlar için bir yükümlülüktür.

İSLAM MEDENİYETİNDE EĞİTİM VE FİKRÎ BAĞIMSIZLIK

Şimdi kısaca İslam medeniyeti özeline dönüp bakalım. İslam medeniyetinde eğitimin amacı nedir? Kısaca ifade etmek gerekirse İslam medeniyetinde eğitimin amacı "taklitten tahkike geçiş"tir. İslam medeniyetinde üç temel ilim vardır: (1) Akaid-Kelam, (2) Fıkıh ve (3) Tasavvuf. Tahkike geçiş bu üç alanda farklı şekillerde gerçekleşir.

• Akaid ve Kelam Eğitiminin Amacı: *"İman'da taklitten tahkike geçiş"* Her Müslümanın fikren bağımsız olarak kendine göre sebeplerle iman etmesi, Kelam eğitiminin bir amacıdır ve her Müslüman üzerine bir yükümlülüktür. Gazali öncesi mütekaddimûn Kelam âlimlerine göre taklidî iman makbul değildir, her müminin tahkikî imana geçiş yapması gerekir. Burada taklidî imandan maksat, bir ki-

İslam dünyasında eğitim, Batı taklitçiliğini yaymanın aracı haline geldi. Pratikte Batı'ya fikren bağımlı hale gelme süreci olan Batıcılık, modernleşme ve ilerleme olarak takdim edildi.

şinin sadece toplumunun, milletinin, kavminin veya ailesinin kültürüne uymak için adet olsun diye iman etmesidir. "Niçin müminsin" sorusuna, "atalarımız mümindi, ben de onun için müminim" cevabını vermesi taklidî imana güzel bir örnek teşkil eder. Halbuki bir müminden beklenen imanını bir delile dayandırmasıdır. Bu delilin mahiyeti veya başkalarını ikna edici olup olmaması mühim değildir. Mühim olan o kişinin kendisinin bu delil ile ikna olmasıdır. Çünkü delillerin ikna gücü kişiden kişiye değişir. Mütekaddimûn âlimlerine göre her Müslümanın bir delile dayalı olarak iman etmesi farzdır. Müteahhirûn ulemasından bazıları bu konuda taklidî imana cevaz vermişlerdir. Mütekaddimûn âlimlerinin tahkikî imana bu kadar ehemmiyet vermelerinin iki sebebi vardır: Öncelikle, insanın aklını kullanarak ve sorgulayarak iman etmesinin ehemmiyeti; ikinci olarak da, taklidî iman bir delile dayanmadığı için, sahibinin kolayca ikna edilerek dinin dışına çıkabileceği riski.

İslam'ın hem zâhirî (bedeni ilgilendiren) hem bâtınî (kalbi ilgilendiren) hükümleri vardır. Bu nedenle İslam, zahir ve bâtın hükümlerinin tamamını eksiksiz yerine getirerek gerçek manada yaşanabilir.

• Fıkıh Eğitiminin Amacı: *"Amel'de taklitten tahkike geçiş"*

Fıkıh eğitiminin amacı talebeleri içtihat seviyesine çıkarmaktır. Böylece talebeler taklitten tahkike geçmiş olurlar. Ancak Fıkıh'ta içtihat seviyesine çıkmak farz-ı kifayedir yani herkes için zorunlu bir yükümlülük değildir. Eğer ümmet içerisinde fıkhî meselelerde fetva verecek ve içtihat yapacak âlimler yoksa tüm ümmet mesuliyet altındadır. Dolayısıyla fetva vermeye ve içtihat yapmaya ehil âlimleri yetiştirmek tüm ümmetin en önemli vazifelerindendir.

• Tasavvuf Eğitiminin Amacı: *"İrfan'da ve tezkiyede taklitten tahkike geçiş"*

Tasavvuf eğitiminin amacı nefislerini tezkiye (tasfiye) ederek, talebeleri irfan ve ihsan seviyesine ya da keşf ve müşahede mertebesine çıkarmaktır. Tasavvuf ilmi, Kelam ve Fıkıh'taki nazarî bilgiden nefis tezkiyesi yoluyla hâl veya tecrübe ile elden edilen İrfan'a geçişi amaç edinir. İhsan mertebesinde olmayan insanlar İslam'ın zahirine hapsolmuşlardır. Halbuki İslam'ın hem zâhirî (bedeni ilgilendiren) hem bâtınî (kalbi ilgilendiren) hükümleri

Fikrî Bağımsızlık Elde Edilmeden Hiç Bir Alanda Tam Bir Bağımsızlık Elde Edilemez.

vardır. Bu nedenle İslam, zahir ve bâtın hükümlerinin tamamını eksiksiz yerine getirerek gerçek manada yaşanabilir. Kalbin terbiyesi ve tezkiyesi ile irfan ve ihsan konusunda genellikle insanlar ve hatta nazarî bilgilerle donanmış Fıkıh ve Kelam âlimleri bile taklit seviyesindedirler. Tasavvuf'ta taklitten tahkike, Tasavvuf kitaplarını okuyarak, akademik çalışmalar veya düşünme ile geçilmez; hâl ilmi olan Tasavvuf'un yaşayarak tahsil edilmesiyle; daha açık bir ifadeyle takva, azîmetle amel, güzel ahlak, zâhirî ve bâtınî edep, kalbi ve bedeni sünnetlerle amel ettirmek, iddiasızlık veya hiçlik duygusu gibi uygulamalarla geçilir.

Tasavvufî olarak bakıldığında, bir insanın fikren tam bağımsız olabilmesi için nefis, heva ve şeytanın vesvese ve yönlendirmelerinden kurtulması gerekir. "Hevasını ilah edinen", nefsin ve şeytanın kölesi olan bir insan fikren bağımsız olamaz. Akıl tutkuların kölesi olursa, bir insan fikren bağımsız değildir.

GÜNÜMÜZDE SOSYAL BİLİM EĞİTİMİNDE FİKRÎ BAĞIMSIZLIK

Batı'da sosyal bilimlerin ortaya çıkması, tüm dünyaya yayılması ve İslam dünyasının Batı hegemonyası altına girmesi ile fikrî bağımsızlık için mücadelede yeni bir cephe daha ortaya çıktı: Sosyal bilimler. Hem Batı'da hem Batı dışı ülkelerde tüm sosyal bilimcilerin ve sosyal bilim öğrencilerinin sosyal bilimler alanındaki mevcut hâkim paradigmaya mahkûm olmamak için çalışması gerekmektedir. Bu bir özgürleşmedir. Mevcut sosyal bilimler eğitimi, yeni nesilleri Batı kaynaklı Avrupa-merkezci, pozitivist ve evrimci sosyal bilim anlayışına bağımlı hale getirmek için çalışmaktadır. Böylesi bir eğitimden geçen öğrencilerden fikri özgünlük/özgürlük beklemek mümkün değildir.

Bu durumun sonucu olarak, tüm dünyada öğrencilerini fikrî bağımsızlık idealine göre yetiştirecek yeni bir sosyal bilim eğitimine ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun iki yolu vardır:

(1) Mukayeseli eğitim: Sadece Batı kaynaklı sosyal kavram ve teorileri öğretmeyen, diğer medeniyetlerin yaklaşımlarını ve birikimlerini de eşit düzeyde saygınlıkla (müzelik fikirler olarak değil) öğreten bir eğitim anlayışı.

(2) Gelenekli yenilikçilik: Açık medeniyet çağına uygun bir şekilde, medeniyetlerin, özellikle İslam medeniyetinin birikimlerini dışlamayan ama saf bir muhafazakârlık ve gelenekçilik anlayışına da mahkûm olmayan dengeli bir anlayış.

Bu iki yaklaşım sosyal bilim eğitiminde kullanılırsa, tüm dünyada yeni nesiller mevcut hâkim sosyal bilim paradigmasına mahkûm olmayıp kendi fikirlerini üretecek şekilde yetişmiş olurlar.

Fikrî Bağımsızlık Elde Edilmeden Hiç Bir Alanda Tam Bir Bağımsızlık Elde Edilemez.

Bu durumda eğitimin amacını yeniden tanımlamamız gerekmektedir. Eğitimin amacı fikrî bağımsızlıktır. Fikrî bağımlılık; siyasi, iktisadi ve teknolojik tüm bağımlılık türlerinin temelini teşkil eder. Fikrî bağımsızlık elde edilmeden hiç bir alanda tam bir bağımsızlık elde edilemez. Eğitimin işlevi, yeni nesilleri iman, amel ve irfanda taklitten tahkike yükseltmektir. Sadece kendisi fikren bağımsız olan fertler, ülke ve toplumlarını fikrî bağımsızlığa kavuşturabilirler. Gerçek iktidar fikrî iktidardır; gerçek bağımsızlık fikrî bağımsızlıktır.

DOSYA

EĞİTİM SİSTEMİNİN FELSEFESİ VE TARİHSEL DİNAMİKLERİ ÜZERİNE

PROF. DR.MUSTAFA GÜNDÜZ

Yıldız Teknik Üniversitesi -Eğitim Bilimleri

Türk eğitim sistemi Tanzimat'tan bu yana derin kırılmalar, yeni proje denemeleri ve hedeflerle kendine özgü bir istikamet arayışını hâlâ sürdürmektedir. Bu arayışın temel nedeni Osmanlı son döneminde karşılaşılan yeni dünya düzenine ayak uydurma gayreti ve köklerle nasıl bir irtibat kurulacağı problemi üzerine inşa edilmiştir. Tanzimat'la birlikte eğitim sistemimizde Batı modernitesine uyum ve başkaldırı paradoksu sarmaşık gibi yükselirken ana omurga gittikçe zayıfladı ve giderek kuru bir çubuğa dönüştü. Üst üste yapılan ikircikli reformlar, düzenlemeler, özü bulma arayışları, ideal insan tipi belirleme gayretleri bu güne kadar istenilen neticeyi veremedi.

Modern hayatın en önemli kurumlarından biri belki de en başta geleni zorunlu, devlet merkezli kamusal eğitim sistemidir. Çünkü modern hayatın inşasını sağlayacak olan ana unsur kamusal eğitimdir. Devlet, ekonomi, iletişim, kültür, sanat vb. alanların ihtiyaç duyduğu insan kaynağını yetiştirecek olan eğitimdir. Son zamanlarda "eğitim şart" komedisinin altında yatan ironi bu hakikate işaret eder. İnsanların huzur bulacağı kendini güvende hissedeceği bir devlet ve toplumsal yapının inşasında eğitim sisteminin merkezi rolüne işaret etmesi bakımından bu belirleme anlamlıdır. Ancak eğitimin söz konusu beklentiyi yerine getirebilmesi için sağlıklı, tutarlı, zamanın ruhuna uygun, ihtiyaçlara cevap verebilecek bir felsefî içeriğe sahip olması zorunludur. Bu zorunluluk inşa edilmeden eğitimden fayda beklemek büyük ölçüde beyhude olacaktır. Üstelik eğitimden beklenenin gelmediği durumda, bunun yerini gayri resmi unsurlar ve ortamlar bir şekilde dolduracaktır. Bu da toplumda kafaları inanılmaz şekilde karışık, çelişkilerle dolu, bir arada yaşamanın bilinç ve davranışlarından uzak farklı anlam ve ruh dünyalarında yaşayan insanların yetişmesine sebep olacaktır.

Tanzimat'la birlikte eğitim sistemimizde Batı modernitesine uyum ve başkaldırı paradoksu sarmaşık gibi yükselirken ana omurga gittikçe zayıfladı ve giderek kuru bir çubuğa dönüştü.

EĞİTİM SİSTEMİMİZİN FELSEFÎ TEMELİ NASIL TEŞEKKÜL ETTİ?

Burada kısaca on dokuzuncu yüzyılın özellikle ikinci yarısındaki hâkim bilim, teknoloji, din ve ideoloji anlayışına bakmakta yarar vardır. Bu yüzyılda sanayileşme, şehirleşme, kapitalist ekonomi, sömürge ve emek sömürüsü ile Avrupa'da yeni bir dünya inşa edildi. Bu yeni dünya, felsefî arka planını büyük ölçüde geleneksel devlet, toplum ve dinî yapıya (kilise) muhalefetle inşa etti. Modernitenin teolojisi dinlerin tam aksine bilim idi. Buna göre artık yeni dünyada eski rejimlere ve uygulamalara yer olmadığı gibi, dinlere de yer yoktu. Dinler miadını doldurmuştu. İnsanların bütün sorunlarına bilim cevap verebilecekti. Yeni devlet ve toplumun oluşmasında bilimden başka çare aramak boşunaydı. Şu halde geleceğin toplumunu inşa ederken din, geleneksel hayat formları kesinlikle terk edilmeli, bunların devamı ve eğitimi kesinlikle engellenmeli, bilim ve teknolojinin gösterdiği hedefler hayatın her alanında hâkim unsur haline gelmeliydi. Bu tarz bir anlayış 1850'lerden sonra Avrupa'da kendine muhkem bir yer edindi. Bu yeni hayatın sigortası olarak laiklik icat edildi. Laiklik, dünyevî ve uhrevî zihniyetlerin birbirini tehdit etmeden aynı küre üzerinde yaşayabilmelerini temin etmek üzere devletin uhdesinde tesis edildi.

19. yüzyılın başlarından itibaren Avrupa'da böylesi bir dünya inşa edilirken, modernitenin arka planına dair Osmanlı'da hiçbir birikim yoktu. Buna ihtiyaç da yoktu. Zira Osmanlı toplumunda din-bilim, sanat-teknoloji, devlet-cami-toplum çatışması söz konusu değildi. Dolayısıyla Avrupa'da meydana gelen oluşumun arka planı ile Osmanlı dünyasında derin bir farklılık vardı. Avrupa'da icat edilen yeni kavramların Osmanlı toplumunda karşılığı yoktu. Örneğin "liberty" (özgürlük) kavramı Fransız İhtilali'nden sonra hızla yayılırken Osmanlı aydınları bunu "ruhsat" olarak tercüme etti. Feminizm, laiklik, sendika vb. birçok kavram için daha yüz yıla yakın beklenilmesi gerekiyordu. Bunlar gibi pek çok kavram tarihi, felsefi ve sosyolojik arka plana sahip olmadığından eğitim ve kültür dünyamıza taban tabana farklı bir anlamla girebiliyordu. Bu durum da eğitim sistemimizi içinden çıkılmaz karmaşalara soktu ve bu durum hâlâ devam etmektedir.

Türk eğitim sisteminin felsefî temellerine bakıldığında özgün bir temel arayışının devam ettiği söylenebilir. Bu konuda bir düzlüğe çıkılmış değildir. Meselenin kökeninde Tanzimat'la birlikte başlayan kavramsallaştırma ve yeni dünyayı anlama meselesi yatmaktadır. Bu dönemde "muasır medeniyet ve çağdaşlık" bü-

Ancak eğitimin söz konusu beklentiyi yerine getirebilmesi için sağlıklı, tutarlı, zamanın ruhuna uygun, ihtiyaçlara cevap verebilecek bir felsefî içeriğe sahip olması zorunludur. Bu zorunluluk inşa edilmeden eğitimden fayda beklemek büyük ölçüde beyhude olacaktır.

yük ölçüde "modernleşme ve batılılaşma" kavramlarıyla eş değer tutulmuş, Avrupa değer ve teknoloji dünyasının bütünüyle aktarımı devlet ve toplumun içinde bulunduğu durumdan kurtulmanın çaresi olarak düşünülmüştür. II. Meşrutiyet dönemine her ne kadar çok farklı kanatlarda olsalar da "dünyada bir tek medeniyet var, o da Avrupa medeniyetidir, onu gülüyle dikeniyle alacağız, ya da mahvolup gideceğiz" diyen bir aydın ile "medeniyet bir seyl-i hurûşandır (coşkun akan bir ırmak), ya ona tabi olacağız ya da boğulup gideceğiz" diyen münevverin kaygıları aynı noktalara işaret etmektedir. Ziya Gökalp'in

Şehirleşme, modern devletin bütün bireyler tarafından idrak edilmesi ve mutlak itaat gösterilmesi, kapitalist ekonomik sistemin temini büyük ölçüde eğitim sayesinde gerçekleşti.

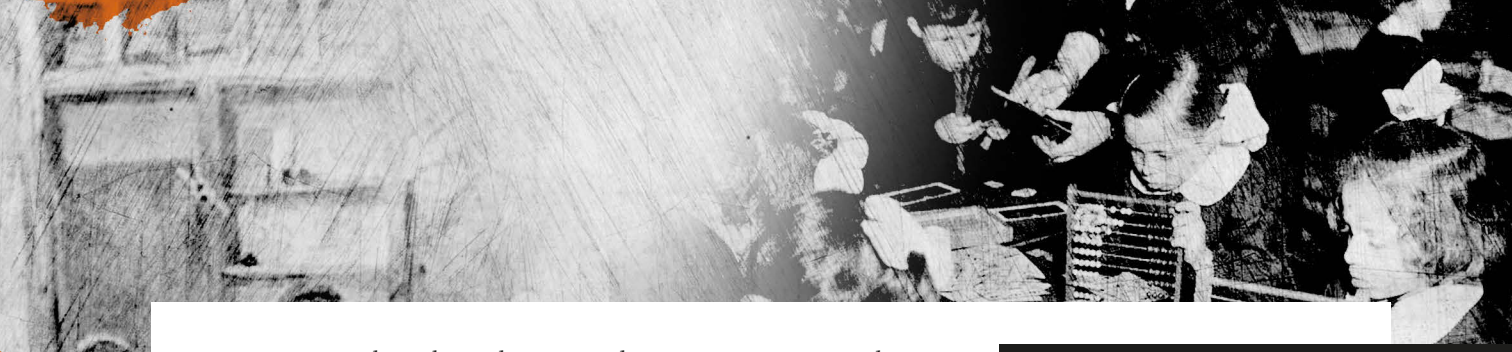
"kültür ve medeniyet", "hars ve tezhip" sınıflamaları meselenin farkında olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır. Ancak bu farkındalık Cumhuriyet döneminde devam ettirilememiş ve Batı kavramsal dünyasına büyük ölçüde teslim olunmuştur. Bu bakımdan eğitim sistemimizin sağlıklı bir felsefî temele dayandığını söylemek güçtür.

MEVCUT FELSEFİ AKIMLAR VE EĞİTİM SİSTEMİMİZE ETKİLERİ NELERDİR?

Sanayi devrimi ve toplumunun inşası ve sürdürülmesi için icat edilen modern eğitim sistemi yirminci yüzyılın ortalarına kadar görevini eksiksiz yaptı. Şehirleşme, modern devletin bütün bireyler tarafından idrak edilmesi ve mutlak itaat gösterilmesi, kapitalist ekonomik sistemin temini büyük ölçüde eğitim sayesinde gerçekleşti. Yeni sanayi, ekonomi ve bürokrasinin istediği bireyler teknik, sanat, teknoloji ve sosyolojik bilgi ile yüklenerek sertifikalandırıldı. Böylece insanlar yeni toplumda kendilerine yer edinirken geleceklerini de büyük ölçüde mevcut eğitim sisteminin imkân ve fırsatlarına bağladırlar. Ancak bu durum hızlı sosyolojik değişim, din ve geleneğin insanlar üzerindeki etkisi gibi unsurlar dikkate alındığında ciddi arızalar veriyor, alternatiflere imkân vermiyor, hâkim devlet paradigmasının dışındaki oluşumlara hayat hakkı tanımıyordu. Pozitivist bilimci felsefi paradigma kendisi dışındaki bütün anlayışları geçersiz, işe yaramaz ve gereksiz buluyordu. Oysa insan zihninin teşekkülü ve toplumsal hayat farklı katmanlar üzerine inşa ediliyor ve her katman farklı pencerelerden pay alabiliyordu. Bu bakımdan, daha modern eğitimin inşası sürecinde karşı çıkışlar, alternatif paradigmalar konuşulmaya başlandı. Avrupa'da kır eğitim, sanat eğitimi, seçkinlerin eğitimi, çocuktan hareket eğitimi, Montessori modeli, Frobel eğitimi vb. karşı çıkışlar başladı ve II. Dünya savaşından sonra Avrupa ve Amerika sıkı modernist eğitim uygulamasından büyük oranda vazgeçildi. Artık pür pozitivist ve bilimci paradigma yerine, farklılıklara imkan tanıyan, birey ve grup isteklerini dikkate alan alanlar açılmaya başlandı. Böylece devletler eğitim sistemi üzerindeki etkileri daha çok biçim ve evrensel değerler noktasında kontrol ve denetime indirgeyerek, içerikte birey, aile ve sosyolojik talepleri alabildiğince gevşetti. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz dönemde dünyada -her ne kadar kapitalizmin baskın etkisi devam ediyorsa da- hâkim bir eğitim sisteminden bahsetmek biraz güçtür.

Eğitim sistemimizin felsefî durumuna baktığımızda ise garip bir durum görünmektedir. On dokuzuncu yüzyılda sağlıklı bir felsefi temele oturmadan oluşturulmaya çalışılan pozitivist, bilimci eğitim paradigması Cumhuriyet devrimleri ile daha da pekiştirildi, tahkim edildi. Örneğin II. Meşrutiyet döneminde başta Almanya olmak üzere diğer Avrupa devletlerinden örnek alınarak militer ve paramiliter bir eğitim sistemi oluşturulmaya başlandı. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise bu miras daha da güçlendirildi. Eğitim sisteminin

Eğitim sistemimizin felsefî durumuna baktığımızda ise garip bir durum görünmektedir. On dokuzuncu yüzyılda sağlıklı bir felsefi temele oturmadan oluşturulmaya çalışılan pozitivist, bilimci eğitim paradigması Cumhuriyet devrimleri ile daha da pekiştirildi, tahkim edildi.

tamamına yaygınlaştırılan militer zihniyet en katı haliyle 1945'e kadar uygulandı. Ondan sonra da yumuşatılmaya başlansa bile taviz verilmeden bu günlere kadar devam ettirildi. II. Dünya savaşı sonrasında dünyanın önde gelen devletleri eğitim sistemlerini mevcut bilim, sanat, felsefe ve ekonomik imkanlarla yeniden dizayn ederlerken Türkiye'de bu bağlamda belirgin bir değişimin olmadığı söylenebilir. Aksine değişim yapılıyormuş havasıyla eskiyi daha da güçlendirme ameliyeleri sürekli görülmüştür. Bunun da en belirgin kanıtı askerî darbelerin her biri sonrasında eğitim sisteminin "kuruluş ayarları" olarak nitelenen Atatürk dönemi uygulamalarına yeniden bağlanmasıdır.

Değişime direnen bu bakış açısı ekseninde bu güne kadar gelen eğitim sisteminin dünyanın hâkim eğitim felsefelerinden anlamlı bir şekilde etkilendiğini söylemek güçtür. Zira 1980'ler sonrasında yükselen Asya Devletleri ve Japonya eğitim sistemine merak salınırken, 2000'ler sonrasında yeniden Amerika eğitim sistemine bel bağlanmış ve reformların bu zaviyeden gerçekleştirilmesi istenmiştir. Burada bütün mesele, dünyanın farklı bölgelerindeki başarılı eğitim modellerini onların gerçekleşme nedenleri dikkate alınmadan taklit etme kolaycılığı ya da fırsatçılığıdır. Bir başka felsefeyi takip ve taklit sadece sonuçlardan yararlanmaya kalkmaktır. Çıktıları tüketmektir ve bunun sonu yoktur. Eğitim felsefesi başka felsefeleri taklit etmekle oluşturulabilecek ve sürdürülebilecek bir mesele değildir. Her toplum kendi eğitim felsefesini bizatihi kendisi, kendi imkânları, birikimi, gayreti ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşturmak zorundadır. Bunun dışındaki hiçbir yol ve arayış bizi düzlüğe çıkaramayacak, daima ara sokaklarda dolaştıracaktır. Ana arterler taklit edilemez, sadece inşa edilir.

Türk eğitim sisteminin Tanzimat'tan bu yana bir arayış içinde olmasından, kendine özgü bir güzergâh tayin edememesinden, belirsizliğin ve felsefe arayışlarının hâlâ devam etmesinden bahsedildikten sonra peki "nasıl bir felsefî arka plan" sorusu sorulabilir.

"NASIL BİR FELSEFİ ARKA PLAN" EĞİTİM SİSTEMİNİN MEVCUT SORUNLARINA ÇARE OLABİLİR?

Türk eğitim sisteminin Tanzimat'tan bu yana bir arayış içinde olmasından, kendine özgü bir güzergâh tayin edememesinden, belirsizliğin ve felsefe arayışlarının hâlâ devam etmesinden bahsedildikten sonra peki "nasıl bir felsefî arka plan" sorusu sorulabilir. Elbette bu cevaplanması güç bir sorudur. Zira derin tarihi kökleri olan, son derece zengin bir sosyo-kültürel yapıya sahip, stratejik bir coğrafyada hayatını devam ettiren Türkiye için bir çırpıda eğitime felsefî arka plan tasarlamak zordur. Ancak imkânsız değildir. Bunun için her şeyden önce mevcut sıkıntıların, sorunların, kısıtlamaların farkına varmak gerekir. Hastalık teşhis edilmeden tedavi edilemez. Teşhisin de şartları vardır. En başta ehil doktorlar gereklidir. Eğitim sistemimizin tarihi ve sosyolojik sorunlarının neler olduğu, bagajda birikenlerin günümüzü ve geleceği nasıl ipotek ettiği ya da nasıl vizyon sağladığı açıkça izah edilmelidir. Meseleler önce

Eğitim sistemimizin felsefî durumuna baktığımızda ise garip bir durum görünmektedir. On dokuzuncu yüzyılda sağlıklı bir felsefi temele oturmadan oluşturulmaya çalışılan pozitivist, bilimci eğitim paradigması Cumhuriyet devrimleri ile daha da pekiştirildi, tahkim edildi.

Derin tarihi kökleri olan, son derece zengin bir sosyo-kültürel yapıya sahip, stratejik bir coğrafyada hayatını devam ettiren Türkiye için bir çırpıda eğitime felsefî arka plan tasarlamak zordur. Ancak imkânsız değildir.

zihnen çözülmeli ki fiilen çözülebilsin, aksi mümkün değildir. Sorunlarımızı öncelikle zihnimizde tasnif etmeli, hiyerarşisini kurmalı sonra somut adımlara başlamalıyız.

Ülkemiz kadim medeniyetlerin doğduğu, büyüdüğü ve bütün dünyayı etkilediği bir coğrafyadır. Osmanlılar birkaç yüzyıl dünyayı hemen her bakımdan etkilemiş medeniyet kurmuş bir devlettir. Osmanlı kültürü İslâm'ın merkezde olduğu, Ortadoğu ve Avrupa kültür ve medeniyetlerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Türkiye son derece zengin bir dinî, etnik ve kültürel birlikteliğe ev sahipliği yapmaktadır. Coğrafi iklim, farklı tarz hayatlar için olumlu imkânlar sağlamaktadır. Daha da önemlisi Türk eğitim sisteminin felsefesi sadece Türkiye coğrafyası ile sınırlı değildir. Başta Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya, Orta Asya olmak üzere Türk ve Müslüman unsurun olduğu dünyanın bütün bölgeleri, Türk eğitim felsefesinin içeriğini bir şekilde ilgilendirecek potansiyel sağlamaktadır.

Böylesi coğrafi, sosyolojik ve antropolojik çeşitliliğin bir arada hayat sürdüğü Anadolu ve farklı kıtalardaki hinterlandı için nasıl bir eğitim sistemine ihtiyaç duyulabilir? Mevcut birikim korunarak, gelecek nasıl inşa edilebilir? Yenilikler nasıl tatbik edilebilir? Bu çeşitlilik ortamında devlet ve birey ilişkileri nasıl tesis edilmelidir? Son olarak da bu coğrafyada yaşayan insanların asgari müşterekleri ne olmalıdır? Eğitim sisteminden geçen bir birey mutlak olarak hangi yetenek ve zihinsel donanımla mücehhez olmalıdır? Bu soruların cevabı aslında nasıl bir birey, nasıl bir toplum ve nasıl bir devlet sorularına verilecek karşılıklardır. Bu cevap bize ideal birey, ideal toplum ve ideal devletin tanımını verecektir. Eğitim politikacıları bu sorulara bilimsel/sağlıklı verilerden hareketle soğukkanlı cevap vermelidir. Bu cevabın verilebilmesi için eğitim politikacılarının devlet ve toplumun tarihi, sosyal ve kültürel dinamiklerini çok iyi tanımaları gereklidir. Bunun için ciddi bir dil, din ve tarih nosyonu, ardından da sosyoloji ve hukuk bilgisi şarttır. Eğer bu birikimler sağlanabilirse sağlıklı felsefe yapmanın, eğitim felsefesi tasarlamanın asgari şartları oluşmuş demektir.

Peki, bu nasıl mümkün olabilir? Kanaatimce, söz konusu politikanın üretimi ve bireylerin yeti kazanması sırf bu amaçlarla kurulmuş üniversite bölümlerinden, enstitülerden, daha da önemlisi bağımsız düşünce merkezlerinden alınacak ciddi eğitimle gerçekleşebilir. Söz konusu düşünce merkezlerini bağımsız kılabilecek en önemli enstrüman yetkin bütçe kapasiteleridir. Oysa bugün ülkemizde böylesi bir eğitimi verebilecek mekanizmalar, bölümler, enstitüler ve bağımsız düşünce kuruluşlar yok hükmündedir. Öncelikle bu ihtiyacın farkına varılması ve bu eksiği gidermenin yollarının araştırılması, önlemlerin alınması gerekir. Üniversiteler ve eğitim fakülteleri bu sorunlara çare olabilecek, bilgi ve politika üretebilecek potansiyelden hayli uzaktır. Zira üretim kapasite ve cihazları yoktur, alet kutusu yetersizdir. Eskilerin "kem alâtla kemâlât olmaz" vecizesiyle ifade

Eğitim sistemimiz bütün hantallığına ve bürokratik oligarşisine rağmen yeni öğrenciler yetiştirmeye ve topluma hizmete devam etmektedir. Elbette teknik olarak "şahane" denilebilecek işler başarılmaktadır.

ettikleri hakikat budur. Eksik, yetersiz aletlerle, eğitimsiz, bilgisiz personelle hâkim, olgun, ileri düzeyde bir sistemin inşası mümkün değildir.

EĞİTİM SİSTEMİNE "NASIL BİR YÖNTEM" FELSEFÎ ARKA PLAN SAĞLAYABİLİR?

Eğitim sistemimiz bütün hantallığına ve bürokratik oligarşisine rağmen yeni öğrenciler yetiştirmeye ve topluma hizmete devam etmektedir. Elbette teknik olarak "şahane" denilebilecek işler başarılmaktadır. İlkokullarda günlük dağıtılan okul sütünün, en ücra köşedeki bir okulda bile hangi öğrenciler tarafından içilip içilmediğinin anlık tespiti inanılmaz bir gayret, disiplin ve koordinasyondur. Keza nüfusu on beş milyonu geçen öğrencileri aynı günde ve saatte sağlıklı bir şekilde belli sınavlardan geçirerek neticelerini kısa sürede açıklamak da her türlü takdirin üstündedir. Ancak bu teknik başarıların toplum ve bireylerin zihin ve mana dünyasında katkısı ne düzeydedir? İdeal birey, toplum ve devletin inşasına söz konusu teknik denetim ve koordinasyonun faydası nedir? Bu soruya müspet cevap vermek biraz güç.

Eğitimin felsefî temellerinin inşası konusunda takip edilecek yöntemin temel riski, Türkiye'de eğitimin aşırı merkeziyetçi ve bürokratist bir yönetim anlayışına sahip olmasıdır.

Şu halde, eğitim sisteminin sağlıklı bir felsefi alt yapıya kavuşabilmesi için yapılacak öncelikli iş, yukarıda bahsedilen donanımlı eğitim politikacılarının bir araya getirilmesidir. Türkiye'nin bütün dağınıklık ve boşvermişlik görünümüne rağmen son derece yetenekli, başarılı ve çalışkan beşeri sermayeye sahip olduğu söylenilebilir. Bu kişiler büyük ölçüde ya kendi kendilerine büyük gayretler, fedakârlıklar yaparak, ya yurtdışı eğitim imkânlarını kullanarak, ya da informal kurumların katkısıyla var olabilmişlerdir. Bu da ülkemizin büyük bir kazancıdır. Bütün mesele bu insanları belli bir motivasyon etrafında istikrarlı olarak güven içinde bir araya getirebilmektir. Sonrasında bu kişilerin verdiği raporlar doğrultusunda belli sıkıntılara, kısıtlamalara, zorluklara katlanarak reçeteleri uygulamaya koymaktır. Bir anlamda doktorların verdiği acı tedavi usullerine katlanmaktır.

Eğitimin felsefî temellerinin inşası konusunda takip edilecek yöntemin temel riski, Türkiye'de eğitimin aşırı merkeziyetçi ve bürokratist bir yönetim anlayışına sahip olmasıdır. Aşırı merkeziyetçi yönetim anlayışı büyük ölçüde yenilikleri takip edememekte ve siyasî otoritenin kontrolünden de çıkamamaktadır. Bu iki meselede ciddi bir serbestiyet gereklidir. Devletin temel haklar, evrensel değerler ve ülkenin tarihi ve sosyolojik hassasiyetleri dışında eğitimin içeriğine müdahaleden elini çekmesi pek çok sorunun çözülmesine imkân tanıyabilecektir. Ancak bu çekilme sırasında oluşacak boşluğu kötü niyetli fırsatçılardan korumak için gerekli tedbirler de sıkıca alınmalıdır. Aksi halde mevut durumdan çok daha kötü bir manzaranın çıkması kaçınılmazdır.

Devletin temel haklar, evrensel değerler ve ülkenin tarihi ve sosyolojik hassasiyetleri dışında eğitimin içeriğine müdahaleden elini çekmesi pek çok sorunun çözülmesine imkân tanıyabilecektir. Ancak bu çekilme sırasında oluşacak boşluğu kötü niyetli fırsatçılardan korumak için gerekli tedbirler de sıkıca alınmalıdır. Aksi halde mevut durumdan çok daha kötü bir manzaranın çıkması kaçınılmazdır.

DOSYA

FATİH VE SÜLEYMANİYE MEDRESELERİNDE TIP EĞİTİMİ

PROF. DR. TUNCAY ZORLU

İstanbul Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü

Osmanlılar, birçok alanda olduğu gibi, tıp alanında da önemli gelişmeler kaydettiler. Kendilerinden önceki tüm tıp geleneklerini, bir başka deyişle Antik Yunan, Roma, Bizans, Hint, Çin, Selçuklu ve geniş anlamda İslam tıp geleneklerini tevarüs ettiler, bunları incelediler, zaman zaman eleştirdiler ve faydalı bulduklarını geliştirerek devam ettirdiler. Tabi bunlarla yetinmeyip kendi özgün katkılarını da sundular.

Bimaristan, maristan gibi isimlerle de bilinen daruşşifalar Osmanlıların tıp ilmine yapmış olduğu katkıların en önemlilerindendir. Buralarda hastalara ücretsiz tıp hizmeti sunulmakla birlikte, hekim adaylarına usta-çırak yöntemiyle uygulamalı tıp eğitimi de veriliyordu. Selçuklular döneminden kalma Kayseri Gevher Nesibe Sultan Daruşşifası (1205), Sivas Şifaiye Daruşşifası (1217), Tokat Gök Medrese Daruşşifası (13yy sonları) ve Amasya Daruşşifası (14. yy başları) vardı. Osmanlılar Selçuklu darüşşifa geleneğini kendi dönemlerinde devam ettirdiler. 1400 tarihinde Bursa'da Uludağ'ın eteğinde kurulan Bursa Yıldırım Dâruşşifâsı Osmanlılar dönemindeki ilk darüşşifaydı.

İstanbul'un fethini takiben kurulan ilk darüşşifa Fatih Daruşşifası'ydı. Fatih Külliyesi içerisinde yer alan darüşşifa 1463-1470 yılları arasında İstanbul'da inşa edilmiş olan ilk tıp müessesesiydi. Fatih Camii'nin kıble yönündeki hazirenin Karadeniz yönüne düşen geniş bir saha üzerinde inşa edilmişti. Evliya Çelebi burasını "70 hücreli ve 80 kubbeli" olarak tarif eder. Maalesef günümüzde bu binadan eser kalmamıştır. Külliyenin darüşşifa maddesine bakıldığında burada 14-15 kişinin çalıştığı görülse de bu sayının ileriki dönemlerde 42-43 civarına çıktığı görülmektedir.

Fatih Daruşşifası'nda birisine reisületıbba (başhekim) adı verilen iki tabip, bir cerrah, bir kehhal(göz doktoru) bulunuyordu. Ayrıca buradaki diğer yardımcı işleri yapan birer sarf emini, vekilharç, eczacı, ambar emini, iki aşçı, bir bevvab (kapıcı) ve iki hademe mevcuttu. Burası her ne kadar genel olarak hastahane özelliği taşıyor olsa da tıp eğitimi de verildiği anlaşılmaktadır. Ancak bu tıp eğitiminin teorik olmaktan çok uygulamaya dönük olduğu görülmektedir. Buradan yetişen hekimler hem İstanbul'daki hem ülkenin muhtelif yörelerindeki sağlık kuruluşlarına üst düzey hekim olarak atanırlardı.

Osmanlıları tıp eğitimi konusunda seleflerinden daha ileri götürecek

olan adım Kanuni Sultan Süleyman döneminde Süleymaniye Tıp Medresesi ve Daruşşifası'nın kurulmasıyla atılacaktır. Daha önceki sağlık kuruluşları daha ziyade bîmâristan, dârüşşifâ ya da hastane hüviyeti taşıyorlardı. Halbuki burada, bir darüşşifaya ilave olarak bir Tıp Medresesi kuruluyordu. Burasının müderrisliği hassa hekimbaşılığından bir derece aşağı kabul ediliyor ve hekimbaşılığa namzet olacak kadar ihtisas sahibi olanlar bu makama getiriliyordu.

8 adet danişmendin eğitim gördüğü bu medresede akademik ve hizmetli personelin derse devam durumunu kontrol eden bir noktacı, temizlik işlerinden sorumlu bir ferraş, kapıcılık hizmetlerinden sorumlu bir bevvab bulunuyordu. Aslî personel yanında buraya hocasıyla birlikte dışarıdan gelen ve sonra dânişmendliğe geçen çıraklar ile stajyer tabip ya da pratisyen hekim mahiyetindeki şâkirdler de burada görev alabiliyorlardı. Bunun yanı sıra tıp eğitimini başka bir yerde bir hekimin gözetiminde usta-çırak yöntemiyle tamamlamış, ancak bunu yetersiz bularak mevcut bilgisini artırmak ya da ileride meslekî terfi için teorik bir eğitim disiplininden geçmek için buraya dışarıdan gelip ders görenler ya da dinleyici olarak katılan Müslüman-gayrimüslim meraklılar da mevcuttu. Tıp Medresesi'nin bu yapısı, onu tıbbi bir otorite haline getirmekle kalmıyor aynı zamanda farklı tıp kurumlarıyla ve gelenekleriyle bilgi paylaşımına da açık hale getiriyordu.

Burada izlenen eğitim yöntemi, geleneksel tıp kitaplarının ve meşhur hekimlerin kitaplarının ve uyguladıkları yöntemlerin takip edilmesi şeklindeydi. Vakfiye şartlarında müderrislerin, anlayışlı, ferasetli, sezgileri yüksek, fiziksel olarak engeli olmayan, tıp ilminin tüm inceliklerine vakıf, bildiklerini aktarmada başarılı ve ilm-i mîzan olarak nitelenen mantık ilmine hakim olmaları isteniyordu. Tıp ve cerrâhî eğitimi haftada iki gün teorik ve uygulamalı olarak veriliyordu. Teorik dersler Tıp Medresesi'nde, uygulamalı olanlar Dârüşşifâ'da icra ediliyordu. Anatomi dersleri iskelet modelleri eşliğinde görülüyordu. Ayrıca önemli tıp kitaplarının takibi, klinik gözlemler, hastalıkların tetkiki ve ilaçların hazırlanması da önemli tıbbi faaliyetlerdendi.

Süleymaniye Külliyesi'nin batı kısmında Tıp Medresesi'nin hemen yanında bir Dârüşşifâ/Bîmâristan bulunuyordu. Osmanlı hastahane hiyerarşisinin en üstünde yer alan bu dârüşşifa 30 odalı, 2 avlulu, 40-50 yataklı bir hastane görünümünde olup 28-30 kişilik çalışanlar kadrosu vardı. 3 tabip, 2 kehhal (göz doktoru) ve 2 cerrahtan oluşan hekim kadrosunun yanı sıra, 1

Osmanlıları tıp eğitimi konusunda seleflerinden daha ileri götürecek olan adım Kanuni Sultan Süleyman döneminde Süleymaniye Tıp Medresesi ve Daruşşifası'nın kurulmasıyla atılacaktır.

aşşâb (ilaç yapımında kullanılan bitki köklerinin bilgisine sahip kişi), 2 edviye-kûb (basit drogları kol gücüyle döverek hazırlayan kişi), tabbâh-ı eşribe (hekimin talimatı doğrultusunda şurupları hazırlayan kişi), 1 edviye kilercisi (basit ve karma ilaçları muhafaza etmekle görevli kişi), 1 edviye vekilharcı (gerekli malzemeleri temin eden kişi), 1 dâruşşifa kâtibi, 1 dâruşşifa bevvabı (kapıcısı), 2 tabbâh-ı et'ime (hekimlerin talimatları doğrultusunda hastalar için yemek hazırlayan görevli), 1 kâsekeş (yemek servisi yapıp gerekli temizliği yapanlar), 4 kayyım (güleryüzlü, güçlü hastabakıcılar), 2 ferraş, 4 âbrîzi (hela temizleyicisi), 2 câme-şûy (hastaların çamaşırlarını yıkayan ve yataklarını temiz tutan kişi) ve 1 dellak-berberden oluşan geniş bir çalışanlar grubu mevcuttu.

Dâruşşifâ genel olarak iki ayrı bölümden oluşuyordu. İlk kısım yukarıda sayılan idareciler, hekimler ve yardımcı görevliler için ayrılmıştı. İkinci bölüm ise hastalara tahsis edilmişti. Burada bir asabiye servisi/sinir hastalıkları bölümü vardı ve burası diğer hastaların bulunduğu mekândan ayrılmıştı. Burada tedavi gören akıl hastalarına karşı hekimlerin sabırlı davranmaları isteniyordu. Ayrıca burada müzikle tedavi de uygulanıyordu. Vakfiye şartlarından anlaşıldığına göre tıpkı tıp medresesinde olduğu gibi burada çalışan tabiplerin her yönden üst düzeyde olmaları istenmekteydi. Buna göre tabipler, tıp ilminin, teorik-uygulamalı her tür bilgisine sahip; ilaçların yapımından kullanımına ve etkilerine dair tüm malumata hâkim; hastalıklar konusunda bilgili, kavrayışlı, zeki ve tecrübeli; mizaç, huy, tabiat ve karakter özelliklerini de kolayca kavrayacak düzeyde; hastaya karşı anlayışlı ve merhametli olmalıydılar. Dâruşşifâ, üst düzey bilgi, beceri, karakter ve donanım taşıyan sağlık personeli ve onlara her türlü desteği veren özel seçilmiş yardımcı personeli ile ülke dâhilindeki Müslüman-gayrimüslim herkese ücretsiz sağlık hizmeti sunuyordu.

Hem Tıp Medresesi'nde hem de Daruşşifâ'da görev alan tıp personeli (tabipler, hekimler, cerrahlar, kehhaller), genellikle tıp mesleğine intisap etmeden önce, normal medreselerdeki İslami ilimleri ve beraberinde okutulan bazı akli ilimleri de tahsil ederlerdi. Dolayısıyla İslami ilimlere de vakıftılar. Bu sayede bütüncül bir ilim anlayışının içerisinde kendi mesleklerini icra ederlerdi. Buradan çıkan personel imparatorluk bünyesindeki hemen her türlü sivil/askeri tıp kurumuna hekim ve cerrah olarak tayin edilebiliyordu.

Hem Tıp Medresesi'nde hem de Daruşşifâ'da görev alan tıp personeli (tabipler, hekimler, cerrahlar, kehhaller), genellikle tıp mesleğine intisap etmeden önce, normal medreselerdeki İslami ilimleri ve beraberinde okutulan bazı akli ilimleri de tahsil ederlerdi.

DOSYA

KLASİK EĞİTİMDEN MODERNİTEYE OSMANLI MAARİFİ

DR.VEHBİ BAYSAN

İbn Haldun Üniversitesi Öğretim Üyesi

Tarihçiler genellikle Osmanlı'da eğitim kurumlarının tarihini Orhan Gazi'nin (d. 1281 – v. 1362) İznik'i 1331 yılında Bizans'tan alması ile başlatır. Bu şehri başkent yapmasının ardından iki kilise binası (bazı kaynaklar bu binaların manastır olduğunu da söyler) yeniden ve farklı bir fonksiyonla kullanılmak üzere tahsis edilir. Bir kilise binası medreseye çevrilir ve ilk Osmanlı medresesi böylece kurulmuş olur. Buradaki ilmi hareketliliği arttırmak için Kayseri, Konya gibi Selçuklu medreselerinden ve hatta Arap yarımadasından Türkistan'a kadar uzak diyarlardan hocalar davet edilmiştir. Davud Kayseri, Taceddin Kürdi bu medreseye intisap etmiş ilk akla gelen zamanın tanınmış hocalarındandır. Diğer kilise binası imarethane, yani muhtaç olanlara ücretsiz yemek dağıtan bir kurum olarak tasarlanır ve faaliyete başlar. Hatta Orhan Gazi bu imarethanede ilk yemeği kendi elleriyle dağıtarak bu konuya verdiği önemi ve hayır yolunda öncülüğünü de göstermiştir.

Fatih Sultan Mehmet (d. 1432 – v. 1481) tarafından 1463-1470 yılları arasında Fatih camiine ek olarak özgün bir mimari ele kurdurulan Sahn-ı Seman Medreseleri eğitim kurumlarının oluşumunda kilometre taşlarından biridir. Vakfiyesinin 51. Sayfasında şöyle yazar: *"Devletin merkezinin ilim diyarı olması için camii şerifin etrafında sekiz medrese ve bu medreselerin arkasında Tetimme ismi ile anılan birer küçük medrese, toplam on altı medrese ve cami-i şerifin garbe mail olan kapısı tarafında bir dâru't-ta'lim (eğitim kurumu) bina buyurdular ki her medresede hamele-i ulum (ilim sahipleri) fazilet elde etme arzusu ve kabiliyeti olanlara ilim öğretsinler…"*

Bu kurum sırasıyla Molla Hüsrev (vefatı 1480), Hocazâde Muslihuddin Efendi (vefatı 1488), Molla Lutfi (vefatı 1495), Şeyhülislâm Alâeddîn Arâbî Efendi (vefatı 1496), Kestelî (vefatı 1496) gibi dirayetli hocaları, dönemin ilmi seviyesini yansıtan ders programları ile özgündür.

Katip Çelebi, *"Sultan Mehmed (Fatih Medreselerinde) kırk akçe ile riyaziyat ve ilm-i kelam, otuz akçe ile Miftah, Meani ve Sadruşşeria, kırk akçe ile Şerh-i Mevakıf ve Şerh-i Makasid, elli akçe ile vezirlerin yaptırdıkları 'hariç' denen medreselerde Hidaye, elli akçe ile padişahın yaptırdığı ve 'dahil' denen medresede 'Hidaye' okusun, sonra Semaniyenin birine girsin, sonra kadı çıkabilir buyurdular!.."* derken, Gelibolulu Ali her bir kitabın bir

Fatih Sultan Mehmet (d. 1432 – v. 1481) tarafından 1463-1470 yılları arasında Fatih camiine ek olarak özgün bir mimari ele kurdurulan Sahn-ı Seman Medreseleri eğitim kurumlarının oluşumunda kilometre taşlarından biridir.

aşama olduğunu şu sözlerle teyid etmektedir: *"En aşağı derece yirmi beş akçe ile «Haşiye-i Tecrid» medresesi olup bir sene bunda çalışıp ehliyetini gösterdikten sonra «Miftah Medresesini», kırklı medrese, sonra Hariç ve Dahil ve Sahn'a ulaşır. Her medresede üçer ders (ilim) ve her derse bir zaman devamı şart kılınmıştır!..."*.

Kanuni Sultan Süleyman (d. 1494 – v. 1566) dönemine eğitim konusunda yüz yıl sonra yeniden yapılanma sürecine girildiği gözlemlenmektedir. 1551-1558 tarihleri arasında Mimar Sinan (d. 1489 – v. 1588) tarafından Süleymaniye camii bünyesinde inşa edilen Süleymaniye Medreseleri yenilenen müfredatı, hocaları, öğrencileri ile gayet prestijli bir eğitim kurumu konumunu uzun müddet sürdürmüştür. Tıp medresesiyle dikkat çeken bu kurumun vakfiyesinde verilen önem şöyle sunulmaktadır: *"İlm-i tıb için bina olunan hoş medresede fazilet, anlayış, kuvvetli kavrayış ve hassasiyetle tanınan, iç görüş, zeka ve duyuları sağlam olmakta bilinen ölçme ilminin inceliklerini bilen, beden ilminin küllî ve cüzî meselelerine vakıf olan zamanın Eflatun'u ve şimdinin Aristo'su, Isa gibi tabibler arasında mümtaz ve Calinus gibi hekimler ayarında en önde olan bir kimse müderris olsun, tıb talebelerine geçmiş hekimlerin tıp kanunlarında özet olan kaideleri tahsil hususunda atılgan ve şifada önemli seçkin ve doğru olan kaideleri kolaylaştırma hususuna önem verip derslerine devamlı olması ve diğer gerekli şeyleri de yapması halinde günlük vazifesi yirmi akçe olacaktır…"*.

Sultan III. Selim (d. 1761 – v. 1808) sanayi devrimi devam ederken ve Fransız ihtilalinin gerçekleştiği (1789) yıl tahta çıktığında çok farklı bir dünya ve gerekliliklerleriyle karşı karşıya kalmış bir devlet miras almıştı. Avrupa'da teknoloji alanındaki gelişmeler ve bu gelişmelerin savaş sanayiine transferi nedeniyle devletin ilgisi kaçınılmaz olarak askeri konulara odaklanmış durumdaydı. O nedenle, var olan askeri eğitim kurumu yeniden yapılandırılma kararı alındı ve 1734 tarihinde kurulmuş olan Hendesehane dahilinde iki okul daha ihdas edildi: Mühendishane-i Berr-i Hümayun (1834'te Mekteb-i Harbiye, daha sonraları ise Kara Harp Okuluna dönüşecek) ve Mühendishane-i Bahr-i Hümayun (sonraları Deniz Harp Okuluna dönüşecektir). Global gelişmeler ile paralellik arz eden bu okulların kuruluşu tesadüfi değildir: Sanayi devrimiyle 18. yüzyılda bilim ve teknolojinin harp sanayiine transferi ve bu alandaki köklü değişiklikler, ateşli silahların kullanımının artması ve paralel olarak yeni savunma sistemlerinin gelişmesi orduda formel eğitimi zorunlu kılmıştır. Doğrudan sahada yapılan klasik ordu taliminden farklı olarak teknolojik detayları öğretmek üzere sınıf ortamı bir gereksinim olarak ortaya çıktı ve dünya çapında okullaşmaya gidildi.

Sultan Selim'in Nizam-ı Cedid adıyla başlattığı reformlar kendisinin Topkapı sarayı avlusunda katli ile sona erdi. Devleti Aliyye'de yeniden yapılanma 1826'da Yeniçeri'nin kaldırılmasının ardından gerçekleşebildi ve Osmanlı bürokrasisinde yepyeni bir sayfa açıldı. Kamuoyu algısını yönlendirme stratejisinin ilk örneklerinden sayılacak ve bazıları için pek de 'hayırlı' olmayan bir olay 'Vakai Hayriye' olarak adlandırıldı; hemen ardından kurulan yeni orduya kamuoyu nezdinde kabul görmesi, itibarlı olabilmesi için 'Asakir-i Mansure-i Muhammediye – Hz. Muhammed'in Muzaffer Askerleri' adı verildi. Ekim 1826'da Evkaf Nezareti kurularak yüzyıllardır ilmiye sınıfının kontrolünde olan vakıfların tüm gelirleri hazineye devredildi. Böylece askeri desteği kaybet-

miş olan ilmiye sınıfı finansal özgürlüğünü de yitirmiş oldu. Öncelikle yeni kurulan ordunun sağlık ihtiyaçlarını karşılamak üzere Mart 1827'de Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane ihdas edildi.

Medreselerde eğitim ilmiye sınıfı tarafından yürütülmeye devam etti ancak finans sorunları giderek artmaya başladı. Bu durum devlet bürokrasisinin tamamen merkezileştiği ve yeni nezaretler ile müdürlükler ve meclislerin kurulduğu 1830'lar boyunca devam etti. Umur-ı Nafia Nezareti dâhilinde kurulan Ders Vekaleti yeni memur kadroları yetiştirmek üzere 1839 yılında rüşdiye seviyesinde Sultanahmet Camii derununda Mekteb-i Maarif-i Adli ve Süleymaniye Camii derununda Mekteb-i Ulum-ı Edebiye adlı iki ayrı okul açarak ilk kez eğitim işlerine de el atmış oldu. Bu yeni gelişme, eğitimde 'ikilik' yarattığı yolunda eleştirilere maruz kalmış, sonraki yıllarda 'mektep / medrese' çatışmasına vesile olmuştur.

Tanzimat fermanının ilanından sonraki birkaç yıl eğitim işlerine türlü nedenlerle el atılamamıştı. 1844 yılı Ocak ayında Sultan Abdulmecid (d. 1823 – v. 1861) Babıali'ye yaptığı ziyaretlerden birinde askeri alanlar hariç Tanzimat fermanının öngördüğü reformlar konusuna yeterince ilgi gösterilmediğinden şikâyetle özellikle eğitim alanında acilen adımlar atılmasını emretti. Bunun üzerine Mart 1845'te Melekpaşazade Abdülkadir Beyefendi başkanlığında Arif Hikmet Beyefendi, Vakanüvis Es'ad Efendi, Fetva Emini Arif Efendi, Divan Mütercim-i Evveli Keçecizade Fuad Efendi gibi üst düzey bürokratlardan oluşan Meclis-i Muvakkat-ı Maarif resmen teşkil edildi. Çalışmalarını iki haftada bir toplanarak sürdüren meclis dört ay sonra, Temmuz 1845'te, eğitim konusundaki önerilerini listeleyen detaylı bir rapor hazırladı ve hükümete sundu. Ana hatları ile Tanzimat dönemi devlet eğitim politikasını belirleyen bu rapor aslında 1331'de kurulan İznik medreselerinden bu yana oluşmuş bir kültürün 500 küsur yıl sonra paradigma değişikliğini de sembolize etmekteydi.

Meclis, eğitim sisteminin üç kademeli olarak düzenlenmesi gerektiğini önerdi: 1) var olan mahalle mektebleri ya da diğer bir adıyla sıbyan mektebleri koşulları iyileştirilmek ve yeni bir nizamname oluşturulması şartıyla bu kademenin ilk basamağını teşkil edecek; 2) yine var olan rüşdiye mektebleri yeniden düzenlenme şartıyla ikinci kademeyi oluşturacak; 3) başkentte Darulfünun adında tümüyle yeni bir yüksek öğretim kurumu ihdas edilecek. Son olarak, eğitim işlerinin düzenli takibi için üyelerinin daimi olarak bu konuda çalışacağı Meclis-i Maarif-i Umumiye kurulması önerildi. Rapor ayrıca insanların cehaletinin toplumda belirsizlik ve düzensizlik yaratabileceğini, sadece eğitimli ve zenginlik ile huzur içinde yaşayan insanların toplumda barış ve düzeni tesis edebileceğinin altını çizdi. Bu nedenle, okuma yazma öğrenip kariyerinde ilerlemek isteyenlerin bu emellerine doğrudan ulaşabilmeleri gerektiği vurgulanarak sunulan imkânların arttırılmasının önemi vurgulandı.

Sanayi devrimiyle 18. yüzyılda bilim ve teknolojinin harp sanayiine transferi ve bu alandaki köklü değişiklikler, ateşli silahların kullanımının artması ve paralel olarak yeni savunma sistemlerinin gelişmesi orduda formel eğitimi zorunlu kılmıştır.

Bu yeni yapılanma konsepti İkinci Meşrutiyet'e kadar aynen ve sonrasında ise belli başlı ideolojik değişiklikler ile devam etti. Sultan II. Abdülhamid zamanında teknik eğitime daha çok ağırlık verilmiş olsa da yeni açılan rüşdiye ve idadilerin temelinde devlet bürokrasisine nitelikli memur yetiştirme isteği yatmaktadır. Devleti Aliyye'nin son yüzyılında eğitim devletin doğrudan kontrol ettiği önemli alanlardan biri, belki de birincisi olmuştur.

2023 EĞİTİM VİZYONU

GÖKHAN YÜCEL

Milli Eğitim Bakanı Danışmanı

Dünyanın çok hızlı bir değişim geçirdiğine şahit olmaktayız. Ancak bu değişimin beraberinde getirdiği çeşitli avantajlarla birlikte ortaya çıkardığı insanlık krizlerine eğitim alanında bütüncül şekilde odaklanan yaklaşımlara rastlamak pek mümkün değil. Özellikle yapay zekâ teknolojisinin başı çektiği ve "eksponansiyel" kavramıyla anlatılan, insanı mekanikleştirmek amacını güden ve eğitimi de bu süreçte sadece endüstriye istihdam gücü sağlayan üretim bandı olarak planlayan hâkim anlayış dünyayı kasıp kavurmakta. Sanki dünyanın iyi eğitim sistemleri olarak bilinen örneklerinde, dijital, biyolojik, siber, fiziksel eksenlerde topyekûn bir makineleşme içinde insana kendi özüyle alakalı hususiyetleri unutturmak adına sistematik bir çaba var. Böylelikle zekâ, öğrenme, beceri, yeterlilik gibi kavramlar bile bir makinenin parçalarıymış gibi kutsanırken, mana, ruh, kalp, akıl, terbiye, irfan gibi insanın özüne ait hususiyetler neredeyse tamamen es geçilmektedir. Hatta es geçilmekle kalmayıp, maddemana birlikteliğinde manayı saf dışı bırakan dışlayıcı söylem, bu meselelere kafa yormak isteyenlerin önüne set çekmektedir. Eğitimde insandan ve insana ait değerlerden bahsetmek neredeyse gereksiz görülmeye yüz tutmuştur.

Tek öğrenen insan olmayınca, makineler, robotlar da insan gibi otonom şekilde öğrenip kendi hal, hareket ve tavırlarını belirleyince işler içinden çıkılması daha zor bir hal alıyor. İnsanı yapabildikleriyle değil makinelere nazaran başaramadıklarıyla değerlendirenlerin sayısı gün geçtikçe artıyor. İnsanı sadece maddeden ibaret, zihin ve zekâ gibi kavramları da hiç çekinmeden bu maddiyatın bir parçası olarak

Bizim medeniyetimizin insan tasavvuru, sadece maddi mükemmeliyeti benimsemez; gönlü ve bilimi, mana ve maddeyi, talim ve terbiyeyi birlikte ele alan bir bütünden beslenir.

görenler, araçları amaç haline büründürmekten geri kalmıyor. Eğitim böylelikle araçlarda zenginleşirken, amaçlarda yoksullaşıyor. Ancak unutmayalım ki, bir okul sisteminde %100 okullaşma, %100 öğrenme veya %100 ideal fert anlamına gelmez. Okullaşma, öğrenme, bilime, kültüre sevdalı ahlaklı nesiller demek değil. Nicelik ve nitelik dengesi de bu hesaplaşmadan payına düşeni alıyor ve nitelik geri planda kaldıkça aradaki makas her bakımdan açılıyor. Milli Eğitim Bakanımız Ziya Selçuk'un vurguladığı gibi hakim paradigma nicelik üzerine kurgulanınca eğitimde "başarı" konsepti, niteliğin anahtarı "vukuffiyet"e galebe çalıyor. Halbuki; "eğitimde başarının yegâne ölçüsü ders notları, sınav sonuçları, zekâ testleri ve mezuniyet sonrası edinilen mesleklerin maaşlarından ibaret olamaz". Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın "aklıselim, kalbiselim, zevkiselim sahibi bireyler yetiştirmek" ideali bu minvalde düşünülmelidir.

Teknoloji çevrelerinin "tekillik" olarak sundukları insanı makineleştirme süreci devam ededursun, bu "insansızlaşma", "insanı dönüştürme" hamlesine "bize" has düşünce dünyasının tüm unsurları ve eğitim yoluyla vermemiz gereken cevaplar olmalıdır. "Bilgi toplumu" diyerek rekabeti aşırı kutsayan, "teknoloji" diyerek tüketimi körükleyen, "insanlık" denince kendi toplumu hariç, herkesi dışlayan bir uygarlık anlayışını kabul etmemiz mümkün değildir. Bizim medeniyetimizin insan tasavvuru, sadece maddi mükemmeliyeti benimsemez; gönlü ve bilimi, mana ve maddeyi, talim ve terbiyeyi birlikte ele alan bir bütünden beslenir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın 23 Ekim günü Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde açıklanan 2023 Eğitim Vizyonu, işte tam da böyle bir zamanda insanlık adına savunulan değerleri gündemin en üst

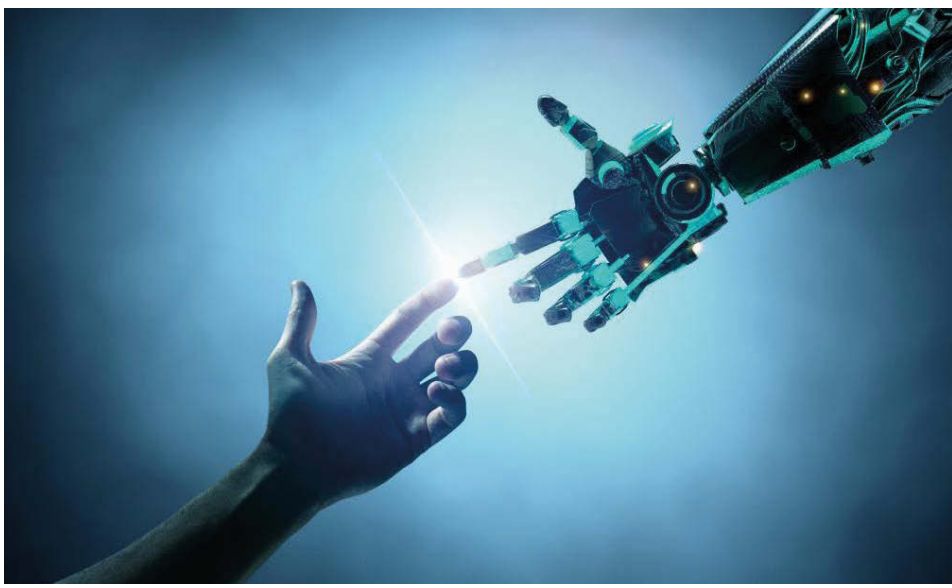

sırasına almayı amaçlamaktadır. Merkeze insanı alan, insan faktörünün eğitimin varoluş sebebi olduğunu hatırlatan sayısız referansı ve belirlenen üç yıllık takvime bağlı somut hedefleri içermesi bakımından bir vizyon belgesi olmanın yanında, uzun süredir özlemi duyulan bir felsefi bakış açısı da önermektedir. Örneğin "makine+insan" tekilliğini empoze eden küresel teknoloji paradigmasına "bizim tekilliğimiz, insan ve makinenin birlikteliğinden ziyade akıl ve kalbin birlikteliğidir" diyebilmektedir. Bu eğitim adına onurlu ve cesur bir duruştur. Batı'nın 21. yüzyıl becerileri odaklı mutlak önermesini, normunu koşulsuz kabul etmeme dirayeti göstermesi bakımından önemlidir. Aynı zamanda fert-müfredat, cevher-mücevher kelimeleri arasında kurduğu etimolojik bağları, öğrenci, öğretmen, okul ve ebeveyn temel taşları etrafında oluşan ekosistemi dönüştürme kabiliyetini geliştirmek için birer metafizik, ontolojik ve epistemolojik tefekkür sahasına dönüştürmesi heyecan vericidir. 21. yüzyıl becerilerini eğitimde en üst ahlaki norm olarak belirleyen odaklara, bu tek kanatlı bakışın eksikliğini anlatarak "beşerlikten insanlaşma" vurgusu yapması ise irfanlı bir kavramsallaştırma içermektedir. 2023 Eğitim Vizyonu "İnsanın akıl ve kalple çift kanatlı olmasına dair bir paradigma" ortaya koyma yönünde güçlü bir iddiayı seslendirirken, "sadece maddi olana yönelen bir eğitimi reddetmektedir".

"Çift kanat" metaforu aynı zamanda toplumsal ve bireysel ölçekte tabir yerindeyse 360 derece görebilen bir arayışın da sembolüdür. "Bir topluma yapılabilecek en büyük kötülük, o toplumu kendi kültüründen mahrum etmektir. Daha büyük bir kötülük ise onu kendi kültürüne mahkûm etmektir" derken teknolojik tekilliğin karşısına bu sefer "vahdette kesret" kadar güçlü bir tezle çıkmaktadır. Evrensel ve yerel motiflerin harmanlanması, sonrasında milli bir boya ile boyanması öngörülmektedir.

2023 Eğitim Vizyonu'nun en büyük hayali çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış ve bu donanımı insanlık hayrına sarf edebilen, bilime sevdalı, kültüre meraklı ve duyarlı, nitelikli, ahlaklı bireyler yetiştirmektir. Bir süredir sınav baskısı ve genelde buna bağlı bölgeler arası farklar gibi travmalarla boğuşan eğitim sistemimizde ihmal edilen insan faktörünü sistemin merkezine tekrar yerleştirmektir. Bizlere eğitimin insan için, insanlar tarafından yürütüldüğü gerçeğini hatırlatmaktadır.

2023 Eğitim Vizyonu'nun en büyük hayali çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış ve bu donanımı insanlık hayrına sarf edebilen, bilime sevdalı, kültüre meraklı ve duyarlı, nitelikli, ahlaklı bireyler yetiştirmektir.

DOSYA

EĞİTİM SİSTEMİNİN İNŞASINA İLİŞKİN NAZARÎ BİR ÇERÇEVE ARAYIŞI

ARŞ. GÖR. SIRACETTİN ASLAN

Mardin Artuklu Üniversitesi Felsefe Bölümü

Yaşadığımız evren, gerek fiziksel gerçeklikler ve gerekse yaşam formları itibariyle olsun fark etmez, her iki durumda da, bilginin ve dolayısıyla bilimin cevval boyutunu göz önünde bulundurmak suretiyle sürekli değişimlerin oluşumuna şahitlik etmektedir. Bu değişimlerin idrake mevzu edilmesi, eğitim ve öğretim kurumları vasıtasıyla, bir bakıma dünden bugüne gerek 'dönemlendirme' yoluyla ve gerekse doğrudan 'zaman' referansının gösterilerek gerçekleştirilmektedir.

Evren ve toplumsal alana ilişkin okumalar yapılırken her iki alanda hâsıl olan değişimlerin başlangıcı, değişen şey ve meydana gelen/o an hâlihazırda olanın neticesine dikkatler çekilmektedir. Burada değişimi 'hareket'e geçiren veya tetikleyen bir şey(fail); bunun yanında değişime konu olan bir şey (nesne, insan, toplum) ve değişimin içinde/mekânda gerçekleştiği bir zaman dilimi bulunmaktadır. Buna göre yaşam evrenimizin yerel veya küre ölçeğindeki durduğu nokta-i nazarının tanımını ve tasvirini yapabilme kudretini gösterebilmek için söz konusu değişimin içinde gerçekleştiği her üç sacayağının birlikte tahlil edilmesini gerektirmektedir.

Bunun nasıl yapılacağına ilişkin kuramsal ve kurumsal düzeyde teklifin imkânı, eğitim kuramı ve kurumu düzleminde mümkün görülebilir. Ancak bunun imkânı hakkında konuşmak, bilginin hızla dolaşıma sokulduğu ve bir açıdan da olabildiğince çeşitlilik arz ettiği bir evren ve zamanda, beraberinde kaçınılmaz olarak kuramsal ve kurumsal yönüyle eğitim sistemlerinin cevval bir modelinin geliştirilmesini gündeme getirmektedir. Bu bakımdan şimdi ve gelecek tasarımının öncelikli vasatının, eğitim sisteminin teşkil ettiği

Eğitim sisteminin öncelikli maksadı, bireye belli bir dünyagörüşünü kazandırmak olmalıdır. Çünkü dünyagörüşü, eğitim ve öğretim süreçleri başta olmak üzere her bireyin hayat serüveninde karşılaştığı her türlü konu ve sorunları tevil etmesinde veya eşyaya bakışında gözlük işlevini icra eder.

gerçekliğinden hareketle çağın düşün idraki ve bu idrakin şekillendirdiği (bilimsel) kavramlar kümesinin mahiyet ve muhtevasını göz önünde bulundurmak suretiyle eğitim kuramı ve kurumunun zaman ve mekândan kayıtsız bir biçimde imkân olanağını bulması güçleşmektedir. O zaman eğitim, amaçlarını zamanla mekânda imkâna dönüştürmek üzere araçlar geliştirmek durumunda olması gerektiği nazari hakikat cihetinden müntesip(ler)inin dâhil olabileceği her alanda söz söyleme kudretini inşa etme olanağına sahip olmalıdır. Aksi takdirde 'küyerel' ile sınırlandırılmış eğitim kuramı veya kurumu, hızla küreyi ihata eden çağdaş eğitim kuramı ve kurumunun tasavvur ettiği ve öngördüğü insan tasarımının imtiyaz sınırlarının ötesine geçemeyecek ve ilanihaye silindirik bir girdabın içine gark olması muhtemeldir.

Dolayısıyla yeni bir eğitim sisteminin teklifi, teklif sahibinin tarihsel hafızası ve hâlihazırdaki zaman ve mekânın düşünsel ve ameli gündemini belirleyen tasarım ile uzlaştırma yoluna gidilebilir veya var olandan daha güçlü içerikler ve bu içeriklerin uygulanabilirliğine olanak sağlayacak yöntembilimleri ihtiva edecek şekilde belli bağlam(lar)ı önerebilir. Ancak bu bağlamlar, bilginin dolaşımı seyri bakımından statik değil, dinamik bir potansiyeli içermelidir.

Yeni bir eğitim kuramı ve kurumuna ilişkin arayışta, salt çağın eğitim sisteminin amaç ve araçlarının olduğu gibi nakledilerek içselleştirilmesi değil, aksine 'taşıma su ile değirmen dönmez' darbı meselinden mukabil kendinden olandan hareketle ve var olanı da ötelemeden bütüncül bir kavrayışın, yani referans çerçevesinin tesis edilmesi öncelemelidir.

Zira her eğitim sistemi, öncelikli olarak üzerinde anlam bulduğu bir dünya ve hayat kavrayışının nazariyede(kuramda) ve mekânda(kurumda) olanak elde edilmesinin nasıl'lığına ve ne'liğine mukabil gelir. Buna göre eğitim sistemleri, bir taraftan dünyagörüşünün imkân evine karşılık gelirken diğer taraftan da bireyin dünya ve hayata açılan perspektifini teşkil eden, soyut ve somut, anlam ve çıkar, işletim ve üretim mekanizmalardır. Dünyagörüşü denildiğinde ise insanın dâhil olabildiği her alanda kendine epistemik ve ontik malumatlar edinmekle birlikte esasen de insan, Allah ve tabiat üçlemesinde tesis edilen tasarımının bütünleyeninin mukabili anlaşılır. Bu tasarımın bil-kuvveden bil-fiile geçişine imkân sağlayan sistem ise karşılıklı olarak eğitim kuramı ve kuramlarıdır. O zaman da teklif edilecek eğitim sistemi, eğitim ve öğretimin her aşamasında bireye kazandırılacak idrâk ekseninde dünyagörüşü tasarımının esasları/bileşenleri üzerinden tartışılmalıdır.

Bu demektir ki eğitim sisteminin öncelikli maksadı, bireye belli bir dünyagörüşünü kazandırmak olmalıdır. Çünkü dünyagörüşü, eğitim ve öğretim süreçleri başta olmak üzere her bireyin hayat serüveninde karşılaştığı her türlü konu ve sorunları tevil etmesinde veya eşyaya bakışında gözlük işlevini icra eder. Benzer şekilde dünyagörüşü, eğitim kuramı ve kurumunun etkinliğine işlevsellik kazandıran bir çerçeve/gaye olmanın yanı sıra aynı zamanda bireyin ve öğreticinin dâhil olacakları eğitim sürecinin her aşamasında kendilerine eşlik eden bir ilham kaynağıdır.

Ancak bu arayışta tasvir edilmek istenen manzara ile hâlihazırda küreyi(!) ihata eden eğitim paradigması arasında bağlamsal ve epistemik çatışmanın olduğu malumun ilamıdır. Bu paradigma, özetle, tek yönteme dayalı olup ve bu bakımdan tek tip birey prototipini öncelemektedir. Buna göre bireyin sayılabilir ve ölçülebilir niceliklere mevzu olduğu oranda kendisine maddi değer atfedilmektedir. Bu bağlamsal çerçeve(Al-Attas;1993, 15-16; 1991, 42-43), sekülerliği referans çerçevesi olarak seçmek suretiyle, farkında olsun veya olmasın, beraberinde insanın

Her eğitim sistemi, öncelikli olarak üzerinde anlam bulduğu bir dünya ve hayat kavrayışının nazariyede(kuramda) ve mekânda(kurumda) olanak elde edilmesinin nasıl'lığına ve ne'liğine mukabil gelir.

ve haliyle toplumun aklı ve dili üzerinde etkili olan dinî ve metafiziksel unsurlardan arındırılmasını amaçlar; hatta bunun ötesinde, sadece metafizik veya manevi olanın eğitimden arındırılmasını teklif etmeyip bilakis bununla açık veya kapalı bir biçimde karşı mücadeleye girişerek evrendeki "kutsal sembollerin bertaraf edilmesini", "bireyin, toplumun ve siyasetin kutsallıktan arındırılmasını" ve "eğitimi kuramı ve kurumunda değerler manzumesinin kutsanmasına son verilmesini" teklif etmektedir.

Bu teklif karşısında hâlihazırda ebeveynler, mazide olduğu gibi, çocuklarının dünya ve hayat kavrayışlarının oluşturulup geliştirilmesinde bilfiil kudrete sahip değil, aksine neredeyse edilgin bir işlevi icra edecek vaziyeti arz etmektedir. Bilhassa eğitimin ilk evrelerinde, öğrencinin aile veya sosyal çevresinden oluşturduğu veya edindiği dünyagörüşü ile çağdaş eğitim sisteminin müfredat(lar)ı arasında çelişkiler yumağı söz konusu olduğunda; doğal olarak öğrencinin edindiği bilgi birikimi de çift yönlü olmaktadır.

Eğitimin ilk evrelerinde, öğrencinin aile veya sosyal çevresinden oluşturduğu veya edindiği dünyagörüşü ile çağdaş eğitim sisteminin müfredat(lar)ı arasında çelişkiler yumağı söz konusu olduğunda; doğal olarak öğrencinin edindiği bilgi birikimi de çift yönlü olmaktadır.

Söz gelimi muhafazakâr bir ailede doğan bir bireyin ailesinden aldığı dini bilgi ile ve daha sonrasında dâhil olacağı seküler eğitim sisteminde elde edeceği birikim arasında zihinsel ve bilgi keşmekeşliğin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu keşmekeşlik, bir taraftan bireyin kendini gerçekleştirmesini güçleştirirken diğer taraftan ise eğitim ve öğretim sürecinde başarı göstermesini engellemektedir.

Tam da bu konuda, İslam dünyasında, bilginin ve dolayısıyla da eğitimin İslamileştirilmesine ilişkin son yarım asırda meydana gelen tartışmalar, tohumun filizlenip çınara dönüşümüne imkân sağlayacak en önemli ilkenin, öğrencinin ben idrakinin tesisini önceleyecek şekilde bir teklif sunmaktadır.

Bu tartışmaların öncüllerinden Nakib al-Attas'ın dikkat çektiği üzere İslamileştirme meselesi; "insanın ilk önce büyüsel, mitolojik, animistik ulusal-kültürel gelenekten ve sonra da mantığı ve dili üzerindeki seküler kontrolden arındırmak" (Al-Attas;1993, 44) suretiyle bilginin ve eğitimin batılılaştırılmaktan kurtarılması arayışıdır. Bu arayışa matuf olarak (Al-Attas;1979, 43-44) din, insan, edeb, bilgi ('ilm ve marifet), hikmet, adalet, tevhid, doğru amel ve üniversite gibi kavramlar yumağının eğitim sisteminin temellini oluşturacak şekilde işlevsel hâle getirilmesini önerilmektedir. Bu teklifte kısaca 'din' kavramı, bilgi araştırmacısının gayesini ve 'eğitim' ile ilişkisine; 'insan', 'edeb' ile ilgili olarak bunun faaliyet kapsamına; 'bilgi', bunun içeriğine; 'hikmet' ve 'tevhid', 'insan' ve 'bilgi' kavramı için bir ilkeye/yasaya; 'adalet', 'hikmet' ile ilgili olarak dağıtım meselesine; 'üniversite' ise bunların gerçekleşmesi biçimine atıftır. Al-Attas, eğitim ve öğretime ilişkin olarak söz konusu kavramlar arasından 'edeb' kavramını önceler. Ona göre İslam dünyasının karşılaştığı bilgide keşmekeşlik ve yanlışlık ile siyasal liderlik gibi sorunların kaynağının edebin kaybolmasıdır. Al-Attas'ın detaylandırdığı şekliyle edeb, birey yalnızca nasıl davranması gerektiği değil, aksine din ile ilişkili olarak bedenin, ruhun ve aklın disipline ve te'dib edilmesi bakımından insanın kendini gerçekleştirmesine olanak sağlayacak şekilde 'müspet ve içten bir katılımla' düşün ve fiziki hayattaki doğru konumunu tanıması ve tasdik edilmesidir (Al-Attas; 1993, 105-106; 1995, 17-19; 1991, 26-27).

Bu minvalde al-Attas'ın teklifinin hülasası, hâlihazırda eğitim sisteminde geçerliliği koruyan bireyi ölçebilir veya ölçülebilir olmaktan çıkarıp, edeb ile ilişkili olarak insana düşünebilir bir nitelik kazandırılarak onun sonraki evrelerde üretim olanağını elde etmesi şeklinde değerlendirilebilir.

Netice-i kelâm kabilinden; yaşam formları, görülür cihetlerin müşahedesinin sağladığı fenomonolojik yorum çerçevesinde zaman ile mücessem olabilecek şekilde soyut kavrayışın mekândaki yekûnudur. İnsanın varoluşsal serüveni ve bu serüvende sahip olduğu veya nitelendirildiği mesleki formlar, süreç ve saikler bakımından tesis edilen eğitim ve öğretim kuramları vasıtasıyla mekânda/kurumda hüviyet kazanır.

Buna göre zaman ve mekânın gerçekliğinden bağımsız veya kayıtsız varoluş formlarının düşünülmesi paradokslar tahayyülünün ötesine geçmez. "İnsan, olağan şartlarda zaman ve mekânda yaşar, gayri ise istisnadır" darbımeseli gereğince insanın zaman ve mekânın gerçekliğinden bîhaber olacak şekilde varoluşsal mekânını bir hayat tarzı pratiği şeklinde telakki ederek hayat ve dünya tasarımını öne sürmesi farzımuhal mesabesindedir. Dolayısıyla insanın varoluşu ve hayata değer atfeder cinsinden dünyagörüşü tasarımını oluşturabilme pratiği, ancak zaman ve mekânı ihata eden eğitim ve öğretimdeki kavrayış ve yaşayış tarzından(zamanın ruhu/bilinci/fikriyatı/düşüncesinden) kayıtsız olması düşünülmez.

Öyle görülüyor ki çağdaş insanın(!), bilginin dolaşım seyri/hızı ve yaşama nasıl müdahale edebildiği veya dönüştürebildiği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda zaman ve mekânının anlam dünyasını şekillendiren çerçeve ve bağlamdan bağımsız toplum ve eğitim felsefelerini oluşturabilmesi mümkün değildir. Ancak bu durum, insanın zaman ve mekânı çepeçevre saran çağın düşünsel kodlarının şekillendirdiği kavrayış tarzının kendi anlam dünyasında olduğu gibi onaylaması anlamına gelmez.

Burada teklif, zaman ve mekânın düşünsel kavrayış tarzının ne olduğu ve nasıl araçlar bulduğuna ilişkin bağlamından haberdar olabilecek şekilde bireyin dünyagörüşünden edindiği bilme tarzının zamanla eğitim ve öğretimin etkin bir formu haline nasıl ve neden getirebileceği arayışıdır.

Kaynakça

Naquib al-Attas, "Religion, Knowledge and Education". Aims and Objectivies of Islamic Education. Ed. Naquib al-Attas. Jeddah: King Abdulaziz University, 1979: 16-47.

Prolegomena to the Metaphysics of Islam, Kuala Lumpur: ISTAC, 1995.

Islam and Secularism. Kuala Lumpur: ISTAC, 1993.

The Concept of Education in Islam, Kuala Lumpur: ISTAC, 1991.

Islam and The Philosophy of Science. Kuala Lumpur: ISTAC, 1989.

İnsanın varoluşsal serüveni ve bu serüvende sahip olduğu veya nitelendirildiği mesleki formlar, süreç ve saikler bakımından tesis edilen eğitim ve öğretim kuramları vasıtasıyla mekânda/kurumda hüviyet kazanır.

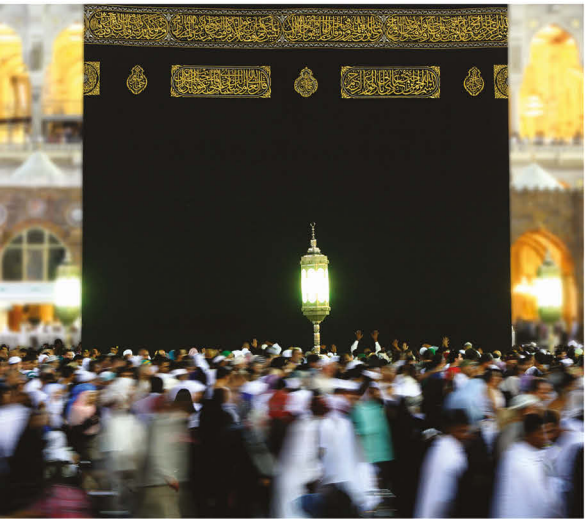
32 yıldır güven ve tecrübenin adresi... Yüzbinlerce müşteri memnuniyeti...

elçitur

www.elcitur.com.tr

Bilgi & Rezervasyon 444 32 70

/elcitur /elcitur /elcitur +90 535 025 53 19

Ebû Hüreyre (r.a.) 'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Hac ve Umre yapanlar Allah'ın misafirleridir. O'ndan birşey isterlerse, onlara cevap verir. Af isterlerse, onları affeder. " (İbn Mâce, "Menâsik", 5)

SÖMESTRE'DE UMRE FIRSATI !

14 GECE 15 GÜN **3190 SAR / 850 $**

atlasglobal — الخطوط الجوية العربية السعودية Saudi Arabian Airlines — TURKISH AIRLINES

Fiyatlar 4 kişilik odada kişibaşı fiyatı olup uçak bileti, umre vizesi, sabah ve akşam yemekleri, seyahat sigortası, yurtdışı çıkış harcı, Suudi Arabistan'daki tüm transferler, her misafirimize zemzem dolu bidon, bay ve bayan profesyonel rehberlik hizmetleri dahildir. Arzu eden misafirlerimiz için 5 taksit imkanı ile ödeme avantajı...

Hotel Mavi Deniz Marmaris

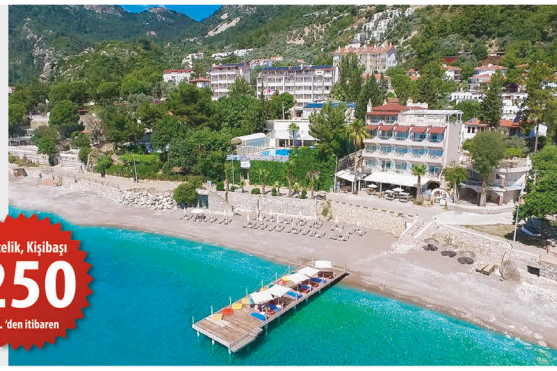
HERŞEY DAHİL KONAKLAMA

Marmaris Turunç'ta Mavi Bayrak Ödüllü Türkiye'nin En Güzel Denizinde Tatil Keyfini Yaşayın…

Gecelik, Kişibaşı 250 TL 'den itibaren

www.hotelmavideniz.com

YARIM PANSİYON KONAKLAMA

Marmaris Turunç'ta size özel villanızda, size özel havuzunuzda, size özel bahçenizde size özel hizmet...

ERKEN REZERVASYONDA %30 İNDİRİM

Alya Villa Butik MARMARİS

www.alyavillahotel.com

Alya Piynar Villa MARMARİS

5 GÜN Villa 5 kişilik paket 4900 TL 'den itibaren

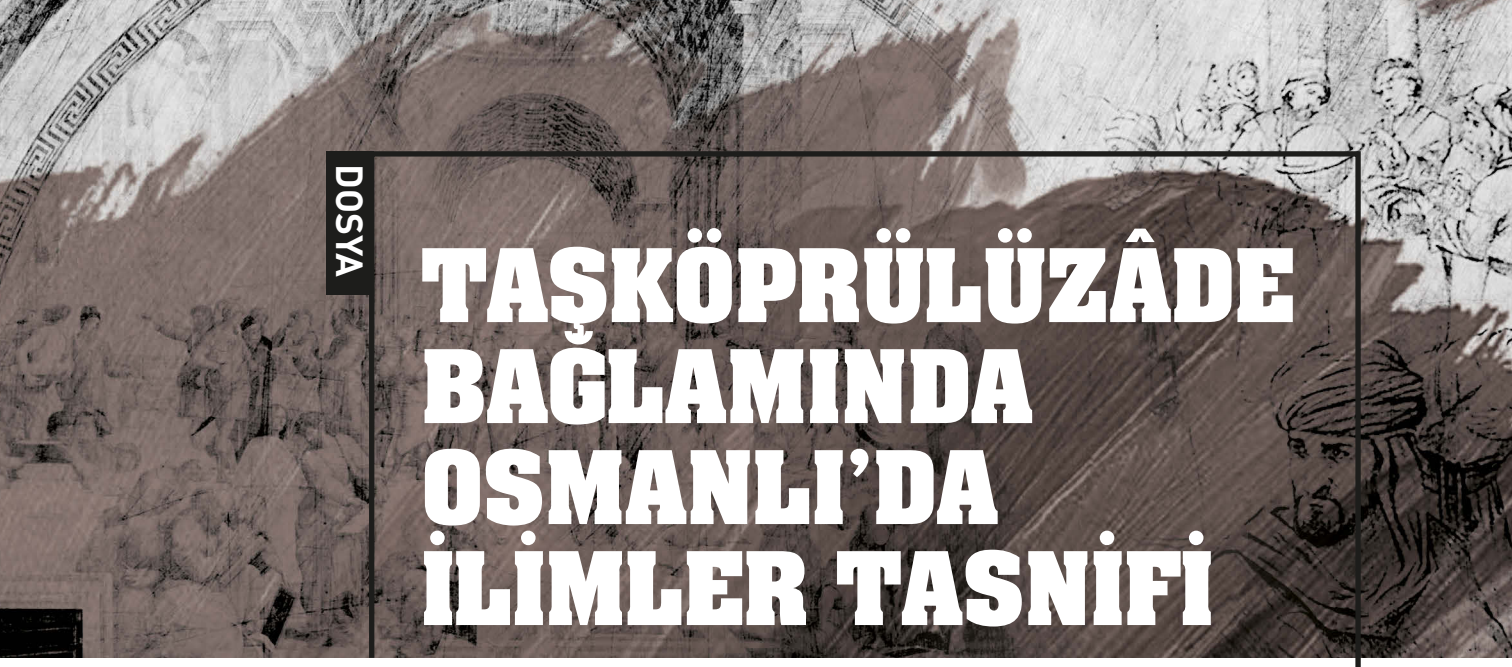
Marmaris Turunç'ta size özel villanızda, size özel havuzunuzda, size özel bahçenizde size özel hizmet...

www.alyapiynarvilla.com

DOSYA

TAŞKÖPRÜLÜZÂDE BAĞLAMINDA OSMANLI'DA İLİMLER TASNİFİ

ARŞ. GÖR. SAMİ TURAN EREL

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Uluslararası İslam ve Din Bilimleri Fakültesi

İlimleri tasnif etmek hiçbir ilim sisteminde kayıtsız kalınamayacak bir faaliyettir. Zira bu, ilgili sistemde yer alan ilimlerin konum ve rol itibariyle birbirleriyle ilişkisinin tespitini mümkün kılar. Bu tespitin mükemmelliği de söz konusu sistemin mükemmelliğini verir. Zira herhangi bir sisteminin mükemmelliği sistemin fertleri arasındaki denge ve uyumla doğru orantılı olduğu gibi, bir ilim sisteminin mükemmelliği de içerisindeki ilimlerin birbirleriyle olan denge ve uyuma bağlıdır. Sonda söyleyeceğimiz şeyi şimdiden söyleyerek altını çizelim ki, buna paralel olarak, ilim sistemindeki mükemmellik bulunduğu medeniyetin düşünce, bilim, sanat gibi ilmî faaliyetlerin bütünündeki başarıyı belirler.

Peki ilimleri tasnif etmek neden önemlidir ve ilimler neden tasnif edilir? İlimleri tasnif etmek, ilimlerin doğru işlevleri üstlenmesini ve alanına girmeyenleri ilgili olan ilme bırakmasını sağlamasının yanı sıra ilimlere kuşbakışı bir şekilde bakarak sağlıklı değerlendirmelerde bulunma ve bu sayede ilimlerin tedrisinde sağlıklı bir yönteme sahip olmayı kolaylaştırır. Ancak bunların da ötesinde ilimleri tasnif etmenin, şu sorunun cevabını vermek gibi daha temel bir gayesi olduğu söylenebilir: Hangi ilim(ler) asıldır ve hangi ilimler fer'dir? Başka bir ifadeyle hangi ilim(ler) eşya hakkında kesin ve kuşatıcı bilgi verir ve böylece sonsuz mutluluğu elde etmemizi sağlar ve hangi ilimler bu vasıfta değildir?

Tarih boyunca farklı medeniyet ve gelenekler tarafından bu soru cevaplanmaya çalışılmış ve İslam düşünce geleneğinde, dinî ilimlerden ibaret olan

İlimleri tasnif etmek, ilimlerin doğru işlevleri üstlenmesini ve alanına girmeyenleri ilgili olan ilme bırakmasını sağlamasının yanı sıra ilimlere kuşbakışı bir şekilde bakarak sağlıklı değerlendirmelerde bulunma ve bu sayede ilimlerin tedrisinde sağlıklı bir yönteme sahip olmayı kolaylaştırır.

ilmî faaliyete felsefî ilimlerin de katılmasıyla birçok alim ve filozof tarafından ilim tasnifleri ortaya konulmuştur. Bunlar arasında Cabir b. Hayyan (ö. 200/815), Harezmî (ö. 387/997), Fârâbî (ö. 339/950), İbn Sinâ (ö. 428/1037) ve Gazzâlî (ö. 505/1111) gibi isimler sayılabilir. Her bir alim ya da filozof ilim tasnifini kendi ilim algısına, daha doğru bir ifadeyle bağlı olduğu düşünce geleneğinin ilim telakkisine göre şekillendirmiştir. Söz gelimi Farabî ve İbn Sinâ felsefî ilimleri, Gazzâlî dinî ilimleri merkeze alan tasnifler ortaya koymuştur. İslam düşünce geleneğinde yapılan ilim tasnifleri dikkatle incelendiğinde, biri dinî ilimleri, diğeri ise felsefî ilimleri odak noktası alan iki ana damar olduğu görülür. Taşköprülüzâde Ahmed Efendi'ye gelinceye kadarki süreçte devam eden bu ikili yapı Taşköprülüzâde tarafından mezc edilerek daha üst bir seviyeye taşınmıştır.

Taşköprülüzâde Ahmed Efendi (ö. 968/1561), çok yönlü bir Osmanlı âlimidir. Dil ilimleri, dinî ilimler ve felsefî ilimleri kuşatan geniş çerçevede eserler kaleme almıştır. Onun ilgilendiği bir alan da ilimler tasnifi olmuştur. Taşköprülüzâde bu alanda dört eser ortaya koymuştur. Bunlar; er-Risâletü'l-câmi'a fî vasfi'l-'ulûmi'n-nâfi'a, Miftâhu's-se'âde ve misbâhu's-siyâde fî mevzu'âti'l-'ulûm, Medînetü'l-'ulûm ve es-Se'âdetü'l-fâhira fî siyâdeti'l-âhira'dır. Bu eserlerden üçü müstakil teliftir. Medînetü'l-'ulûm ise Miftâhu's-se'âde'nin bir özetidir. Yukarıda zikredilen, ilimler tasnifindeki söz konusu dinî ve felsefî tasnif geleneklerine göre değerlendirildiğinde, er-Risâletü'l-câmi'a'nın dinî tasnif geleneğine ait olduğu, diğer üçünün ise dinî ile felsefî tasnifi mezcetme çabasında tasnifler olduğu söylenebilir.

Dinî tasnif geleneğine göre yazılan er-Risâletü'l-câmi'a'da ilimler faydalı olup olmaması açısından ele alınır ve faydalı ilimler şöyle ifade edilir: "Bil ki kitap ve sünnette yer alan bilgilerden bazıları mükelleflerin fiilleri, bazıları dünya (mebde) ve ahiret (meâd) halleri, bazıları da zühd, sabır, rıza, namazda kalp huzuru gibi ahlakî güzelliklerle ilgilidir." Buna göre faydalı ilimler kitap ve sünnette yer alan ilimler olmaktadır. Bu ifadedeki "mükelleflerin fiilleri"ne ilişkin ilimler eğer kıssa ve hikâyelerle ele alınıyorsa bu vaaz ve tezkir ilmi, iktiza ve tahyir yoluyla ele alınıp küllî kaidelerle hükümler istinbat ediliyorsa usûl-i fıkıh, ayrıntılı delillerden cüzî hükümler elde ediliyorsa fıkıh olmaktadır. "Dünya ve ahiret halleri"ne ilişkin ilimlerin altında da iki ilim yer alır. Bunlardan dinî inanç ilkelerinin ortaya konulmasını sağlayan akaid ya da usûlüddin, bu inançların savunulmasını üstlenen ise kelam ilmidir. "Zühd, sabır, rıza, namazda kalp huzuru gibi ahlaki güzellikler" ile ise riyazet ilmi, mekârimü'l-ahlak ilmi de denilen tasavvuf ilmi kastedilmektedir. Bu tasnif anlayışına göre ilimler faydalı ilimler zikredilen dinî ilimlerden ibarettir. Diğer bütün ilimler -ki bunlar felsefî ilimler olmaktadır- ancak zikredilen ilimlere faydası oranında faydalıdır.

es-Se'âdetü'l-fâhira adlı eserinde Taşköprülüzâde dinî ve felsefî tasnifi mezcettiği bir anlayışı benimsemiştir. Bu eserde ilimler nazarî ve amelî şeklinde iki ana çatıda ele alınır ve üç ana başlıkta incelenir. Birinci ana başlık alet ilimleri olup, dil ve belagat ile mantık ve cedel ilimleri ve bunların alt ilimlerini içerir. İkinci ana başlık itikâdî ilimler adını taşır ve burada şer'î ve hikemî ilimler yer alır. Burada

Tasnif sistemine göre ilimler yazıda varlık, dilde varlık, zihinde varlık ve dış dünyada varlıktan oluşan varlık mertebeleri esas alınarak üst başlıklar olarak belirlenmiş ve es-Se'âdetü'l-fâhira'daki üst başlıklar bu başlıkların altına yerleştirilmiştir.

İlimlerin tasnifine ilişkin bir sistemin mükemmelliği, bulunduğu medeniyetin düşünce, bilim, sanat gibi ilmî faaliyetlerinin bütününde başarıyı temin eder.

şer'î ilimler altında tefsir, hadis, usul-i fıkıh ve kelam; hikemî ilimler altında ise metafizik, fizik, matematik ve bunların alt ilimleri yer alır. Üçüncü ana başlık ise yine şer'î ve hikemî şeklinde iki grupta ele alınan amelî ilimlerdir. Burada da şer'î ilimlerin altında fıkıh ve onun alt ilimleri ile ilmü'l-ihtisab adı verilen toplumun işleyişini düzenleyici ilimlere, hikemî ilimlerin altında ise ahlak, ev idaresi, siyaset ilimlerine yer verilir. Taşköprülüzâde, Miftâhu's-se'âde'de, es-Se'âdetü'l-fâhira'daki tasnifi tasnif sistemi açısından geliştirmiş ve bu yeni halini Medînetü'l-'ulûm'da da özetlemiştir. Yeni tasnif sistemine göre ilimler yazıda varlık, dilde varlık, zihinde varlık ve dış dünyada varlıktan oluşan varlık mertebeleri esas alınarak üst başlıklar olarak belirlenmiş ve es-Se'âdetü'l-fâhira'daki üst başlıklar bu başlıkların altına yerleştirilmiştir. İlk üç üst başlıkta alet ilimleri ayrıntılı bir şekilde ve ayrı ayrı ele alınırken, dördüncü üst başlıkta ise nazarî ve amelî ilimleri her birini şer'î ve hikemî alt başlıklarıyla ele almıştır.

Pek alışıldık olmayan bir şekilde Taşköprülüzâde'nin bu alanda üçü müstakil telif biri muhtasar olmak üzere dört eser vermiş olması, onun aslında ilimlerin hakikatiyle ilgili düşünsel bir derde sahip olduğunu gösterir. Nitekim onun söz konusu iki tasnif geleneğini mezce çalışması da bunun işaretidir. O ne dinî tasnif geleneğindeki gibi sadece dinî ilimleri ne de felsefî tasnif geleneğindeki gibi sadece felsefî ilimleri merkeze almamış, her ikisini de mezc ederek, hem kelâm ilminin hem de metafizik ilminin hakikat hakkında kesin ve kuşatıcı bilgi veren ve sonsuz mutluluğu elde etmeyi mümkün kılan hakikî ilim olduğunu kabul etmiştir. Onun mezc yolunu tuttuğu ilim tasniflerine olgunluğunu veren de bu yaklaşımıdır.

Başta söylediğimiz cümlelere geri dönerek bitirelim: İlimlerin tasnifine ilişkin bir sistemin mükemmelliği, bulunduğu medeniyetin düşünce, bilim, sanat gibi ilmî faaliyetlerinin bütününde başarıyı temin eder. Taşköprülüzâde'nin yaşadığı döneme tekabül eden 15. ve 16. yüzyıllarda batıda gerçekleşmeye yeni yeni başlayan felsefî ve bilimsel dönüşümlerin etkisini henüz kuvvetle ve tam olarak hissetmeyen Osmanlı medeniyetinin ilmî sahada çok canlı ve güçlü olması ve bu dönemde Molla Fenârî (ö. 834/1431), Ali Kuşçu (ö. 879/1474), Hocazâde (ö. 893/1488), Kemalpaşazâde (ö. 940/1534) gibi çok yönlü alimler, Kâdîzâde-i Rûmî (ö. 844/1440'tan sonra), Fethullah Şirvânî (ö. 891/1486) ve Takiyüddin Râsıd (ö. 993/1585) gibi matematik ve fizik bilimciler, Lâdikli Mehmed Çelebi (ö. X/XVI. yy başları), Şeyh Hamdullah Efendi (ö. 926/1520) ve Mimar Sinan (ö. 996/1588) gibi sanatkârların, Osmanlı Devletinin eğitim sisteminde dinamizmini koruyamadığı sonraki yıllarına, yani XVI. yüzyılın sonlarından XVIII. ve XIX. yüzyıla uzanan süre zarfına nispetle genel olarak kuvvetli ilim adamları olarak bir arada yaşamış olmaları hiç tesadüf değildir. Bu isimler elinde gerçekleşen dönemin Osmanlısının ilim ve eğitim faaliyetlerindeki başarının arkasında, ilimler arasında kurulmuş sağlıklı bir hiyerarşiye dayanan bir ilim anlayışının bulunduğunu söylemek mümkündür. Bugünkü eğitim sistemimiz için de aynı irtibat söz konusudur. Dolayısıyla günümüzde eğitim sistemimiz hakkında ortaya konulacak fikirler de ilimler tasnif sistemimizin varlığı ya da mahiyeti hakkında söyleyeceklerimiz tarafından öncelenmelidir.

Günümüzde eğitim sistemimiz hakkında ortaya konulacak fikirler de ilimler tasnif sistemimizin varlığı ya da mahiyeti hakkında söyleyeceklerimiz tarafından öncelenmelidir.

DOSYA

EĞİTİM MESELEMİZE GELENEKLİ YAKLAŞIM: OSMANLI EĞİTİM TECRÜBESİ

SEDA ÖZALKAN

İbn Haldun Üniversitesi / Medeniyetler İttifakı Enstitüsü Doktora Öğrencisi

Osmanlı tecrübesi hakkındaki kanaatlerimizin çoğunluğu, tarih yazarlığının bir kurgusudur. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bu coğrafyanın yaşadığı tarihî tecrübe, lineer/ilerlemeci bir tarih anlayışı çerçevesinde kötüden iyiye, bilimsel olmayandan bilimsel olana, baskıdan özgürlüğe vesaire olacak şekilde telakki edilmektedir. Ne var ki bu yaygın tutum ve kanaat, Osmanlı dönemi üzerine yapılan ilmî çalışmaların ortaya koyduğu farklı bir gerçeklik karşısında marijinalleşmeye başlamıştır. Buradaki amaç, Osmanlı dönemini idealize ederek apoloji yapmak değildir. Amaç, geçmişe dair sahip olduğumuz hükümlerin, tarihî deliller ile sınanması ve vâkıâya mutâbık bir târih bilgisi ve şuurunun oluşturulmasıdır. Bu ise kendi içinde bir amaç değil; özelde "Bugünü nasıl daha iyi bir hale getirebiliriz?", genelde de "İslam medeniyetini nasıl ihya ederiz?" soruları cihetinden bir araçtır. Geçmişin geleceğe suyun suya benzediğinden daha çok benzediği inancından hareketle, hem geçmişin tecrübelerinden ders almak, hem de 'gelenekli yenilikçilik' olarak ifade edilen bir yaklaşım çerçevesinde gelenek ile kopan bağları yeniden bağlamak amacıyla ihtiyaç duyulan medeniyet tasavvuru için elzemdir. Bu, aynı zamanda İngiliz tarihçisi Arnold J. Toynbee'nin 1954 yılında kendi toplumunun yaşadığı bir takım problemleri Osmanlı'nın meziyet ve faziletlerini yeniden üreterek çözme teklifiyle örtüşen benzer bir tekliftir. Nasıl ki Osmanlı devleti kendinden önceki İslam medeniyeti tecrübesinin mirasından faydalanmış ve onu çağın gereklilikleri çerçevesinde güncelleyerek yeniden üretmişse, bugün de aynı şekilde Osmanlı tecrübesinin henüz aşılamayan üstün yönlerinden günümüze pay çıkartmak, bu topluma uymayan kültürlerin tecrübesini alelıtlak benimsemekten veya sıfırdan bir şey üretmeye çalışmaktan daha makûl gözükmektedir. Osmanlı tecrübesinin bu yönlerinin ortaya konması, bu yazının sınırlarını oldukça aşacağı için burada sadece genel bir perspektif verilmeye çalışılacaktır.

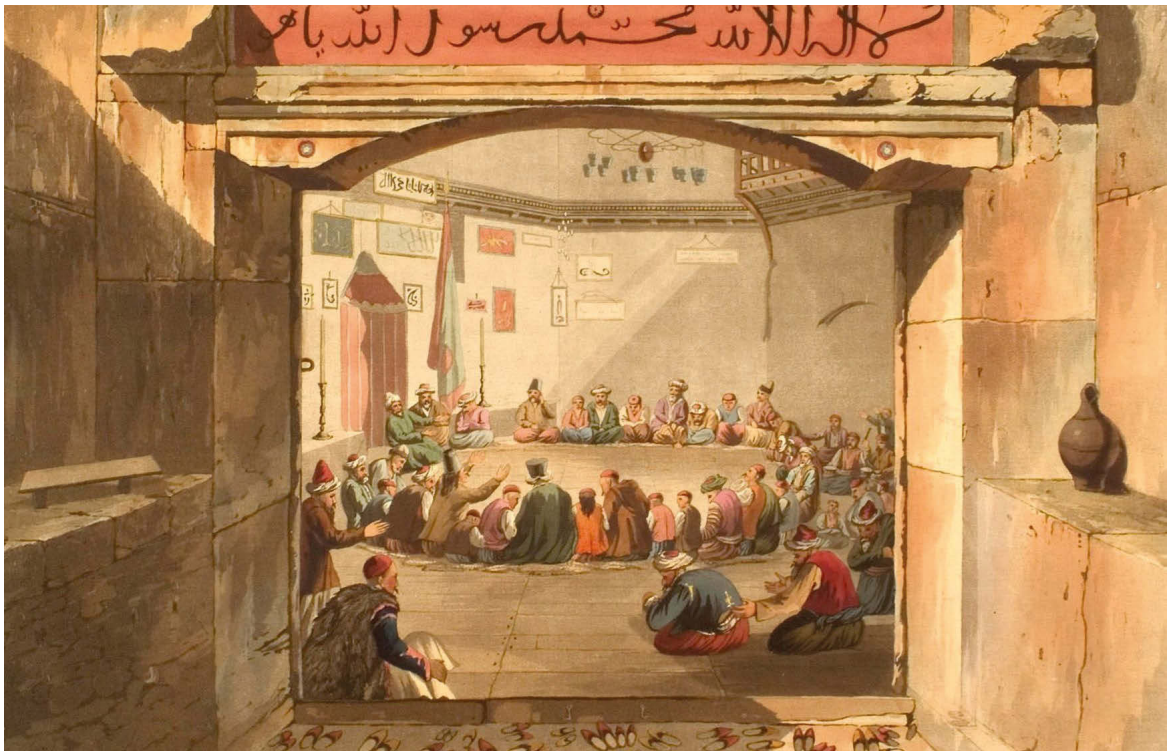
Günümüzde acil olarak reforma ihtiyaç duyan alanların en önemlilerinden biri muhakkak ki eğitimdir. Bu konu üzerine çokça düşünülmesine, plan ve projeler yapılmasına rağmen arzulanan dönüşüm bir türlü gerçekleşememektedir. Sorunun tespiti, öne sürülecek çözüm önerileri açısından

oldukça önemli olduğu için önce eğitimde yaşanan sorunun tespit edilmesi gerekmektedir. Sorunun küllî olması, soruların da küllî olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu noktada sorunu tespit edebilmek için sormamız gereken ve diğerlerini önceleyen en önemli soru, eğitimin amacının ne olduğu sorusudur.

Eğitimin amacı, toplum için ideal insan yetiştirmektir. Bu ideal insan, o toplumun varlığını sağlıklı bir şekilde sürdürmesinde çok önemli bir vazife görür. Eğitimin ortaya çıkardığı bu insan, eğitimin de toplumun da yeniden üretilmesine hizmet eder. Bir toplumu o toplum yapan dünya görüşü, bilgi ve değerler yeni nesillere öğretilir ve yeni nesiller bu dünya görüşü, bilgi ve değerlerin yeni taşıyıcısı olur. Toplum bu şekilde kendi kendisini yeniden üreterek hayatını sürdürür.

Bir toplumun hayatını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesinin en önemli unsuru olan eğitimde baş gösteren problemlerin toplum genelindeki menfi etkileri kaçınılmazdır. Bu açıdan bakıldığında problemin büyüklüğü, bir toplumun/insanın sahip olduğu dünya görüşü ve bu görüşün gerektirdiği eğitim programı arasındaki uyuşmazlığın derecesi ile doğru orantılıdır. Daha kötüsü, bir toplumu o toplum yapan dünya görüşünün kaybedilmesidir. Bu ise, madde ötesiyle irtibatın kesilmesi, araçların amaç haline dönüşmesi, ahlakî erdemlerin dışlandığı sığ/maddeci bir dünya görüşünün hakim olması ile sonuçlanır. Bugün tüm dünyaya hakim olan bu anlayış, Türkiye için de söz konusudur.

Eğitimin objesi insan olduğundan, ideal eğitimin nasıl olması gerektiği noktasında insan anlayışı da oldukça önemlidir. Medeniyetimizin insan anlayışına göre insan, beden, akıl ve ruhtan

oluşan çok boyutlu bir varlıktır. İnsan aynı zamanda davranışlarının kaynağını teşkil eden ve hem maddî hem de manevî bir boyutu olan kalbe sahiptir. Kalp, akıl ve nefsin etkisi altındadır. Bu insan anlayışına göre eğitim, insanın sahip olduğu iki önemli unsurda gerçekleşmelidir; akıl ve kalp. Akıl aracılığıyla olan eğitim, bugün ilkokuldan doktora seviyesine kadar olan ta'limdir. Kalbin eğitimi ise, akıl ve nefs etkisi altında olan kalpte aklın baskın güç kılınması amacıyla tasfiye veya tezkiye adı verilen kalbin kötü vasıflarının kalpten temizlenmesidir. Medeniyetimizin tarihi tecrübesinde bir bütünü teşkil eden ve ideal insan yetiştirmede oldukça başarılı olan ta'lim ve tezkiyeye dayalı eğitim sistemi, Osmanlı tecrübesinde medrese-tekke kurumlarında gerçekleştirilmekteydi. Bugün ise eğitim sistemimiz ilk boyutla ilgili olarak ilme odaklanırken, ikinci boyut, yani kalbin eğitimi ile ilgili olarak irfan, tamamen yok sayılmaktadır. Bu yok sayış, eğitim sisteminin iki saç ayağından biri olan sufi kurumlarının 1928'de kapatılmasıyla ilk defa kanun halini almıştır. Bu yıldan itibaren köklü değişimlere uğrayan eğitim sistemimizin ideal insan bir yana, standart insan dahi yetiştirmede pek başarılı olamadığı çokları tarafından dile getirilmektedir. Bugün, üniversitelerden mezun olan öğrenci kalitesine bakıldığında, öğrencilerin alan bilgisi ve yabancı dil konularında yeterli yetkinlikte olmamalarına ek olarak büyük bir ahlâkî çöküş içinde olmaları da göze çarpmaktadır. Bu anlamda hâlihazırdaki eğitim sistemi, ne ilmî ne de amelî anlamda ideal insanlar, bilim adamları, âlim ve ârifler yetiştirememektedir.

Bugün eğitim sistemimizde kalbin eğitimi söz konusu olmadığı gibi, eğitimin kendisine indirgendiği ta'lim boyutunun da ne kadar başarılı olduğu ayrı bir tartışma konusudur. Burada iki önemli problem göze çarpmaktadır. Birincisi, bilimsel disiplin eğitiminin sadece tarih düzeyinde kalması ve felsefe boyutunun eksikliğidir. İkincisi ise, bu tarihin sadece Batılı tarihinin Batılı bir perspektiften öğretilmesidir. Özellikle ilk problemle ilgili olarak Osmanlı'daki durumun nasıl olduğu noktasında Goethe'nin Johann Peter Eckermann ile 1827 tarihinde yaptığı konuşması hatırlanabilir. Goethe Eckermann'a şöyle diyordu: "Müslümanların çocuklarının eğitimine başlama düsturları dikkate şayandır. Onlar gençlerini dinin bir temeli olan insanın başına ilâhî takdirin dışında bir şey gelemeyeceği inancıyla güçlendiriyorlar. Bununla gençler tüm bir hayata hazır ve ondan razı oluyor, başka bir şeye ihtiyaç duymuyorlar… Daha sonra Müslümanlar, 'Karşıtının doğrulanamayacağı hiçbir şey yoktur.' doktrinine dayalı olmak üzere felsefe eğitimine başlıyorlar. Böylece, tüm önermelerin karşıtlarını tespit etme ve açıklama ödevini vererek gençlerin zihinlerini çalıştırıyorlar; ki bu hiç şüphesiz düşünme ve konuşma hususunda büyük becerilerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır… Herhangi bir önermenin karşıtı elde edilince, muhakkak ki hangisinin gerçekten doğru olduğu ile ilgili bir şüphe ortaya çıkacaktır. Ancak şüphe geçicidir ve zihni sorgu ve deneye yaklaştırır, ki buradan da, doğru yapıldığı takdirde,

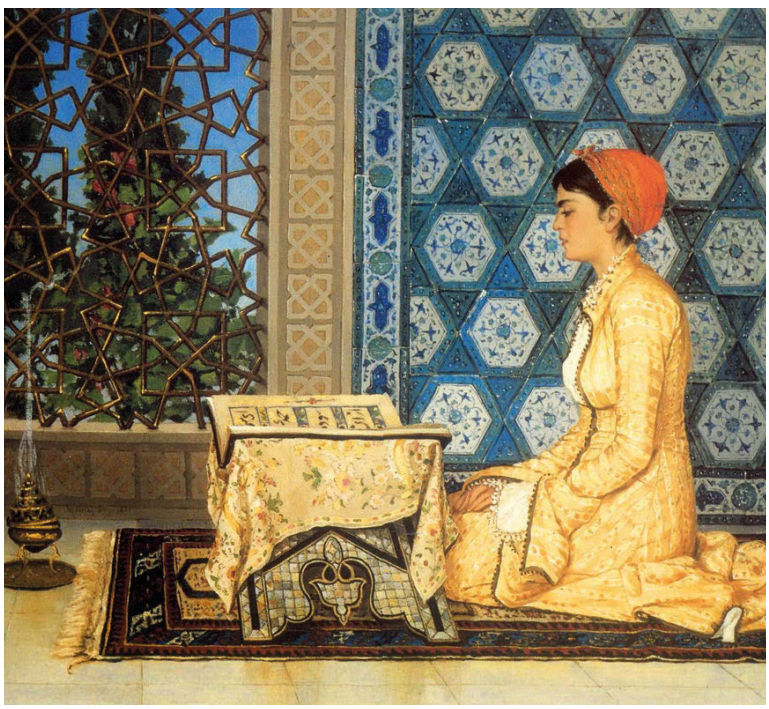
Bugün eğitim sistemimizde kalbin eğitimi söz konusu olmadığı gibi, eğitimin kendisine indirgendiği ta'lim boyutunun da ne kadar başarılı olduğu ayrı bir tartışma konusudur. Burada iki önemli problem göze çarpmaktadır. Birincisi, bilimsel disiplin eğitiminin sadece tarih düzeyinde kalması ve felsefe boyutunun eksikliğidir. İkincisi ise, bu tarihin sadece Batılı tarihinin Batılı bir perspektiften öğretilmesidir.

Özet olarak, bir medeniyetin dünya ve insan görüşü, o medeniyetin ideal eğitim sistemini ve bilim kültürünü belirler. Medeniyetimizin anlayışına göre insan başıboş bir varlık değil, Allah tarafından yaratılan, ulvî bir gayesi olan, madde ötesiyle irtibatlı bir varlıktır.

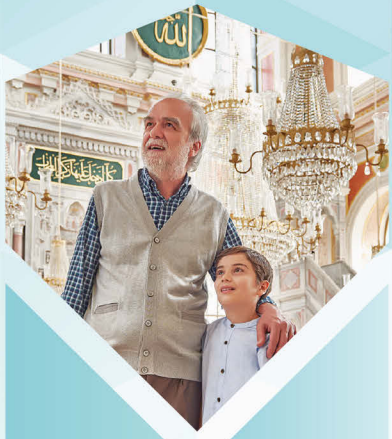
yakîn ortaya çıkar, ve yalnızca yakîn ile insan tam tatmini elde edebilir." Tüm bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Osmanlı bilim kültürü aynı zamanda tek bir gerçeği dayatmayan ve 'açık bilim' olarak adlandırılan bir anlayışı yansıtmaktadır.

İşte bugün eğitim alanında yaşanan problemlerin en önemlilerinden biri, Goethe'nin de ifade ettiği Osmanlı tecrübesinin üstün bir yönü olan felsefi ve nazarî düşüncenin geri plana itilmesidir. Öğrenciler sadece geçmiş düşünürlerin düşüncelerini öğrenip ezberlemekte, kendi düşüncelerini oluşturup ilimlerini pratiğe aktaramamaktadırlar. Örneğin, siyaset bilimi bölümünde okuyan bir öğrenci aslında sadece siyaset tarihi, ekonomi okuyan ekonomi tarihi, fıkıh okuyan ise fıkıh tarihi eğitimi almaktadır. Dolayısıyla bu ayrı alanlarda günümüz için bir şey söyleyebilen uzman kişiler yetişmemektedir.

Özet olarak, bir medeniyetin dünya ve insan görüşü, o medeniyetin ideal eğitim sistemini ve bilim kültürünü belirler. Medeniyetimizin anlayışına göre insan başıboş bir varlık değil, Allah tarafından yaratılan, ulvî bir gayesi olan, madde ötesiyle irtibatlı bir varlıktır. Dolayısıyla alacağı eğitim, sadece yatay boyutu değil, dikey boyutu da kapsayan bir anlayışa dayanmalıdır. Küllî ve yapısal sorunları olan eğitim sistemimizin, medeniyetimizin dünya ve insan görüşü çerçevesinde yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Problemlere makro açıdan yaklaşıldığında, aslında iki ayağı olan eğitim sistemimizin bir ayağının -kalp boyutu- kırık, diğer ayağının da -yani ilkokuldan doktora seviyesine kadar olan ta'lim boyutu- kusurlu olduğu söylenebilir. Bu kusur, hem ilim tarihinin ötesine geçilememesi ve felsefî boyutun eksikliği, hem de Batı merkezli bir tarih anlayışını yansıtmasından kaynaklanmaktadır. Çözüm ise, kırılan ayağın onarımı ve kusurların tashihi ile eğitim sistemine yeniden amacıyla örtüşen bir işlev kazandırılmasıdır.

Biz, paylaşmayı bilen
Türkiye'nin
Kuveyt Türk'üyüz

Bizi birbirimize sapasağlam bağlayan

Değerlerimizle Büyüyoruz

Sosyal sorumluluk faaliyetlerimiz ile milli değerlerimize, geçmiş ve geleceğimize sahip çıkıyor; insani yardım kampanyalarına, şehit ve gazi ailelerine, gelecek nesillere ve sanata destek veriyoruz.

KUVEYTTÜRK
SAĞLAM BANKACILIK

Değerlerimizle Büyüyoruz

DOSYA

ESTETİK ARAYIŞINDA TOPLUMSAL BİR MUTABAKAT MÜMKÜN MÜDÜR?

MEHMET ÖĞÜN

Yüksek Mimar

Kültür, bir toplumun kendi tarihi boyunca karşı karşıya kaldığı problemleri algılama, çözümleme tarzının vücuda getirdiği, bilim, sanat, ahlâk ve dine ait değer yargılarının toplamıdır. Bu sayede mutlaka diğerlerinden farklı, değişimler geçirse de hep kendi olarak kalan, dışarıdan aldığını, kökenini unutturacak ölçüde "yeni bir şeye" dönüştürerek yerlileştiren özgün bir hayat tarzı ortaya çıkar.

Doğal mirasçısı olduğumuz Osmanlılar da, devletin sınırlarının uzandığı geniş coğrafyadan beslenerek, tarihteki önemli kültürlerden birini inşa etmiştir.

Tebâsı altındaki insanlara asırlarca huzurlu bir hayat sunan, mimari ve şehircilik başta olmak üzere sanatın her alanında, her şeyi doğru yerine koymak, az ile yetinmek gibi İslami adâlet anlayışının temel tercihlerine dayalı özgün eserlerin vücuda gelmesine imkân sağlayan Osmanlı kültürünün, Batı'ya yönelik ilgisi 18.yüzyılda fethetmek yerine, lale bahçelerinde onu taklit ederek yaşamaya dönüşünce, İslami tevhid inancının 'birlik içerisinde çeşitlilik' temelinden neşet eden, kibir ve gururdan uzak, bağımsız tektoniklerin bütünlüğüne dayalı güzellikleri üreten estetik dünyası önemini yitirmeye başlamıştır.

Padişah III.Ahmet'in elçisi Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin, 1700'lü yılların başında Fransa ziyaretinden dönüşünde Sultan'a sunduğu ve Fransız kültürüne yönelik beğenisini "Dünya, mü'minlerin zindanı, kâfirlerin cennetidir hadis-i şerifini anımsadım" şeklinde vurguladığı Sefaretname, bu radikal kırılmayı ilan eden bir manifesto niteliğindedir. Pek tabiidir ki, bu riskli tercihi, mimarideki ani dönüşü gündeme getiren koşulların arka planında, çok sayıda siyasal, sosyal, ekonomik, askeri etken mevcuttur.

Hazcı güzelliği hedefleyen bir akım olan ve İslam-Osmanlı sanat yaklaşımıyla hiçbir yakınlığı bulunmayan Rokoko üslubundaki Sadabâd Sarayı'nın bahçe düzenlemesinin ve aynı üsluptaki Sultan Ahmet Çeşmesi inşaatının hızla tamamlanması, Sefaretname'nin etkisinin hızlı ve derin olduğunun kanıtıdır.

Dindışı unsurları kullanarak, zarafeti hedefleyen Rokoko'yu Barok izlemiş; Nûr-u Osmaniye, Ayazma, Haydarpaşa Selimiye, Lâleli ve Nusretiye gibi camiler Osmanlı yönetim kadrolarınca önemsenmiş olan bu üslupta gerçekleştirilmiştir.

Böylelikle Titus Burckhardt'ın deyişiyle, "petekleri kozmik devinimin bir pıhtılaşmasını, onun saf şimdideki kristalleşmesini ifade eden" mukar-

naslar yerine, "muzır yabancı etkili Barok"un, dekoratif profillerin şaşırtıcı gölge oyunlarıyla duvarları titreşen, hacmi bütün köşelerinden sarsılan" yapılara yönelik tercihin devlet katında kalıcı olduğu belirginleşmiştir.

Barok'tan sonra, neoklasik-ampir-art nouveau gibi eklektik ve canlandırmacı üsluplar Osmanlı mimari ve süsleme sanatında etkili olur.

Jön Türkler'in başlattığı, İttihat-Terakki tarafından da sahiplenilen 'Milli Mimari Rönesansı' hareketinin, iki asır süren 'üslup ithali' karmaşasına tepki olarak doğmasıyla, bina cepheleri klasik Osmanlı mimarisine ait sütun başlığı, sivri kemer, çini tezyinat, kubbe gibi 'milli' unsurlar bezenir. Modernliği öne çıkarmak için tercih edilen, dönemin moda akımı 'kübik' mimari, Avrupa'daki nasyonalist akımların etkisiyle yeniden millileşme önemli hale gelinceye kadar varlığını korumuştur. İkinci Milli Mimari döneminde Selçuklu-Osmanlı detayları öne çıksa da, hemen ardından, 1950'lerde modern Batı kopyaları yeniden yoğunluk kazanmıştır.

Onsekizinci yüzyıldan bugüne kadar yaşananlar, fiziki çevremizdeki değişimlere kolay alışan, kanıksayan bir topluma dönüşmüş olduğumuzun kanıtı.

Osmanlı entelektüelleri tarafından geliştirilen, dalgalar halinde hayatın farklı alanlarına, ayırımsız tüm katmanlarına yansıyan estetik standartları içeren özgün kültür hayatı, 16. yüzyılda en üst seviyesine erişmiştir. Ortalama bir Osmanlı insanı, günlük hayatta temas ettiği tüm nesneler, müzik, edebiyat, hat ve benzer alanlarda, neyin güzel ve yerli, neyin olmadığını bilecek estetik değer yargısı birikimine sahipti. Evde küçük yaşlardan başlayarak edinilen görgüye eklenen mahalle, okul ve sosyal ilişkilerin sağladığı bilgi ve deneyim, fiziki çevrenin yüksek mimari standardı ile desteklenerek yoğun bir bireysel birikim oluşuyor, böylelikle güçlü bir toplumsal özgüvenin inşası sağlanıyordu. Asırlar boyunca aksamadan süren bu doğal akışın ithal üsluplarla yön değiştirmesi, virüsün aşı yoluyla vücuda zerk edilerek, bünyeyi alıştırmasına benzer bir etki yaratmış, milletimizi kültürel savrulmalara karşı tepkisizleştirmiştir.

Oysa, hayatımızı biçimlendiren kentsel mekânlar, yapılar, sokaklar, mahalleler ile birlikte duygularımız, alışkanlıklarımız, önceliklerimiz, ihtiyaçlarımız, özlem ve hayallerimizin de başkalaşıyor; metropoller tekdüzeliğin ıssızlaştırdığı ümitsiz karmaşa yığınlarına dönüşüyor. Kentin ve bireyin değişim süreçleri birbirini tetikleyen ve derinleştiren bir sarmal halinde hayata yansıyor. Örneğin, artık sosyal bir varlık olmayı önemsemiyoruz. Değerli zamanımızı, genç yaşlı fark etmeksizin bir bağımlılığa dönüşen akıllı telefonla, televizyon ekranı karşısında, alışveriş merkezinde, adeta anestezi altındaymışçasına, istiflendiğimiz toplu ulaşım araçlarında, ya da sahibi olmanın verdiği mutlulukla direksiyonunu "sevgiyle" okşadığımız otomobillerimizde sıkışık trafikte beklerken harcamaktan şikâyetçi değiliz.

Şehir nüfusunun büyük çoğunluğu, her gün iş ve ev arasındaki kilometrelerce mesafeyi aşabilmek için saatlerini, güneş ışığı ve tabiatla ilişkisi vahşice koparılmış halde yerin altında geçiriyor ve bunu bir kazanım olarak görüyor. Bir masanın etrafında otururken sohbeti koyulaştırmak yerine, cep telefonlarına dikkat kesilenleri yadırgayanımız artık yok gibi. Bayramlar buluşmanın değil kaçışın, uzaklaşmanın, ötelere gitmenin aracısı konumuna indirgenmiş durumda. Fransız hayranlığı ile başlayan, endüstri çağının eseri "modern" ve sonrasında "postmodern" ile devam eden Batı'ya öykünme maceramızın sonunda bu tarz bir hayatı içselleştirmiş durumdayız.

Günümüzde iki karşıt akımla birlikte yaşıyoruz. Bir yanda geçmişten kopyaladıklarımızla öze dönme denemeleri, şimdiye kadar hiç olmadığı ölçüde karikatürize, yapay bir tarihselciliğin girdabına savrulmamıza yol açarken, diğer yanda da Batı'nın mimarisine, şehirciliğine, sanatına ve yaşam tarzına körü körüne öykünme alışkanlığımız halâ canlılığını koruyor. Birbirine zıt bu iki anlayışın ortak noktası, hayret uyandıran tasarımlarla toplumu etkilemekten ibaret. Ortak estetik değerlerde toplumsal mutabakat aşaması, somut önerilerin mevcudiyetini zorunlu kılar. Toplumsal yaşamın, ekonomik, siyasi, sanatsal her tür dış etkileşime açık olduğu günümüzde, bağımsız bir kültürü yeniden var edecek özgün düşünme, yapma-etme biçimlerinin oluşması için tanımlanabilir, bütüncül bir estetik anlayışına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu amaçla öncelikle yapılması gereken, atalarımızın güzel sıfatına layık sanat eserlerini ürettikleri zamanlarda neyin peşinde oldukları hususuna, diğer bir deyişle özün peşine düşerek, eldeki zengin külliyatı içeren tarihi tecrübe içerisinden zamansız olanları ayıklamak ve günümüz imkânlarıyla cesurca harmanlamaktır.

DOSYA

ÖĞRENME VE MEKAN

ŞEYDA BEYAZ İNCE

Yüksek Mimar

Baktığımızda, "mimari" ve "öğrenim" arasındaki ilişki çok az düşünülmüştür. Bu konudaki önerileri ve hislerini, mimarlar, okul yetkilileri, öğretmen ve çocuklar daha verimli bir mimari için ortaya koymalıdır. Mimarinin bu dalında uzman önerilerine ihtiyaç vardır ve bunun arkasında geniş bir anlayış yatmaktadır. Mimari ve Pedagoji bir okulun binasının planlanmasında birlikte düşünülmesi gereken iki disiplindir. Bir pedagojik konsept oluştururken, çocuklara mümkün olduğunca öğrenim yolunda eşlik edecek alanlar kurgulanmalıdır. Eşlik etmekten kasıt, onlara ilham vermesi ve öğrenimde heyecan yaratmasıdır. Çünkü çocuklar hissiyatın olmadığı alanları kırıp dökerler. Tabi ki öğretmenler de bu ortamlarda ders anlatırken verimli olabilmelidir. Ayrıca öğrenmenin yeri olarak adlandırılan okul; mimari olarak geçerli inşa şartlarını çocuklar ve eğitimciler için sağlamalıdır.

Modern eğitim yapılarını tarihi olarak incelediğimizde; Avrupa'nın savaş sonrası okul binalarında açık alanlara doğru bir yönelim göze çarpar. Bu okullar, yatay uzanan genellikle tek katlı, yoğun kullanımlı olarak planlanmıştır. Bu klasik modern anlayıştan yola çıkarak Mimarlar, Pedagoglar ve Doktorlar tarafından global çapta okul binaları tartışması başlatılmıştır. 60'lı yıllarda açık havaya açılma ve büyüklük özellikleri kaybolmuş bunun yerini demokratik ve eşitlikçi bir okul anlayışı ile hol yapıları almıştır. 70'lerde ise daha çok çeşitlilik ve eşitlikçi yapılarla okul binaları tam gün eğitim sistemine geçmiştir. Çocuklar artık öğleden sonraları ders, yeme-içme ve spor yapabilecekleri alanlara ihtiyaç duymuştur. Bu durum, eğitimin teknik -formel dünyası dışında karşılaştırmalı bir anlamını ortaya koymuştur. Öğrenciler, uzun zaman harcadıkları bu mekânlarda, aradıkları çoklu ortamları da bulabilmeliydiler.

Okul, her bireyin özgünlüğüne saygılıdır ve aynı zamanda, birbirini tamamlayan ve destekleyen insanların çeşitliliğini kullanır. Mimari düzeyde niceliksel ve niteliksel değişimlere ihtiyaç vardır.

Diğer taraftan örneklendirmek gerekirse doğuda gelişen, İslami eğitim yapılarında görülen hayatla iç içe geçmiş, çok geçirgenli kapalı ve açık mekânlar, eğitimi, içinde uygulandığı yapının yönlendirmesine, sınırlamasına izin vermemiştir. Tam tersine, "tefekkür" dünyası ile çocuğun fıtratına has yolunu bulmaya teşvik edilerek arayışını kendisinin bulmasına yön verilmiş olur. Mimari- Mekânsal kavram öğrenciyi tamamlar. Kendi kültürel sistemimizden gelen medrese yapılarında rıza ve ilgi ile başlayan eğitim dünyası, mekânı ile de aynı ilişkidedir.

Modern dönemde gelişmekte olan en iyi eğitim sisteminde de aynı yöntemleri kendi mimari içerikleri ile zenginleştirip oluşturmaya çalışıldığı görülmektedir. Eğitim Mekânları merak uyandırmalı, düşünmek için araçsallaşmalı, bilginin ötesini kurcalamaya sevk etmelidir. Baktığımızda bilim adamları, şairler ve düşünürler sorgulayan ve hazır bilgilerin ötesine geçmeye çalışan insanlar olarak belli bir eğitim sisteminden ayrı düşmüşlerdir.

Eğitim yapılarının da bu duruma nasıl hizmet etmesi gerektiği mimarlar tarafından iyi etüt edilip oluşturulması önemlidir.

Bugün bilinen hemen hemen her şeye, dünyanın herhangi bir yerinden tek bir tıklamayla her an ulaşılabilir. Bu nedenle, gelecekteki okulun temel terimi basit terimlerle- bilgi değil, fakat yetenek olmalıdır. Temel bilgi edinme ile aynı zamanda, bilgi ile ilgilenmek için beceriler kazanmak gerekir. Öğrenmeye farklı aktif yaklaşımlar aracılığıyla çeşitli öğrenme yollarının ve çeşitli öğrenme etkinliklerinin kullanılması önemlidir. Öğrenme; sadece kabaca bilginin tekrarı değil, öğrencinin kendi aklı ve bedeni ile başkalarıyla birlikte aktif olarak inşa edilmesi anlamına gelir. Öğrenme yollarının ve öğrenme aktivitelerinin çeşitliliği farklı öğrenme durumları gerektirir- geleneksel sınıf bir öğretim alanı olarak merkezi işlevini kaybeder. Öğrenme senaryosuna bağlı olarak, farklı mekânsal durumlar arasında bir seçim yapmak önemlidir. Buna göre, odalar net hiyerarşilere göre sıralanmaz, ancak birçok şekilde birleştirilebilir. Tek işlevli kullanım atamaları önlenmekte, çoklu kullanılabilirlik mümkün hale getirilmekte, açık kat planları (ve küme modelleri) önem kazanmaktadır.

Açık mekan ve interaktif bir sınıf temsili

Her bir çocuk, farklıdır ve farklı öğrenir. Okul, bireye göre öğrenimi kişiselleştirmelidir. Bununla birlikte, aynı zamanda hiçbir çocuk yalnız öğrenemez. Öğrenmenin tanıma, diyaloğa, başkalarıyla etkileşime ihtiyacı vardır. Bu nedenle hem bireysel öğrenme deneyimleri hem de küçükten büyük gruba takım çalışması deneyimleri okulda yapılmalı ve yansıtılmalıdır. Okul, her bireyin özgünlüğüne saygılıdır ve aynı zamanda, birbirini tamamlayan ve destekleyen insanların çeşitliliğini kullanır. Mimari düzeyde niceliksel ve niteliksel değişimlere ihtiyaç vardır. Alan hesaplamasında her bire-

Kentin öğelerinde biriken tüm hafıza, gerçekte farklı dönemlerde orada yaşayanlara ince ince kendini anlatmaktadır. Yoldaki taşlar, köşe başındaki ağaç ile tanımladığımız bu yol, bu küçük insanın ilk serüvenidir ve mutlaka vardığı yere kadar eğitiminin bir öğesidir.

ye 2 metrekare, öne sıralanmış eğitimden, ayrı olarak hızlı bir şekilde farklı öğrenme biçimlerine izin vermek için yeterli değildir. Alansal gereksinimin ötesinde, aynı zamanda niteliksel değişiklikler de gereklidir. Bu nitelik, doğrudan odalar arasındaki geçirgenliğe ve şeffaflığa bağlıdır. Bireylerin ve küçük grupların paralel çalışmalarını düzenlemek için, kesintisiz ağa ihtiyacı vardır. Tüm geçirgenlik ve şeffaflık için, yeterli akustik ayırma ve yangın koruma güvenliği gereksinimleri aynı anda sağlanmalıdır. Çocuklar karanlığa olduğu kadar aydınlığa, ışık ve gölgeye, açık alan kadar saklanacakları kuytu yerlere de ihtiyaç duymaktadırlar. Mekanlardaki bu çeşitlilik, onunla bağ kurulamayan ortamlarda oluşan şiddetin azalması için gereklidir.

Daha iyi ifade etmek gerekirsek, "Öğrenciler kendilerini iyi hissetmelidir." cümlesi, bütün mimari detayların üzerinde bir esastır. Eğitim mekanının çocukları motive etmesi ve öğrenmeye heves ve istek oluşturmasını amaçlaması gerekmektedir. Bu da mekanize-standartlaştırılmış "sınıflaştırılmış" düzeneklerden çıkarıp, birbirleriyle etkileşime girdikleri, birbirlerinden öğrendikleri, ellerini kullanarak bir şeyler inşa edebildikleri bir öğrenme vasatına çevirebilirsek okulun, çocuğun sosyalleşmesi ve dünyayı tanıması açısından fevkalade yararlı olabileceğini söyleyebiliriz. Eğitimin ilk yıllarında somut işlerle uğraşmak, keşfetmek çocuk iç dünyasını beslemektedir.

Günümüzde, örnek eğitim anlayışı olarak gösterilen, Finlandiya'da, ders dışı saatlerde sosyal alanlarda öğrencilerin birbirlerinden öğrenmelerinin önemi kavranmış, aktivite ağırlıklı eğitim sistemi uygulanıyor. Öğretmene yönlenmiş sınıflardansa, öğrenciyi merkeze alan yeni bir eğitim sistemi yaygınlaşıyor.

Yüksek Lisans Bitirme Tezi Projesi / TU Wien/ 2007 / Şeyda Beyaz İnce

Mimari- Mekânsal kavram öğrenciyi tamamlar. Kendi kültürel sistemimizden gelen medrese yapılarında rıza ve ilgi ile başlayan eğitim dünyası, mekânı ile de aynı ilişkidedir.

Ve bu yeni eğitim modelleriyle eğitim mekanları ister istemez dönüşüyor; çünkü eğitim mekanlarının potansiyelleri aslında alternatif, yenilikçi, öğrenciyi merkeze koyan, katılımcı ve şeffaf eğitim modellerini mümkün kılıyor.

Eğitim binaları tabii ki de sosyal ve fiziksel çevreden, yani şehirden bağımsız olamaz. Okul şehri keşfetmeye de olanak sağlamalıdır. İyi bir şehir okulunu da oluşturacaktır. Kevin Lynch Kent İmgesi kitabında kentsel ortamda zamanın ve tarihin varlığından ve dolayısıyla bu dış faktörlerin insanları nasıl etkilediğinden bahseder. Her bireyin sahip olduğu şehre ilk ve doğrudan yaklaşımı, kendisine ve zamana göre 5 duyulu estetik bir deneyim oluşturmasına bakıyor. Bir kentsel sistem bu nedenle ya sabit ya da sürekli bir değişim olarak algılanabilir; bu da herhangi bir çevreyi etkileyen dış faktörlerin en göze çarpan etkisidir. Kentin öğelerinde biriken tüm hafıza, gerçekte farklı dönemlerde orada yaşayanlara ince ince kendini anlatmaktadır. Yoldaki taşlar, köşe başındaki ağaç ile tanımladığımız bu yol, bu küçük insanın ilk serüvenidir ve mutlaka vardığı yere kadar eğitiminin bir öğesidir. Küçük gözlemci her gün iki defa kullandığı bu yol içinde bir karakterdir ve bu karakteri yürüdüğü bu yoldaki elemanlar, düğümler, stratejik noktalar, referanslar ve şehrin sunduğu "medeniyet" ölçüsünde geliştirecektir. Bu noktada okul, mekân olarak tek başına bir öğrenim alanı değildir. Çocukları eğitim yolunda uzun süren şehrin keşmekeşliğinin sendromundan kurtarıp, güvenlikli ve nitelikli bir okul yolu ile güne başlatmak gerekmektedir. Sosyal çevreye entegre olmuş bir okul, aynı zamanda öğrenciler için öğrenimin günlük hayat deneyimlerinin bir parçası olmasını da sağlayacaktır.

Şehrin okulu tamamladığını düşünürsek tam tersi olarak da okul alanlarının şehre ve diğer sosyal çevrelere açık olmasının sağlanması gerekecektir. 7/24 açık bir okul sosyal donatı alanının tasarlanması daha ekonomik ve sürdürülebilir bir sistem kurmayı sağlar.

Yandaki görselde çalışmış olduğum Master bitirme projemde, görüldüğü gibi açık avlulu değişken mekanların oluşturduğu 1000 öğrenci kapasiteli yeni Kadıköy İmam Hatip Lisesi Projesi bulunmaktadır. Çorlulu Ali Paşa Medresesi ve Fransız Ecole' sistemi karşılaştırmaları ile başlayan analiz çalışmasında, okulun bulunduğu bölgeye ulaşım ve çocuklara sağladığı çevresel faktörler de ortaya konmuştur. Avrupa okul normlarına göre oluşturduğumuz ihtiyaç listesi ve yapısal özellikler tezde yer almaktadır. Türkiye'de standartlaşan kütleler halinde, fiziki bir varlıktan öteye geçemeyen okul yapılarına farklı bir anlayış getirmeyi amaçlamıştır.

Okul, mekân olarak tek başına bir öğrenim alanı değildir. Çocukları eğitim yolunda uzun süren şehrin keşmekeşliğinin sendromundan kurtarıp, güvenlikli ve nitelikli bir okul yolu ile güne başlatmak gerekmektedir. Sosyal çevreye entegre olmuş bir okul, aynı zamanda öğrenciler için öğrenimin günlük hayat deneyimlerinin bir parçası olmasını da sağlayacaktır.

DOSYA

“YA TAHAMMÜL YA SEFER!” İNSANIN EVCİLLEŞTİRİLMESİ SORUNU: EĞİTİM VE MODERN ZAMANLAR

HALİL KURBETOĞLU

İletişimci, Yazar

Günümüzden dört bin yıl önce Mezopotamya yazı okulunda okuyan bir öğrenci olsaydınız, Akkadlı olmanıza rağmen Sümerce eğitim görecek ve anadilde eğitim sorunlarıyla karşılaşıyor olacaktınız. Arkeologların Mezopotamya’da keşfettikleri şu tabletteki şikâyetler de size ait olacaktı:

Gittim, oturdum ve öğretmenim tabletimi okudu. “Bir şey eksik”, dedi ve bastonla vurdu.

Yetkililerden biri, “Neden benim iznim olmadan konuştun” dedi ve bana bastonla vurdu.

Kurallardan sorumlu kişi, “Neden benim iznim olmadan konuştun?” dedi ve bana bastonla vurdu. Bekçi, “Neden benim iznim olmadan dışarı çıkıyorsun?” dedi ve bana bastonla vurdu.

Sümerli öğretmen, “Neden Akkadca konuştun?” dedi ve bana bastonla vurdu.

Öğretmenim, “El yazın güzel değil!” dedi ve bana bastonla vurdu.

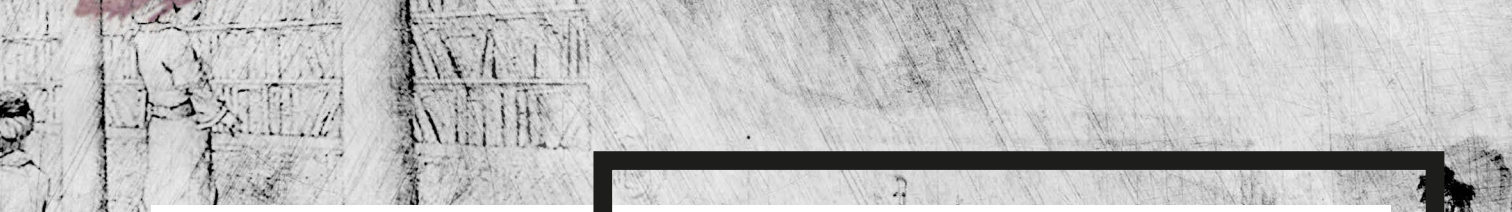
Eğer I. Babil Hanedanı’nın 6. Kralı Hammurabi’nin yönettiği topraklarda Hukuk eğitimi alıyor olsaydınız insanların “Üstünler, Normal insanlar ve Köleler” olarak kategorize edildiğini ve bunun Tanrıların buyruğu olduğunu öğrenecektiniz.

Antik Sparta’da dünyaya gelmiş ve sağlıklı doğmuşsanız, “İhtiyarlar Heyeti” kurallarına göre yaşamanıza izin verilmişse, yedi yaşında ailenizden alınacak ciddi bir fiziksel eğitim görecek ve sonunda ihtiyaç halinde orduya savaşçı olarak katılım sağlayacaktınız.

Konfüçyus dönemi ve sonrası “Ju Okulu” müdavimiyseniz öteki dünya, tanrı, ruhlar, doğaüstü varlıklar ve benzeri kavramlara ve olgulara inanmadan da Jun-Z i/Chün-Tzu (ideal insan) olmanın yollarını öğrenecektiniz.

22 Eylül 1067 tarihinde Bağdat Halifesi’nin de katıldığı muhteşem bir törenle açılan Nizamiye Medresesi’nde Gazali’nin öğrenci olsaydınız, itikatta iktisatçı, orta yolcu, toplum merkezli bir eğitimin muhatabı olacaktınız.

Gerçekte insanlar yüzbinlerce yıldır çeşitli kaygı ve ihtiyaçlarla eğitildiler. Bu kaygı ve ihtiyaçlar kimi zaman güvenlik kimi zaman gelecek nesillere bilgi ve kültür aktarma kimi zaman da tarım toplumunun ziraî işlemleri ölçme ve kaynakları faydalı kullanma mecburiyetlerinden doğmuştu.

İnsan tarım toplumuna geçerken iki şeyi icat etti: Yazı ve eğitim. Eğitim çeşitli metotlarla yapılırken, içeriği zaman ve şartlara göre hep bir değişim içinde kaldı.

İNSAN-EVCİL İNSAN AYRIMI

İnsanlar Arpa ve buğdayı evcilleştirip tarımda kullanmaya başladığı zaman ihtiyaçtan fazla besin üretebildiklerini ve böylece avcı-toplayıcı topluma göre daha güvende olduklarını düşündüler. Öyle ya, bu dünyanın yazı da kışı da vardı. İlkokulda hepimize öğretilen karınca ve ağustos böceği hikâyesinde vurgulandığı gibi, "Güneşli günlerde saz çalıp eğlenirsen şimdi böyle aç kalmaya da mahkûm olursun."

Yağmurlu günleri hesap eden insan buğdayı depolamaya başladı. Ancak depolanan buğday ve türevi gıda ürünleri tarım devrimini kullanmayan görece daha göçebe toplulukların iştahını kabarttı. Köylüler ürünlerini koruyabilmek için çeşitli güvenlik tedbirleri almaya ihtiyaç duydular. Derebeyleri köylülere bu güvenliği sağlıyor karşılığında onlardan vergi alıyordu. Vergi miktarlarını belirlemek, alınan ürünleri tasnif etmek, ürünün gelişmesini sağlamak için çeşitli bürokratik kurumlar oluşmaya ve bu kurumlarda çalışacak kalifiye elemana ihtiyaç duyuldu. Ve bu elemanları yetiştirecek okullara…

Bu okullar, imparatorluklara, devlet mekanizmasının(siyasi ve toplumsal normlarını) çalıştıracak/devam ettirecek ara-eleman ihtiyacını karşılamak üzere sistemleştiriliyor her bir adımda insan özgürlüğü dış müdahaleye açık hale geliyordu. Temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere tarımı kullanan insan bir süre sonra tarımın ve emniyeti sağlamak amacıyla kurumsallaşan devletlerin "mahsulü" haline gelecekti.

İnsanın evcilleştirilmesi, nesneleştirilmesi, özgürlüğüne müdahale edilmesi tarihin en büyük operasyonuydu ve insan bunu kendi eliyle yapmıştı. Oysa eğitim insanı nesneleşmekten, her biri farklı yeteneklere ve potansiyellere sahip insanları bir "moda" sokmaktan aynı hayat tarzını dikte etmekten ve düşüncelerini sınırlamaktan onu kurtaran bir rehber olmalı değil miydi?

İstanbul iktisat fakültesi birinci sınıf öğrencisi "evcil" bir insana iktisadın tanımını sorsanız tereddüt etmeden söyleyecektir: "Sınırsız ihtiyaçların sınırlı kaynaklardan karşılanması bilimine iktisat denir."

Modern çağda öğretilen bu bilgi, insan ihtiyaçlarının sınırsız ve rızık kaynaklarının da sınırlı olması gerektiği kabulüne dayandırılır. Oysa insan sınırsız ihtiyaç üreten bir muhteris midir? Gerçekte bütün bunlar modern çağ kompleksine kapılan insanın, yüzbinlerce yıllık tarihine bak-

UZUN YOLU SEÇİNİZ!

"Sabahı beklemeyiniz dostum, geceden yola çıkınız. Olur ki uyuyakalırsınız. Sırtınızdaki çıkında ebedi gayenin dürülmüş azıkları varsa ne mutlu size. Gece serindir, yapraklardan süzülen yel gözlerinizdeki yaşları kuruturken, ruhunuzda kâinatın derin serinliğini taşıyarak sabaha doğru yürüyüp fecri başlatınız. Cemiyetin vahşi, zehirli bitkilerle dolu, her dalında uğursuz baykuşların manasız telkinler yaptığı sık ağaçlı ormanlarında çetin yolculukların başlangıcı için sabahı beklemeyiniz. Sabahı beklemek öğleni, öğleni beklemek akşamı beklemek gibi bir ruh gevşekliğini doğurur. Beyninizi tırmalayan zaruretleri mi hatırlatıyorsunuz? Evet, hayatın zaruretleri ayaklarımıza dolanmış zincirlerdir ve ıstıraplarımıza çeşni katarlar. Fakat bu vahşi sahayı geçmek için hiçbir zaruret kâfi bir mazeret değildir. Ruhumuzu aldatmayalım, ebedi gayeye ihanet etmiş oluruz. Durduğumuz noktada inançlarımızın eskidiğini, yabancılaştığını hiç tecrübe etmediniz mi? En acı kayıp budur: Gerilemiş ruhların mütemadiyen tavizler vererek hayatla, zaruretle uyuşmaları… Filozofun öğüdü takip edeceğimiz en esaslı metottur: Uzun yolu seçiniz?"

(Mustafa Kutlu / Ya Tahammül Ya Sefer!)

madan kendini asıl ve yegâne saymasının sonuçlarıdır. Her konuda modern insan, bugün edindiği bilgi ve görgünün bilebildiği 6 bin ve bilemediği 70 bin yıllık geçmiş içerisinde en iyisi olduğuna inanır. Oysa yüzbinlerce yıllık tarih, birikim, yaşayış dikkate alınmadan yapılan bu "tanımlama küstahlığı" insanı özgürleştirmekten çok uzaktır.

İnsanın eğitime duyduğu ihtiyaç tam da bu noktada ortaya çıkar. Yeryüzünde kendi habitatını oluşturabilme yeteneğine sahip tek canlı belki de insandır. Örneğin, belli ağaçlarda ve belli yükseklikte yaşayabilme şansı olan bir ağaçkakanın, yaşayabildiği ağaçlar kesildiğinde başka ağaçlara ve coğrafyalara gidip yeniden bir hayat kurma şansı yoktur. Tarihte var olan ancak şuan nesli tükenen birçok canlı "yaşam alanına müdahale" edilmesi sonucunda yok olmuştur.

Canlılar içerisinde ancak insan kendi habitatını kurma ve bütün ortamlara uyum sağlayabilme yeteneğine sahiptir. Bu aynı zamanda insana "haddini aşma" doğal olanı değiştirme ve bozma, fıtratı "tağyir" etme olanağı da sağlamıştır. Arı kovanlarına bakıldığında görev alanı dışına çıkan arılara rastlanmaz. Her arı, kendisine verilen görevi icra eder. Temizlikçi, koruyucu, bal üretici ve kraliçe arı "ben bugün temizlik yapmıyorum", "bugün üremiyorum", "bugün bal üretmiyorum" deme şansına sahip değildir. Bu sebeple arılar, avukat arılara da ihtiyaç duymaz. Hiçbir zaman kovan anayasasını ihlal ederek, örneğin temizlikçi arıları sahip oldukları "yaşam, özgürlük ve mutluluğun peşinden gitme" haklarından mahrum bırakma ihtimalleri yoktur.

Haddini, hududunu, doğal olanı, insanî olanı aşma, tahrif etme, değiştirme olanağı olan tek canlı insandır.

Gerçekte insanlar yüzbinlerce yıldır çeşitli kaygı ve ihtiyaçlarla eğitildiler. Bu kaygı ve ihtiyaçlar kimi zaman güvenlik kimi zaman gelecek nesillere bilgi ve kültür aktarma kimi zaman da tarım toplumunun ziraî işlemleri ölçme ve kaynakları faydalı kullanma mecburiyetlerinden doğmuştu.

İSLAM VE İNSANIN ÖZGÜRLEŞMESİ

7. Yüzyıl Arap Coğrafyasında insan haddini aşmış, doğal sınırlarını ve insanî olanı hatırlatmak üzere ilahi vahye tekrar ihtiyaç duyar hale gelmişti. Kur'an'ın defaatle Hz. Muhammed'i "hatırlatıcı" olarak nitelendirmesi, insanı doğal olanın sınırlarına çekmek istediğinin de bir göstergesiydi.

Hz. Muhammed'in 13 yıllık Mekke dönemi, özgürleşmek isteyen insanın geçirmesi gereken asgari eğitim süresini ifade ediyordu. Yine Hz. Musa, Mısırlıların köleleştirilerek toplumsal ayrımcılığa ve zulme maruz bıraktığı İsrailoğullarını, köle olmadıklarına, özgür olduklarına ve özgürlük için bir bedel ödemeleri gerektiğine inandırabilmesi için eğitmesi gerekiyordu. Kur'an, Hz. Musa'nın toplumunu nasıl eğitebileceği hakkında bir takım tavsiyelere yer vermiştir. (Yunus-87) Öncelenen evlerde (eğitim merkezleri-vecalü buyutekum kıbleten!) Hz. Musa ümmetini eğitmiş, onları kölelikten ve şirkten kurtaracak temel bilinci vererek özgürleşmelerini sağlamıştır. Kızıldeniz'i yardıran da bu eğitimdir. İsrailoğulları bu eğitimden geçmeseydi ne Allah onlar için Kızıldeniz'i yaracak ne de özgür bir toplum bilincine erişebileceklerdi.

Öyleyse eğitim, fiziki gerçekliği (kabul gören hayali sistemi) aşan değerler üzerinden yeniden yapılandırılmalı, referans noktaları insanların ortak akıl ve tecrübelerinden faydalanmalıdır. 60. Yılında İmam Hatip okulları, eğitimin amacı ve post modern kapitalist eğitim sisteminin "meşruluğu" üzerinden bir tartışmayı başlatarak toplumu uyarmalıdır.

Toplumsal ve tarihsel bir kabul haline getirilen kapitalizm Kızıldeniz gibi önümüzde, bu sistemin kolluk gücü mahiyetinde güçlü silahlarla donatılan ordular arkamızdayken düşünme ve panikle sağa sola sapma şansına sahip değiliz.

Tek yolumuz var, Kızıldeniz'i aşacak ve kendimize yeni bir toplum inşa edeceğiz.

Bunu eğitimle yapmak zorundayız.

Ya Tahammül Ya Sefer!

DOSYA

HİÇBİR ŞEY VEREMİYORSAN FIRSAT VER

SEVDA DURSUN

Gazeteci – Yazar

Akademyamızın çocuk eğitimiyle ilgili beslendiği kaynakların Avrupa merkezli olması, eğitimde ipleri küçük yaştan itibaren kültürümüze uymayan bir biçime terk etmemiz anlamına geldi. Özellikle Z kuşağı dediğimiz son nesil en iyi ihtimalle bu yaklaşımlarla büyüdü. Çeviri çocuk eğitimi kitaplarıyla yeterince haşır neşir olduktan sonra dönüp kendi kaynaklarımıza bakmayı akıl edebildik. Şu Avrupalılar bizden ne çok şey almıştı meğerse fakat biz bu süreçte neleri kaybettiğimizi anlamakta epeyce geç kaldık. Şimdi bir şeylere daha geç kalmak üzereyiz, ama değil bunun üzerinde çalışma yapmak, kabullenmekte bile zorluk yaşanıyor. Evet, gençlere ulaşamamaktan söz ediyorum. Hani Hz. Ali (ra)'nin, "Çocuklarınızı yaşayacakları zamana göre yetiştirin" dediği çocuklardan. Teknolojinin ışık hızında gelişmesiyle birlikte, çocuklarımızın yaşayacağı çağ, bizim radarımızdan çoktan çıktı. Algılamadığımızı inkâr etmek, yok saymak ise çok bilindik. "Benim çocuğum yapmaz" yaklaşımı da bunlardan en yaygını.

Oysa o çocuklara "bizim" demek için bir kez daha düşünmek lazım. Bizimle birlikte oldukları halde, bizim yönlendirdiğimiz okullara gittikleri halde, bizim tedrisatımızdan geçtikleri halde, o çocuklar bizim değil. Dört bir tarafı ekranla kuşanmış olarak yetişen çocukların kimin olduğunu bulabilmek için, izledikleri dizilere, oynadıkları oyunlara, sosyal medyada takip ettiklerine bakmak yeterli olacaktır. Eskinin ablalık abilik müessesi de artık işe yaramıyor.

Aradan çok da uzun zaman geçmedi ama çocukların ellerine internet gibi bir dünya geçti. Fiber internet hızıyla dünyanın bir ucundaki yabancıyla arkadaş olabiliyor, hayranı olduğu sanatçıya "like" atarken, Snapchat'te arkadaşlarıyla Instagram'da takipçi artırmanın yollarını konuşabiliyor. Zaten ergenlik çağının özelliklerinden değil midir arkadaş etkisi, şimdi bu etki çok daha güçlü.

KENDİMİZİ DEİZMİ TARTIŞIRKEN BULDUK

Sonra kendimizi ateizme ve deizme kayan gençlikle ilgili konuşurken bulduk. Ne yapalım da bu gençliği kendi değerlerimizle yetiştirelim derdine düştük. Gençlere "sahip çıkmak" ya da "yol göstermek" gibi kavramları bolca söyler olduk. Aslında amaç şuy-

Teknolojinin ışık hızında gelişmesiyle birlikte, çocuklarımızın yaşayacağı çağ, bizim radarımızdan çoktan çıktı.

du; siz hiçbir şey bilmiyorsunuz, hem kötü yolda gidiyorsunuz, size yolunuzu her şeyi bilen biz göstereceğiz. Bir adım üste çıkarak, "Biz sizin yaşınızdayken, şunları dinler, şu kitapları okurduk" örneklemelerini boca ettik üzerlerine. Boş gözlerle verilen cevaplar, nasıl yerindeydi oysa. Anlamakta güçlük çeken bizdik, kavrayamadık.

Bu süreçte İslami STK'ların rolüne gelince; en gözde isimleri konuşmacı olarak getirip, en PR'lı işleri yapmak moda oldu. Heba olan onca paranın yanında, gençliğe kaynak ayırmak, ucunda reklam yoksa kimsenin işine gelmedi. En hafifinden gençliği bir sorun olarak gören İslami STK'ların çoğu, bu sorunu çözmek için planlar yaptı. Kitap okuma, tefsir okuma, hadis okuma başlıklarındaki programlar bunlardan birkaçı. "Kitap" sözünü duyan gence kendi sanal dünyası daha eğlenceli geldi, uzaklaştı. Sebepleri üzerine kafa yorulmadı değil; değişen dünyaya rağmen bildik yöntemlerin peşinden gidildi, kendi zamanında nasılsa, öyle olur sanıldı. Zira mevcut STK'larda görev alanların yaş ortalaması, gençlik dediğimiz çağı çoktan aşmıştı.

GENÇLİK Mİ SORUN BİZ Mİ?

Sivil toplumun devlet üzerindeki olumlu etkisinin dünya genelinde her geçen gün arttığı bir dönemde yaşıyoruz. Politika yapıcıları harekete geçirecek bir güçten söz ediyoruz ve hiç de yabana atılır cinsten değil. Gençliği bir sorun olarak görmeyi bırakıp, imkân olarak görüp de harekete geçirmek sivil toplumun en kuvvetli eli olabilir. Gençlik; enerjisiyle, hareketiyle, yeri geldiğinde isyanıyla, korkusuzca meydan okuyuşuyla, taşıp gelen heyecanıyla nasıl bir nimet olduğunu her fırsatta gös-

Bırakalım mesaj vermeyi de sadece mekânlarda tutmayı başaralım gençliği. Onlar müzik mi yapacak yoksa film mi, yoksa maç mı izleyecekler veya oturup siyaset mi tartışacaklar, kendileri karar versin.

terdi. Genç dediğin isyan eder, muhalefet eder, kendisine fırsat verildiğindeyse, akla hayale gelmeyecek işlere imza atar. Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaş mısrası boşuna yazılmamıştır. Esas olan, onu harekete geçirecek gücü keşfetmektir.

İslami STK'ların resmi tavırlarıyla, soğuk yüzleriyle gençliğe verecek pek bir şeyleri yok. Kapılarını sonuna kadar açıp "gelin burada istediğinizi yapın" demedikçe. Vakıf veya dernekleri kutsal mabed yaparak gençleri oraya çekemeyiz. Başını düzgün örtmediği veya elinde sigara olduğu için gençleri sürekli eleştirirsen, onlar da eleştirilmeyecekleri, kendilerini rahat hissedecekleri mekânlara gider. Sürekli bir mesaj kaygısı taşımanın sonucunda geldik buraya. Emr-i bi'l ma'rufu çok yanlış anlamış olamaz mıyız? Yapılan filmler, çekilen diziler, yazılan romanlar, hep bir mesaj kaygısı. Gençlerin izlediği yabancı dizilere bakın bir de, hız, hareket, karmaşa ve evet, alternatif sunamıyorsan, her türlü ahlaksızlığın normal karşılandığı ve üstelik filtresiz bir şekilde evlerimizin en ücra köşelerine giren o diziler gençliği bizim elimizden aldı.

GÖLGE ETME BAŞKA İHSAN İSTEMEZ

Tam da bu yüzden, bırakalım mesaj vermeyi de sadece mekânlarda tutmayı başaralım gençliği. Onlar müzik mi yapacak yoksa film mi, yoksa maç mı izleyecekler veya oturup siyaset mi tartışacaklar, kendileri karar versin. Fırsat istiyor gençler, konuşmaya, söz söylemeye, tartışmaya, eğer bu kadar bir şeyi yapmalarına izin vermezsek, bunları yapacak mekân bulurlar ve tabii ki etkisinde kalacakları farklı bir çevre de. Bize de oturup deizmin çıkmaz yollarının sarp kayalıklarının derinliğini konuşmak düşer.

Şimdi ey STK görevlisi, gençliğe çekeceğin elindeki o nutuğu, hazırladığın kitap listesiyle birlikte bir kenara bırak. Çöpe atma tabii, talep eden olursa çıkartır verirsin. Gençliğin karşısına geçip, "Bu mekân sizin, burada ne yapmak istersiniz" diye sor. Hizmet alan taraf değil, işin içinde olan taraf olmaları için çabala. Her etkinliğin içine din sokuşturma, sıfır noktası var ya, ne iyiyi ne kötüyü empoze eden, tam orada kal. Doğru yolu bulduracak olan Allah'tır, sen değil. Sanıyor musun ki, bilginin ulaşılması en kolay çağında isteyen istediği bilgiye ulaşamaz. Üzerine boca etsen almaz, ama senin bir hareketin, bir güzel sözün önüne yol olur. Gölge etme, başka ihsan istemez yani.

Hep bir şeyler istiyorsun, iyi insan olsunlar, kitap okusunlar, namaz kılsınlar, örtünsünler istiyorsun da ne veriyorsun? FETÖ bile eğitim vererek gençlere kendi fikirlerini empoze etmedi mi? Hiçbir şey karşılıksız değil. İyi bir film veriyor musun mesela, iyi bir müzik, iyi bir roman, iyi bir eğitim, hiçbir şey veremiyorsan, fırsat ver, imkân ver. En önemlisi de 50-60 yaşına gelmiş ve belli bir dünya görüşü oluşmuş yetişkinleri eğitmek yerine, kaynaklarını gençlerin önünü açmaya harca.

Gençlik; enerjisiyle, hareketiyle, yeri geldiğinde isyanıyla, korkusuzca meydan okuyuşuyla, taşıp gelen heyecanıyla nasıl bir nimet olduğunu her fırsatta gösterdi.

DOSYA

ŞEHİR OKULU VE İNSANIN İNŞASI

"Çevrenin sorumluluğunun idraki ve yüklenişi yoksa, orada insan da yoktur."
Turgut Cansever

ŞEYMA ÇİÇEK

Şehir, beton veya taş temeller üzerine değil fikirler ve değerler ile inşa edilir. Şehrin umumi dokusundan orada meskûn kimselerin kimliği ve niteliği aşikar olur. Evlerin dizilişinden abidelerine, park-bahçelerden kaldırımına kadar her ayrıntı şehir ahalisinin değer dünyasını, önceliklerini, tercihlerini, bilgisini, görgüsünü yansıtır. Böylece bir şehri okurken, insanı okumak ve o şehri inşa edenlerin ne okuduğunu fark etmek mümkündür.

Şehir, insanoğlunun kendine barınaklar yapmak, geçim sağlayabilmek için ticaret döngüsünü kurmaktan ibaret değildir. İnsan fıtratındaki mükemmele ulaşma(kemâl) arzusunun eşyada vücut bulabileceği saha olması bakımından şehir, her dönemde kendine özgün biçimlerle var olmuştur. Ayrıca insanlar arasındaki mesafe şehirde kısalır, etkileşim artar, bunlar da çelişki ve çatışmaları arttırır. Bu yüzden sosyal düzeni, belli ahlâki kurallar düzleminde kurmak gerekliliği ortaya çıkar. Şehirli insanı inşa etmek çeşitli eğitim ve kültür kurumlarıyla mümkündür. Bazen okulda, bazen ibadethanede, kimi zaman birebir(ru-be-ru) verilen eğitim, yerel unsurlara uygun usul ve içerikte sunulduğunda şehirli insan modeli yetişir.

PEKİ BİR İNSANIN EĞİTİMLİ OLDUĞUNU NASIL ANLARIZ?

Çoğu kimseye bu soruyu sorsak; oturup kalkmasından, konuşmasından, dinlediği müzikten, yediği yemeklerden ve giyiminden bahsedebilir. Halbuki bu parametrelerin hepsi sosyo-kültürel göstergelerdir; edindiği kültürün ve sermayenin dışavurumudur. Pierre Bourdieu'nün eskimeyen toplumsal sınıf tanımlarına göre sosyal sermaye(bilgi-görgü-kültür) ve maddi sermaye değiştikçe insanların yaşam tarzları değişmektedir. Toplumda da benzer şekilde ekonomik gelişimin yanı sıra eğitim ve kültür faaliyetleri paralel olarak gelişmezse, şehrin görüntüsü kaotik ve bilinçsiz bir şekle bürünür. Sosyal ve maddi sermayenin

16. yüzyıldan sonra dünyanın ticaret ekseni yavaş yavaş batıya doğru kayarken yeni ekonomik doktrinlere uygun meslekler, iş biçimleri geliştirildi ve pozitif bilim Avrupa düşüncesini besledi.

dengeli olarak geliştiği bir yerde kolay yaşanılabilir; teknik günlük hayatı kolaylaştırırken insani özellikleri şehrin ana yapısından silmez, şehir nefes alabilir, meskûnları kendini geliştirebilme fırsatlarına kolayca erişebilir ve insanlar arası sınırlar bellidir. Sonuç olarak şehir ekonomik ve kültürel bir merkez haline geldiğinde işlevselliği artarak daha fazla çeşitlilik arz eder. Fakat bu görüntüler özgün ve yerel unsurlar öne çıktığında tutarlı bir görüntü meydana getirir. Bu yüzden çoğu Avrupa şehrini değer dünyamıza uzak bir medeniyetin ürünü olsa bile karakterini net olarak okuyabildiğimiz ve kendi içinde tutarlı, bütün bir görünüm arz ettiği için takdir ederiz.

"Şehir ve eğitim" ilişkisini ele alırken modern dünyanın beyin göçü alan, eğitimin bir nevi ticarileştiği şehirlerde yoğunlaşmak biraz yanıltıcı olabilir. Zira şehrin yaşadığı gelişim serüveni bir kenara bırakılarak, mevcut gelişmiş durum üzerinden eksik ve hızlı bir kanaate varmak da mümkündür. Bugünkü gelişmiş şehirlerin çoğu sömürge zihniyetinin biriktirdiği sermayenin ürünüdür. Modern şehirler sosyal refahı belli kurallar çerçevesinde temin etmiş, insanı kendine uygun şekilde eğitmiş fakat bütünüyle huzurlu bir insan modeli inşa edememiştir.

Tarihte ilim-kültür merkezleri olarak zikredilen şehirlerin ortak serüvenini birlikte incelemek bugünümüze de ışık tutabilir. Milattan önceki devirlerden başlanacak olursa, İskenderiye kenti ve kütüphanesinden Antik Yunan'a, Ashab-ı Suffe ve Medine'ye kadar geniş bir yelpazede inceleme yapılabilir. Fakat Abbasi Devleti başkenti Bağdat'tan bugüne kadar eğitim merkezi olmuş şehirleri özetle ele almak gerekirse 8. yüzyılda kurumsal ilk büyük İslâmî eğitim merkezi olan Beyt'ül-Hikme'nin araştırma merkezi-kütüphane modeli olarak medreselerin ilk nüvesini teşkil ettiğini görmekteyiz. Halife Mansur, Dicle ile Fırat arasında dünyanın limanı olarak Bağdat'ı bilinçli bir planlama ile kurmuştu. Beyt'ül-Hikme'de çeşitli dillerden Arapça'ya tercümeler yapan 50'den fazla tercüman çalışıyordu. Şehir; surları, kapıları, muhafızları ile güvenilir bir çarşıya sahipti. Güvenilir ticaret ağları şehri besliyor ve ilim adamlarının hareketliliği de sağlanıyordu. 9. yüzyılda Halife Memûn Bizans seferinden dönerken çeşitli önemli kaynak eserler getirdi ve daha başka kaynak eserlerin alınması için yüksek ödenekler ayırdı. 11. yüzyılda Bağdat'ta kurulan daha büyük ölçekli Nizamiye Medreseleri çeşitli sapkın görüşler ile mücadele edebilmek adına kuruldu. Dönemin veziri Nizâmülmülk, medreseye o döneme göre büyük bir kütüphane tesis etti. Böylece 1258'de yerle bir edilene dek Bağdat, tam bir eğitim, kültür ve ticaret havzasıydı.

Yine 8.-10. yüzyıllarda Endülüs Emevileri oldukça gelişmiş şehirler ve kütüphaneler inşa ettiler. Kurtuba'da herkesin rahatça erişebileceği 70 halk kütüphanesi ve en mühimi 400-600 bin civarında eserin bulunduğu saray kütüphanesi bulunmaktaydı. Bunların yanı sıra astronomi ve fen bilimleri bugünkü pozitif bilimlerin temelini oluşturacak şekilde gelişmişti. Bir ülkedeki esas hazinenin sistemli bilgi birikimi ve üretiminin olduğunu özetleyen Marie Curie'nin Endülüs ile ilgili ünlü ifadesi şudur: "Endülüs Müslümanlarından bize 30 kitap kaldı, atomu parçalayabildik. Yakılan 1 milyon kitabın yarısı kalsaydı galaksiler arası geziyor olacaktık." Ne acı tesadüftür ki bu kitapları yakanlar bu sözü sarf eden kimse ile aynı medeniyetin temsilcileriydi.

12. yüzyılda Kudüs'ün fethinden sonra ilk medrese şehrin fatihi Selahaddin Eyyûbî tarafından açıldı. Sonrasında Mescid-i Aksa bölgesinde 40 kadar medresenin açıldığı rivayet edilmektedir. İstanbul'un fethinden sonra ise

"Şehir ve eğitim" ilişkisini ele alırken modern dünyanın beyin göçü alan, eğitimin bir nevi ticarileştiği şehirlerde yoğunlaşmak biraz yanıltıcı olabilir. Zira şehrin yaşadığı gelişim serüveni bir kenara bırakılarak, mevcut gelişmiş durum üzerinden eksik ve hızlı bir kanaate varmak da mümkündür.

Londra ve Boston her ne kadar dünyada en iyi yükseköğrenim şehirleri gibi görünse de bu şehirlerde eğitim pahalı bir ürün olarak müşterilere sunulan bir metaya dönüşmüştür.

ilmî açıdan dünyanın yeni çekim merkezi İstanbul oldu. Nitekim Süleymaniye Medresesi'nin 1557 yılında yapılışı, İstanbul'un Dünya üzerindeki konumunu ve sahip olduğu kültür mirasını en müstesna şekilde kullanılabileceği bir zemin olması bakımından önemlidir. Fatih Medreseleri ile beraber Süleymaniye Medresesi klasik Osmanlı döneminde yüksek öğrenimin en iyi verildiği kurumlardı. Bununla beraber Osmanlı toplumunda çocuk eğitiminin ve halk eğitiminin özel bir yeri vardı. Çocukların terbiyesi ve toplumdaki önemi ile kurulan huzurlu sosyal düzen ile ilgili yabancı seyyahların hayran kaldığı çeşitli anılar kaydedilmiştir. Tüm bu mamur şehirlerdeki ortak kurucu unsurun devlet adamlarının eğitime atfettiği önem ve ilim adamlarına verdikleri ayrıcalıklar olduğu bir gerçektir.

Avrupa bölgesinde ilk üniversitelerin kuruluşu 12.-13. yüzyıllara kadar uzansa da şehirlerin gerçek manada gelişimi için aydınlanma çağı ve ticaret devriminin yaşanması gerekti.16. yüzyıldan sonra dünyanın ticaret ekseni yavaş yavaş batıya doğru kayarken yeni ekonomik doktrinlere uygun meslekler, iş biçimleri geliştirildi ve pozitif bilim Avrupa düşüncesini besledi. Artık dünyadaki bilgi üretim merkeziyle beraber hakim değerler sistemi de değişmişti. Osmanlılar çoğunlukla iddia edilenlerin aksine bu yeni ekonomik sistemi incelemiş, fakat değerlerimize zıt olması sebebiyle benimsememişti.

POSTMODERN ZAMANDA İNSAN KAYNAĞI NASIL TEMİN EDİLECEK?

Avrupa'dan Amerika'ya göçen pozitif bilim ve ticaret zihniyeti bilgiyi en pragmatik ve ekonomi merkezli hali ile bugün dünyaya arz etmeye hala devam ediyor. Zira postmodern zamanda mevcut ekonomik sistem kendine uygun insan kaynağını temin edeceği eğitim kurumlarına devlet politikalarından daha çok etkilidir. Özellikle yükseköğrenimde ders içerikleri mevcut sistemin nasıl işleyeceği üzerine kurulu olmakla beraber, eleştirel bakış bile yan ürün olarak belli bir marjinal kesime sunulmaktadır. Bu bakımdan Londra ve Boston her ne kadar dünyada en iyi yükseköğrenim şehirleri gibi görünse de bu şehirlerde eğitim pahalı bir ürün olarak müşterilere sunulan bir metaya dönüşmüştür. Avrupa şehirlerine bu hızlı pragmatist yaklaşım biraz yavaşlayarak gelmekte, ayrıca sosyal bilimlerdeki ağırlık göze çarpmaktadır. Bu şekilde sosyal devlet anlayışı ve sosyal yardımlaşma ağları Avrupa'da sivil toplumu geliştiren önemli bir unsurdur. Son dönemde ise yeni milliyetçi politikalar sosyal yardımlaşma kavramını sınırlamakta, gündelik hayat Avrupa şehirlerindeki azınlık unsurlar için giderek zorlaşmaktadır. Böylece şehirdeki günlük hayatı etkileyen politikaları oluşturan temel zihniyet dünyasının bilim ile üretildiğini ve günümüzde bilimsel üretimin şehir inşası kadar şehirleri yıkmak için de kullanıldığına şahit olmaktayız.

Modern bilim gelişmiş şehirler inşa edip, her şeyin en hızlı, en yeni halini tasarlayabilmenin yanı sıra yeni kölelik anlayışlarını da beraberinde getirmektedir. Buna örnek olarak uluslararası şirketlerin kendilerine şehir gibi üsler inşa etmelerini ve bu tesislerde en donanımlı insan kaynağının tükenmişlik noktasına kadar çalışacağı kapalı ekosistemi şehrin içinde ayrı bir şehir gibi tasarlamalarını gösterebiliriz. Bugün dünyaya bilgi ihraç eden en büyük şehirler Amerika ve İngiltere'de olmasına rağmen mutluluk indeksine göre İskandinav ülkelerinin önde olduğunu, diğer yandan intihar oranlarının da yine bu ülkelerde fazla olduğunu istatistiklerde görüyoruz.

Sonuç olarak biz, kendi medeniyet havzamızda şehirlerimizi kurarken inşa ettiğimiz yapıların temelindeki değerlerin nesillerimiz gibi asırlarca devam etmesini hedefliyorsak, yarınlarda sağlam bir duruşla kalabilecek insanı da inşa etmek gerektiğini gözden kaçırmamalıyız. İçimizdeki şehri imar etmeden, yaşadığımız şehri mamur etmenin mümkün olmadığını bilmek zorundayız.

Acelem Var!

BAHAEDDİN KARAKOÇ

Yarına hükmüm geçmez, heybemde azığım yok
Ecel pusuda bekler ve benim acelem var.
Karanlığın çiğ sesi kalkansız karşılanmaz
Çırpınır tutunacak dalı olmayan kuşlar
Benim de acelem var! ...

Yırtık bir paraşütle gökten atlamak olmaz
Toprak kucak açsa da düşmeden donar kanın.
Mum eriyip bitiyor, zaman deli bir rüzgâr
Son nefes ki takvimde hasatı ölü bir yaz
Ve benim acelem var! ...

Bir bineğim olsun ki rüzgârdan hızlı uçsun
Yeri göğe bağlasın som tevhid urganıyla.
Üstüme kar yağarken içimden tepsin bahar
Dost gönlümü ısıtsın yıldızlı yorganıyla
Benim ki acelem var! ...

Aynayı ayna yapan ışık ile gören göz
Tara kâküllerini çökmeden karanlıklar.
Kuş kafesten uçanda dövünmek neye yarar
Bir kez orman yanmasın neye yarar kül ve köz
Bundan ki acelem var! ...

Şeytanı karıştırma, hep sağlam pusat kuşan
"Biraz daha! " diyenin avını uyku taşlar.
Yörük atlar aksamaz besmele göynüğünde
Son dergâhta yavaşlar
Ve benim acelem var! ...

Yarın için tapum yok, Hakk'tan gayri kapım yok!
Hamurum mayalandı ve benim acelem var! ...
Her şiirde ruhumu ateşlere veririm
Bir yandan balım akar, bir yandan torçum akar
Yüzü ak gitmek için bu günden acelem var! ...

SÖZ MECLİSİ

YUSUF KARACA:

"BÜTÜN DÜNYA MÜSLÜMANLARI BİR GÜÇ OLARAK DÜNYADA İTİBAR KAZANIRLARSA, HİNDİSTAN DİZE GELİR."

VEYSEL BAŞAR, EROL ERDOĞAN, FİKRİ CUMHUR, TUBA KARAÇORLU

Önceki sayılarda kapak dosyası olarak Hint Müslümanlarını işlemiştik. O sayı beğenilen ve ilgiyle okunulan bir sayı oldu. Hindistanlı Müslümanları, dergi okuyucularmızın gündemine dahil etmekten dolayı mutlu olduk. Dergiyi hazırlama esnasında, ekip olarak biz de, oradaki kardeşlerimize dair pek çok bilgiye sahip olduk. Oysa tarih diyor ki, hepimizin uzaklarda zannettiği o insanlar çok yakınımızda. Hint Müslümanlarını konu edindiğimiz sayıya gösterilen ilgiden dolayı bu sayımızda Söz Meclisi sayfalarımızda Yusuf Karaca Hocamızı ağırladık. Çünkü Yusuk Karaca Bey, Hindistan Müslümanlarına dair bilgisi, hatıratı, gözlemleri olan önemli bir isim. Kendisiyle İstanbul'un güzel semtlerinden Erenköy'deki evinde konuştuk. Sohbetimizi uzun sürdü, pek çok konuya girdik, farklı hatıralar dinledik hocamızdan. Çok faydalandığımız sohbetten Hint Müslümanları ile ilgili bölümü aşağıda bulabilirsiniz.

Erol Erdoğan: *Hocam Türkiye'deki herkes, dünyanın her yerindeki insanlarla özellikle Müslümanlarla çok ilgilidir. Afganistan, Pakistan, Balkanlar, Azerbaycan, Filistin, Hicaz, Urumçi… Ama Türkiye'de Hindistan, Hint Müslümanları çok bilinen konular değildir. Oradaki Müslümanların hayatı, yaptıkları, yaşadıkları sıkıntılar ya da birikimleri ve öncü isimleri çok bilinmez. Bunun gerekçesi nelerdir?*

Yusuf Karaca: İkbal "Ben duydum ki, Türkler sözün derin manasını iyi anlarlarmış. Kim benim bu sözlerimi onlara ulaştıracak?" diye sormuş. Ayrıca, Hint Moğol İmparatorluğu için, Hindistan'daki İslam İmparatorluğu için "Buradaki Türkler" diyor. Hint Müslümanlarının devleti Osmanlı Devletinden daha küçük, daha güçsüz, daha basit değildi. Ancak dünyadan uzak kalışları onlar için eksiklikti.

Veysel Başar: *Hint Müslümanlarının ilim, siyaset, kültür öncüleri kimler? Biri sizin de hocanız olan Hasan Nedvi… Başka kimler var?*

YK: Herkesin bildiği yetişmiş büyük İslam önderleri, âlimleri, şairleri, filozofları var; her biri kendi sahasında en önde. Mesela Şah Veliyullah Dehlevi. Değil İslam dünyasında dünyada benzeri nadir bulunan bir insan. Hüccetullahil Baliğa'yı okuyunuz. Dehlevi, meşhur sosyolog Durkheim'den 60-70 sene önce yaşamıştır. Durkheim'dan almış değil teorilerini, Durkheim ondan almıştır. Sosyoloji okuduğumuz zamanlarda, "İşte Durkheim şöyledir, şöyle yapmış" denirdi. Şah Veliyullah Dehlevi ondan çok önce aynı şeyleri söylemiş müthiş bir insan... Ondan sonra Mücedid-i Elfi Sani İmam Rabbani'nin Mektubatı'nı inceden okuyun. Orada mesela panteizm diyor, vahdet-i vücut. İşte bunu yazmış kitabında. Sonra vahdet-i şühudu getiriyor. Öyle beyin dünyada az bulunur. Orada uzun uzun bu mevzuları işlemiş. Ebu-l Hasan Nedvi Hazretleri onun için "müfekkir" tabirini kullanıyor. Müfekkir Arapça'da düşünür demek, kelime manasıyla filozofa daha yakın manası var.

VB: *Hocam Şah Veliyullah Dehlevi, İmam Rabbani başka…*

YK: Şibli Numani, Süleyman Nedvi, Ecmel Khan, Eşref Ali Tanevi, Muhammet Miyam... Hint âlimlerinin çok büyük başarıları var, eserleriyle, ilmi çalışmaları ile her birinin ayrı değeri var.

VB: *Büyük muhaddis Abdullah Dehlevi… Aynı aileden mi onlar?*

YK: Dehlevi unvanını daha çok Hindistan dışındaki âlimler taktılar.

Zekeriya Kandıla da öyle mesela. Hayrettin Hocadır, ilk o kelimeyi kullanan. Kandıla bir şehir adı, kasabanın adı; o kasaba birçok âlim çıkarmıştır, büyük mücahitler çıkarmıştır. Oralı bu zat yani Kandılavî. Fakat Urduca'nın yazılışı sebebiyle d ve h harfleri aynı şekilde tek hece tek ses olarak çıkarılır. Kandıla derseniz anlaşılmaz. Kandıha. Yazılışta öyle. Kandehlevi diye bir kelime yok aslında. O'nun bir eseri Fezail-i Amal, bilhassa Uzak Doğu'da çok okunan eser. Otuz küsür baskı yaptı. Bir keresinde Milli Gazete yüz bin adet basıp dağıttı. Musa Topbaş (rahmetullah aleyhi)'ın emriyle Altınoluk dergisi yirmi beş bin adet bastı. Sırf ben, ondan, üç bin adet dağıttım, hediye ettim.

Fikri Cumhur: *Hindistan Türkiye'de çok bilinmiyorken, sizi oraya götüren, sizi Hindistan ve Hint Müslümanları ile ilişkili hale getiren nedir?*

Şibli Numani burayı ziyaret edip dönmüş. Şibli Numani burada iken gazeteleri okumuş. Üç ayda öğrenmiş Türkçe'yi. Müthiş bir insan. Hatta kendi parasıyla hoca tutmuş, Farsçası iyi olan birini, ondan Türkçe öğrenmiş.

YK: Aslında az çok bilgi ve ilgi var. Osmanlı döneminde mesela… Hindistan Müslümanları da bizi biliyor, Osmanlıyı, Türkiye'yi. Ne zaman? Abdülhamit (rahmetullah aleyhi) zamanında. Panislamizm hareketinden dolayı, Abdülhamit orayla çok ilgilenmiş. Oranın Müslümanları, İngilizlerin en çok korktuğu kişi olan halifeye çok bağlılar. O bakımdan Abdülhamit'in gayretiyle Hindistan Müslümanları burayı tanımış, buranın Müslümanları da orayı tanımışlar. Onlar esir oldukları için onların ilgisi daha fazla olmuş. Sonuçta bizim halifemiz var, bir devletiz her şeye rağmen; namlı, şanlı bir devlet. Onlar manevi bir kurtarıcı gibi görmüşler burayı. O yüzden onlar, buraya, İstanbul'a gidip gelenleri mübarek insan kabul etmişler. Mesela, Şibli Numani burayı ziyaret edip dönmüş. Şibli Numani burada iken gazeteleri okumuş. Üç ayda öğrenmiş Türkçe'yi. Müthiş bir insan. Hatta kendi parasıyla hoca tutmuş, Farsçası iyi olan birini, ondan Türkçe öğrenmiş. Türklere olan hayranlığı ve sevgisinden dolayı da, döndüğünde orada Türkçe öğretmek için okul açmış. Bir de Çanakkale Savaşı sırasında ve Yunan Harbi sırasında oradan doktor heyeti gelmiş. O doktor heyeti, Londra'da okuyan Hindistanlı Müslüman talebelerden oluşuyordu. Onlar, yaralı askerleri Çatalca'da tedavi etmişler. Oraya gittim, oraları gördüm. Maalesef taşını toprağını darmadağın etmişler, bir eser kalmamış. Dönüşte Şibli Numani Bombay'da vapurdan çıkıp merdivenden inerken Doktor Ensari ile birlikte büyük bir kalabalık karşılıyor. Son basamağa doğru gelince Doktor Ensari'ye "Dur" diyor, "Bir dakika dur lütfen" diyor, bunun üzerine duruyor Doktor Ensari. Şibli Numani yere yatıyor, yüzünü yere koyuyor, bir yüzünü diğer yüzünü sonra… Diyor

ki "Nolur şu ayağını buraya bas. Hindistan topraklarına basmadan yüzüme bas. O mübarek topraklardan geliyorsun sen. Müslümanları tedavi ettin. O ayağın şerefiyle yüzüm şeref kazansın."

***ET:** Hocam siz Hindistan'a gitmeden önce…*

Y.K: Hindistan'a gitmeden önce Şehzade Camii'nin yanındaki Damat İbrahim Paşa Mescidi'nde -aslında medrese imiş- iki buçuk sene müezzinlik yaptım. İstanbul'a, İmam Hatip Okulunun ikinci sınıfındayken 1952 yılında geldim. Liseyi burada bitirdim ve müezzinlik imtihanına girerek göreve başladım. O dönem Vezneciler Talebe Sitesinde yatıp kalkan İhvan-ı Müsliminden Suriyeli talebeler vardı. Bazen o camiye namaza gelirlerdi. Bir gün Hindistan'dan bir doktor gelmiş. Ebu-l Hasen Nedvi hazretleri onlara beni söylemiş. Ben de, bir kaç gün misafir edeyim dedim onları; İstanbul'u görsünler diye. Onlara "Orası mübarek bir şehirdir, İslam meseleleri ile doludur. İslam'ın hilafet merkeziydi. Görün muhakkak" demiş. Yıl 1956-57 senesi arası. Öğrenciler, o doktor misafiri de alıp gelmişler. Benim camide namaz kıldılar. O zaman, biraz Arapça biliyorum, konuştum onlarla. Derken Eyüp Sultan'a gittik beraber. Konuşma sırasında doktor dedi ki bana, "Hindistan'da okumak ister misiniz? Orada Nedvetü Ulema diye bir yer var. Büyük İslam âlimi Ebu-l Hasen Nedvi üstadımız var. Bütün masraflarınızı karşılarız." 1959'un tam başında Hindistan'a vardım. Bir Ramazandı… Nedvetül Ulema Yurdu'nda bana küçük bir oda verdiler. Orada kalmaya başladım. Orada eğitim görürken bir gün şöyle dedim: "Ya Rabbi, bu aciz kuluna bir fırsat ver de, ekmeğini yiyip suyunu içtiğim, hocalarından ders öğrendiğim buraya bir hizmetim olsun." Allah nasip etti… Biz de 640 yüksek tahsil talebesinin barındığı, üç katlı kare şeklinde, ortası bahçe, etrafı çevrili bir yer yaptırdık. Allah bana bunu nasip etti. Elhamdülillah.

Hindistan'a gitmeden önce Şehzade Camii'nin yanındaki Damat İbrahim Paşa Mescidi'nde -aslında medrese imiş- iki buçuk sene müezzinlik yaptım. İstanbul'a, İmam Hatip Okulunun ikinci sınıfındayken 1952 yılında geldim.

***VB:** En son 2014'te mi gittiniz Hindistan'a?*

YK: Evet en son gidişim 2014 yılındaydı. Şibli Numani'nin yüzüncü ölüm yıldönümü vesilesiyle bir sempozyum yapıldı, ona davet edilmiştim.

***FC:** Hocam 1960'tan 2014'e ne değişmiş, gözlemleriniz nasıldı? Nedvi'nin cenazesine gidebildiniz mi?*

YK: Ben bu arada çok gittim geldim. Senede üç kere gittiğim oldu. 80'den itibaren gidişlerim çoğaldı. 1962 yılında döndüm, 80'e kadar

bir daha gidemedim. Üstad Ebu-l Hasen Nedvi'nin ben manevi oğluydum. Ama cenazesine maalesef gidemedim, vefatı ani oldu. 2000'e bir gün kala. Kadir gecesine de iki-üç gün kala vefat etti. Bir görüşmemde bana dedi ki; "Yusuf bak, benim çoluk çocuğum yok. Sen benim manevi oğlumsun. Bunu böyle bileceksin." On sekiz sene sonra gittiğimde, eline kimseye su döktürmezdi. Ben ancak dökerdim. Herkes şaşırırdı ne yapıyor diye, çünkü orada böyle bir adet yoktu. Ondan sonra dedim ki; "Efendim burada aynı yerde yine elinize su dökerken böyle dediniz." "Öyleyse yine söylüyorum o zaman. Sen benim manevi oğlumsun." dedi. Allah rahmet eylesin…

VB: *Hocam ne değişti 50-60 senede Hindistan'da, sizin oraya gittiğinizden bugüne?*

YK: Efendim ben döndüğümde, oraları takip ederken Hindistan'ın süratle kalkındığı hissediyordum. Ancak bu dışarıdan belli olmuyordu. Teknik alanda, çelik sanayinde gelişiyordu… Mesela o zaman bile çelik sanayinde dünya sıralamasında ikinciydi. Ben geldikten bir sene sonra Hindistan jet uçağı imal etti ve kendi jet uçağını uçurdu. Cevahirlal Nehru bir ateistti fakat Müslüman düşmanı değildi ve "The Discovery of India(Hindistan'ın Keşfi)" diye meşhur bir kitabı var. Bir nevi onun hem düşüncelerini hem hayatını ve siyasi mücadelesini anlattığı meşhur bir eser. Orada Hindistan'a medeniyeti Türklerin getirdiğini anlatır. Müslümanların oraya gelişinden önce Güney Hindistan'da bir kadın 3-4 erkekle evleniyordu. O dönemde Hindistanlı kadınlar göbekten aşağısını örter, göbekten yukarısında bir şey yoktu. Kitapta, kıyafeti, örtüyü, elbiseyi, giyinmeyi, nezaketi Müslümanların getirdiği anlatılır.

EE: *Hangi Müslümanları kastediyor kitabında?*

YK: Gazellilerden bahsediyor. Müslümanlar zaten Hindistan'a iki koldan gelmişler. Bir kuzeyden, bir de batıdan. Batıdan gelenler Araplar. Keran eyaleti var, orası Müslüman tüccarların gelip doğrudan yanaşabildiği bir yerdi. Oradan baharat alıp götürmüşler. Bazıları oraya yerleşmiş, orada evlenmiş. Onların etkisiyle bazı insanlar Müslüman olmuş. Onun için orada fıkıh çok gelişmiş, çok enteresan. Ticaretten dolayı, tüccarlar İslami ibadet ve iman konularını onlara anlatırken, fıkıh gelişmiş orada. Yukarıda da tefsir ve hadis gelişmiş. Türklerle gelen Hümayun, onun babası Timur, onun babası Nasuriddin Şah… Bunlardan başlayıp böyle akın akın gelmişler. Ancak Celaleddin Ekber Şah zamanında bütün Hindistan kıtası tek devlet olmuş…

FC: *Bu Sih inancının da buradan menşeili olduğu söyleniyor. Yani Müslümanlıkla Hinduizmin karışımından.*

YK: Tabii, Sihlerin ilk gurusu olan Guru Nanak Dev, bazıları onun Müslüman olduğunu da söylerler ama benim araştırmalarım ve Üstad Ebu-l Hasen Nedvi'nin tarihi araştırmaları Müslümanlığa çok yaklaşmış ama olmamış. Mesela hacca gitmiş. Sihler bunu bilir ve gittiğini söylerler onlar da. "Mekke ve Medine'yi ziyaret etti" derler. Orada büyük bir Müslüman dervişine tabii olup ondan feyz almış. Tasavvuf yolunu ondan öğrenmiş. Sonra bir kitap yazıyor. Bu eserinde hemen hemen İslami düşünceleri ve inancı benimseyen bir anlayışla "Sih" dinini kuruyor. Bu Sihler kendilerini Hinduizm ile alakalı kabul etmiyorlar. Her şeyleri ayrı. Onlarda kutsal bir kaç işaret var. Her Sih bu işareti taşımak zorunda. Müslümanın Kelime-i Tevhidi neyse, onlar için o işaretlerde öyle; onların işareti hançer.

EE: *Hocam yaşadığımız dönem her şeyin hızla geliştiği bir çağ. Hindistan Müslümanlarının gelecekteki etkinliğini nasıl görüyorsunuz? Yani Müslümanlara katkısı, insanlığa katkısı anlamında nasıl bir görev üstlenebilecekler?*

YK: Hindistan Müslümanlarından, aklı eren, dünyanın gidişatını bi-

Müslümanların oraya gelişinden önce Güney Hindistan'da bir kadın 3-4 erkekle evleniyordu. O dönemde Hindistanlı kadınlar göbekten aşağısını örter, göbekten yukarısında bir şey yoktu. Kitapta, kıyafeti, örtüyü, elbiseyi, giyinmeyi, nezaketi Müslümanların getirdiği anlatılır.

len, memleketlerini bilen insanlarla konuştuğum vakit -ki benim kanaatim de aynı- Hindistan, Arakan Müslümanlarının akıbetine doğru gidiyor. Şu anki başbakan korkunç bir Müslüman düşmanıdır ve zaten o sayede başbakan oldu. Bu eyalet başbakanıydı. Orada bir tren hadisesi çıkarttı. Daha sonra anlaşıldı onun oyunuyla bu işin olduğu. Bu tohumu da İngilizler ekti.

***VB:** Pakistan'ın ayrılmasını da bu bağlamda değerlendirebilir miyiz?*

YK: Tabii. Pakistan'ın ayrılması tarihi bir hataydı. İslam ve Müslümanlar için bir felaket... O zaman dünya çapında tanınan hem siyasetçi hem ilim adamı Mevlana Ebu-l Kelam Azad, Gandi ile beraber İngilizlere karşı büyük bir savaş verdi. Muhammed Ali Cinnah başkanlığında ilk Pakistan fikrini atan da Muhammed İkbal'dir. Ama İkbal gibi İslam düşüncesinde olanların ana fikri şuydu: "Biz Hinduların idaresine girmeyelim. Bu Hindular Müslümanlara bir şey vermezler. Ayrı bir devlet kuralım. Güçlü bir devletimiz olur ve yine eskisi gibi fethederiz. Hindular devleti idare edemez." Onun için Pakistan'ı kurdular. Fakat daha kurulurken İngilizler oyun oynadı. Hindulara dedi ki gizlice "Keşmir'i alın. Kim Keşmir'e sahip olursa Hindistan'ın ruhuna sahip olur." Çünkü Keşmir Avrupa'nın İsviçre'si kabul edilir. Dünyanın en güzel tabiatı, göller, ormanlar, temiz bir hava, yemyeşil tabiat… Hindistan'ın meyve deposu. Hindu ordusunu sürdüler İngilizlerin teşvikiyle. O zaman Pakistan anladı, o da ordusunu sürdü ama ancak dörtte birini alabildi. Dörtte üçünü Hindular aldı. İngiliz oyunu tüm bunlar… Hindistan oraya oturdu artık. Pakistan'ın da geri almaya gücü yetmez. Bu sefer Müslümanların bir daha orada büyük bir güç meydana getirmemesi için İngiltere ve Avrupa, Hindu hükümetini destekledi. Pakistan tarafında eğer aklı başında devlet adamı gelmişse suikast yapıp öldürdüler. Nerede ayak takımı varsa, onları başa geçirdiler. Her on sene de bir ihtilal, darbe… Hindistan'da 300 çeşit dil, etnik yapı var. Bengal bölgesi kesinlikle

Hedef Müslümanların ikinci değil; üçüncü, dördüncü sınıf vatandaş olması. Ara sıra Hindistan'da olaylar çıkar bir bölgede. O bölgede Hindular gider; Müslümanların dükkânlarını, fabrikalarını yakarlar. Bakarsın ki camiye toplayıp 40-50 kişiyi yakarlar. Kimse duymaz bunları. Hindistan'da benim bu noktada çok araştırmalarım var, 350 milyon Müslüman var.

Hindularla anlaşamaz. Hatta Nehru bir gün oraya gittiğinde balkonlardan ayakkabı fırlattılar, gezemedi. Böyle olmasına rağmen kesinlikle bir ordu harekâtı olmamıştır. Akıldan da geçmez ama bir bakarsın sessiz sedasız ihtilal olur falan. En son ne oldu? Anayasa mahkemesi başbakanı astı, darbenin en kötü şekli, hükümetsiz kaldılar. Amerika geldi, Pakistan'ı ele geçirdi. Yani dünya Müslüman kitlesinin birbirinden haberi yok.

EE: *Hindistan ekonomik açıdan dünyanın Çin'den sonra en hızlı büyüyen ülkelerinden bir tanesi. Üretim açısından bazı sektörlerde dünyanın lideri. Bazılarını siz de ifade ettiniz; demir-çelik açısından, yazılım mühendisliği açısından son dönemlerde gelişen tekstil ve mobilya sektörü açısından bir de madencilik açısından ciddi bir altyapısı var. Yani Çin'le beraber dünyanın en önemli güçlerinden bir tanesi olacak gözüyle bakılıyor. Müslümanların Hindistan'ın genel yapısını Müslümanlar lehine dönüştürebilecek bir bakış açısı, bir idrak oluşturulamaz mı?*

YK: Hayır, o mümkün değil. Çünkü bir duvar var önünde. Aşılamayan bir duvar. O nedir? Bugünkü Hindistan'ı idare eden gücün düşüncesi, hissi, duygusu ve siyasi tutumu. Hedef Müslümanların ikinci değil; üçüncü, dördüncü sınıf vatandaş olması. Ara sıra Hindistan'da olaylar çıkar bir bölgede. O bölgede Hindular gider; Müslümanların dükkânlarını, fabrikalarını yakarlar. Bakarsın ki camiye toplayıp 40-50 kişiyi yakarlar. Kimse duymaz bunları. Hindistan'da benim bu noktada çok araştırmalarım var, 350 milyon Müslüman var. Bir devlet olarak Müslümanları düşünürseniz yeryüzünde Hindistan'daki Müslüman topluluğundan daha çok nüfusa sahip bir devlet yok.

***FC:** Hocam size göre Hindistan Müslümanlarının ne yapması gerek?*

YK: Hindistan Müslümanlarının Üstad Ebu-l Hasen Nedvi'nin de çok değer verdiği; İslami şuura sahip, yüksek tahsil yapmış, Avrupa'da okumuş, ilmi itibar kazanmış yeni yetişen kimselere büyük hayranlık duyar, teşvik ederdi. Ama Müslümanların öyle bir tahsil alması için maddi imkânları yok bir, teşkilatları yok iki. Ama tesadüfen biraz maddi imkânı olup da okutanlar var. Onlar üniversitede okuyor veya Hindistan'ın resmi ilkokulunda okuyor. Toplum içinde yetişiyor. Bir İslami şuurla yetişmiyor. Şimdi de o tablo var. Hindistan'da övünebileceğimiz bir iki yer var. Birincisi Aligarh Müslim Üniversitesi. Gerçekten sadece Hindistan'ın değil dünyanın önemli kabul edilebilecek üniversitelerinden biri. Biri de Delhi'de demin Gandi'nin sağ kolu dediğim Muhammed Ali Cevher'in onların kurduğu Camiayı Milliye İslamiye…. Bu Camiayı Milliye Üniversitesinde de 40-50 bin talebe var. Ancak diyelim ki 50 bin talebe varsa bunun 20 bini Müslüman 30 bini Hindu. Her branş var, namlı şanlı bir üniversite…

***EE:** Hindistan ciddi bir Müslüman nüfusa sahip. Buradaki Müslüman nüfusu daha nitelikli hale getirmek, için Dünya Müslümanlarına ne düşüyor, Türkiye'ye ne görev düşüyor? İslam İşbirliği Teşkilatına ne düşüyor?*

YK: Bize hiçbir görev düşmüyor. Çünkü onlar meseleyi bütün derinliğiyle kavrayıp biliyorlar. Dışarıdan onlara bir yönlendirme yapmamız daha felaket. Onlar kendi işlerini kendileri görmeleri lazım. Ancak dışarıdan bir şey yapıldığı vakit,

eğer Müslümanlar kalkarlar bütün dünya Müslümanları bir güç olarak dünyada bir itibar kazanırlar ve dediklerini dünyaya kabul ettirebilirlerse o zaman Hindistan dize gelir. Orada Bangladeş, burada Pakistan, yukarıda Afganistan, Orta Asya devletleri, Afrika devletleri, Arap devletleri, Türkiye… Tek devlet halindeler. Bunu diyebilmelerini düşünebiliyor musunuz? Mümkün değil.

***FC:** Siz Hindistan'la Pakistan'ın ayrışmasını yanlış bir adım olarak buluyorsunuz.*

YK: Hemen onu söyleyeyim. Gençken ben de Pakistan taraftarıydım. Fakat meseleleri inceledikten sonra, büyük bazı âlimler niye karşı çıkmışlar Pakistan'ın kurulmasına, şimdi çok iyi anlıyorum. Bakın bugünkü Pakistan'ın nüfusu 180-190 milyon. Bangladeş 200 milyona yakın. Bugün bütün bunları birleştirdiğiniz vakit 700 milyon var. Yarım milyardan fazla Müslüman demek. O gün 500 milyon Müslüman vardı, ayrılmadan önce. Yani endazelemek adına söylüyorum 500 Müslüman varsa 600 Hindu var. Hem de Hindu sadece Hindu değildi, Sihler, Hristiyanlar… Bunları göz önüne alırsak Müslüman hemen hemen Hindu nüfusuna eşit. Eğer deselerdi ki bir dönem Müslümanlar bir dönem Hindular başbakan olacak, böyle bir şey yapsalardı bu bir. İkincisi devletin idari sisteminde Müslümanlarla Hindular eşittir, devletin iki türlü resmi

Bize hiçbir görev düşmüyor. Çünkü onlar meseleyi bütün derinliğiyle kavrayıp biliyorlar. Dışarıdan onlara bir yönlendirme yapmamız daha felaket. Onlar kendi işlerini kendileri görmeleri lazım. Ancak dışarıdan bir şey yapıldığı vakit, eğer Müslümanlar kalkarlar bütün dünya Müslümanları bir güç olarak dünyada bir itibar kazanırlar ve dediklerini dünyaya kabul ettirebilirlerse o zaman Hindistan dize gelir.

dili olacak. Çünkü Urduca bütün Hindular tarafından da bilinir. Bir de Hintçe. Bu iki dil resmi dildir. İngilizler, Müslümanları da Hinduları da, ikisini de kullandılar. Ama en çok Müslümanları kullandılar. Efendim sadece Urdu dilinin resmi dil olması bile yeterliydi Müslümanların bugün Hindistan'a hâkim olmalarına. Sadece o yeterdi... Çünkü kültür dili. Nehru; "Bugünün tekniğine, bilgisine cevap verecek Hindistan'ın dilleri içinde en güçlü dil Urducadır" diyor. Harika Urduca konuşurdu, harika... Hindu aileden olmasına rağmen...

***VB:** Hocam bölünmemiş olsaydı Hindistan, Pakistan, Bangladeş nasıl olurdu o coğrafyada?*

YK: Bugün dünyanın en güçlü devleti olurdu. Çin'den daha güçlü olurdu. Ben ta o zamandan beri söylerim; Turgut Özal'a Bonbai'de gezinti yaptırdılar. Döndükten sonra; ya Hindistan çok fakir, işte şöyledir böyledir falan... Dönemin Hindistan başkonsolosu bana Hindistan hakkında bir makale yaz dedi, Hindistan-Türkiye ile ilişkisini, İngilizceye çevirtelim basalım falan diye... O zaman yazmıştım, vermiştim. Orada da belirttim: Hindistan'ın iki yüzü var; Hindistan görünüşte fakirler ülkesi… Gerçekte ise dünyanın en zengin ülkelerinden. Neden? Hindistan'da devlet parayı halka, memuruna, görevlisine dağıtmaz, vermez ama zengindi devlet. Şimdi buraya dikkatinizi çekerim; şimdi bu koca ülkede, 4 milyon kilometrekare toprak, yani öyle bir ülkede ve bugün 1 buçuk milyar nüfus. Bu insanların ordusunun, memurunun, işçisinin, aldığı maaşı düşünün ve bunlar diyelim ki vermesi gereken 25 kuruşsa 10 kuruş veriyor 15 kurusu devlete kalıyor, biriktiriyor onu. Ve bu kadar insanlardan kestiği bu para trilyonları buluyor. Ve ben kendi kafamdan bütün bunları düşünürken diyordum ki; her sene bu memurundan, bilmem nesinden, yaptığı kesintiden efendim 400-500 fabrika kurar. Hazinesine şu kadar para biriktirir. O bakımdan diyordum ki "Göreceksiniz yakında bu Hindistan, dünyanın en güçlü devletlerinden biri olur." Dediğim oldu, maalesef gerçekleşti. Maalesef diyorum çünkü Müslümanların aleyhine bu gelişme. Pakistan geriledi gittikçe. Kurulduğu gündeki durumdan çok geriye gitti. Maddi açıdan da, siyasi açıdan da,

***EE:** Hocam İngilizlerle ilgili bir soru sorsam; şimdi Hindistan, Pakistan, Bangladeş'in bölünmesinde İngilizler var. Osmanlının parçalanmasında İngilizler var. Bugünkü Ortadoğu'da Suud sürecinde İngilizlerin parmakları var. Filistin, İsrail meselesinde İngilizlerin parmağı var. Nasıl mücadele edeceğiz bunlara karşı?*

YK: Mücadele eden bir adamımız var. Yani bu ümmetin yapacağı ek şey, birleşmektir, onun etrafında toplanmaktır. Ha onun da yapacağı şey ümmetin yapısına göre ümmetin genişliğine göre çok toleranslı düşünmek ve önemli zekâları toplamaktır.

***VB:** Hocam Allah razı olsun. Allah dimağınıza ziyadelik versin bize kıymetli vaktinizi ayırdınız.*

Süleyman Saim Tekcan

Atlar, Hatlar ve Süleymannâme

The Horses Ottoman Calligraphy and Süleymannâme

24 Ekim / October 2018
7 Ocak / January 2019

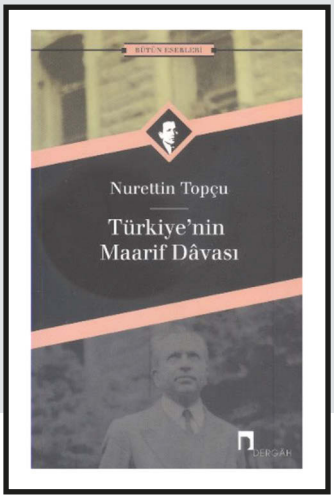
Sergi/Exhibition

Şerefiye Sarnıcı
Binbirdirek Mah. Piyer Loti Cad. No. 4
34122 Fatih İstanbul

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

KÜLTÜR A.Ş.

ALİ ÇİÇEK

Türkiye Maarif Vakfı Hizmet İçi Eğitim ve Yetenek Geliştirme Daire Başkanı

TÜRKİYE'NİN MAARİF DÂVASI

NURETTİN TOPÇU

DERGÂH YAYINLARI

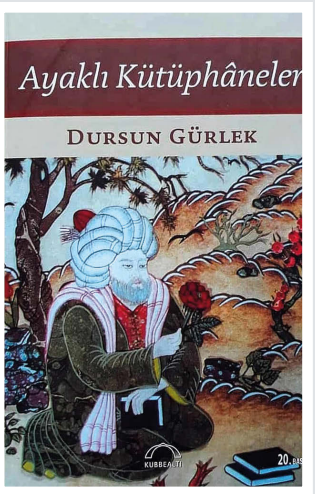
Cumhuriyet devri Türk düşüncesinin önemli mütefekkirlerinden biri olan Nurettin Topçu'nun maarif mefhumu çerçevesinde çeşitli mecmualarda yayımlanan makaleleri ve farklı mekânlarda verdiği konferansların metin haline getirilmesiyle oluşturulan meşhur eseri Türkiye'nin Maarif Davası, eğitim meselesine dair söz sahibi olmak isteyen herkes için referans teşkil ediyor. Nurettin Topçu eserinde, ahlâk üzerine vurgu yaparak temelsiz eğitimin faydasız olacağını belirtir. Öğretmeni merkeze alan bir eğitim anlayışı vardır; İskender'in "Babam beni gökten yere indirdi, hocam beni yerden göğe yükseltti." sözü gibi örneklerle bu düşüncesini temellendirir. Öğretmeni düzeltirsek maarifi düzeltebileceğimizi savunur. Ona göre maarif demek muallim demektir; Millî Eğitim Bakanlığı ise sadece düzenleyici bir cihazdır. Topçu, yabancı dilde eğitime şiddetle karşı çıkar, yabancı mekteplerin 'millet kültürüne sokulmuş hançer' olduklarını ifade eder. Din dersinin ilkokulda, dinî menkıbeler ve ahlâk aşısı halinde her sınıfta okutulması gerektiğini söyler. Üniversiteye imtihanla öğrenci alınmasını orta öğretimi inkâr olarak niteler. Maarif meselesinin diploma avcılığına dönüştüğünü belirtir. Ülke olarak maarif meselemize dair eserde ele alınan temel konuları çözüme kavuşturamamış olmamız üzerine ayrıca düşünmemiz gerekiyor. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin Maarif Davası hâlâ güncelliğini koruyan bir başvuru metnidir.

MİLLİ KÜLTÜR MES'ELELERİ VE MAÂRİF DÂVÂMIZ

SÂMİHA AYVERDİ
KUBBEALTI NEŞRİYÂTI

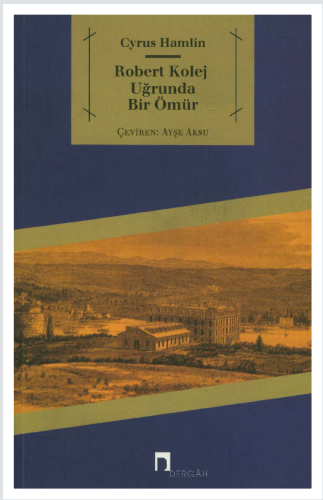
Sâmiha Ayverdi, son yüzyılın büyük bir muharriri olarak eğitim, kültür ve tarih gibi hayati meselelerde sayısız makaleler yazmış, konferanslar vermiştir. Kendisinin toplam 39 eseri bulunmaktadır. Bunlardan biri de 1949-1975 yılları arasında yazılmış ve yayımlanmış makaleleri ve röportajlarından oluşan Millî Kültür Meseleleri ve Maârif Dâvâmız isimli eserdir. Yaklaşık üç asırdır eğitim ve kültür sahalarında yaşadığımız sıkıntıların ele alındığı kitaptaki yazıların ana fikri bir eğitim felsefesi oluşturamayışımızdır. Sâmiha Ayverdi de Nurettin Topçu gibi öğretmen merkezli bir yaklaşıma sahiptir; ona göre bugün Türkiye'nin kördüğümü öğretmenliktir. Tarihî ve millî şerefimizi bir yana itip kütleyi taklit etmemizi bugün yaşadığımız karmaşanın temel sebebi olarak görür. Bu yüzden evvelâ eski medeniyetimizi restore edip onu, câhil ve gafil bırakarak yabancı hayranı kıldığımız nesillerin önüne bütün ihtişâmı ile koymamız, böylece işe kendi kendimizi uyandırmaktan başlamamız gerektiğini vurgular. İlk müdâhele edilmesi gereken maârif davasının, Türk dili olduğunu ifade eden Sâmiha Ayverdi, yabancı memleketlerde ihtisas uygulamalarını hususen eleştirir. Din adamını toplumun merkezine oturtarak onun üzerine düşülmesi gerektiğini savunur.

AYAKLI KÜTÜPHANELER

DURSUN GÜRLEK
KUBBEALTI NEŞRİYÂTI

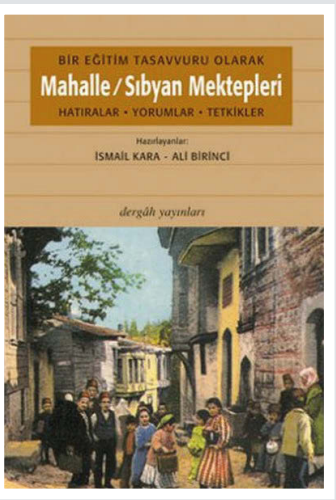
Türkiye'nin yetiştirdiği önemli kültür tarihçilerinden Dursun Gürlek'in kaleme aldığı Ayaklı Kütüphaneler, son yıllarda yazılmış en kıymetli biyografi eserlerinden. Yazarının tevazu ile 'hiçbir iddiası olmayan basit bir eser olarak' nitelendirdiği Ayaklı Kütüphaneler, hakikatte tam da toplumsal olarak ihtiyaç duyduğumuz hasletleri barındıran zirve şahsiyetleri anlatıyor. Özellikle eğitim, siyaset ve sivil toplum alanında faaliyet gösteren herkesin okuması gereken eser, Gelenbevî İsmâil Efendi'den Babanzâde Ahmet Naîm'e, İsmâil Sâib Sencer'den İbnülemin Mahmud Kemal İnal'e kadar birçok ilim adamımızı çok güzel bir Türkçe ve ibretlik hikâyelerle ele alıyor. Birçok mecrada gençlerimizi yetiştirmenin öneminden bahsedilen şu günlerde, Ayaklı Kütüphaneler gibi eserleri mutlaka araç olarak kullanmalı; bu ve bunun gibi eserlerde anlatılan şahsiyetlerle günümüz gençliği arasında bir sevgi bağı kurmaya çalışmalıyız.

ROBERT KOLEJ UĞRUNDA BİR ÖMÜR

CYRUS HAMLİN
DERGÂH YAYINLARI

Bugün tarihî misyonunu büyük ölçüde Boğaziçi Üniversitesi'ne devretmiş olmakla birlikte halen ülkemizin belli bir kesiminin gözde eğitim kurumlarından biri olan Robert Kolej'in kuruluş süreci ve bu kuruluşta başrole sahip Cyrus Hamlin'in hayat hikâyesi genel okuyucu için ilk başta önemsiz görünebilir. Ancak konuyla ilgili yazılmış olağan dışı bir kitap olarak Robert Kolej Uğrunda Bir Ömür'ü okuduğumuzda meselenin bir eğitim müessesesinin kuruluşu meselesinden çok daha geniş bir sahayı ilgilendirdiğini anlıyoruz. Kırım Harbi, Girit İsyanı gibi hadiselere dair birçok bilgi de ihtiva eden eser, Amerikalı bir misyonerin 19. yüzyılın ikinci yarısında çok önemsiz addedilen şahsi gayretinin sonuçlarının bugün nasıl bir noktaya geldiğini göstermesi açısından ibret verici. Oldukça hacimli olmasına rağmen sade bir üslupla kaleme alındığı için bir çırpıda okunabilen Robert Kolej Uğrunda Bir Ömür, mütercim Ayşe Aksu'nun harika dipnotlarıyla birlikte ayrı bir değer kazanmış.

BİR EĞİTİM TASAVVURU OLARAK MAHALLE/SIBYAN MEKTEPLERİ

İSMAİL KARA/ALİ BİRİNCİ
DERGÂH YAYINLARI

Eğitim-öğretim, çocuk ruhu, din kültürü, mimarî, folklor, mahalle, insan ilişkileri, örf ve adetler gibi birçok bakımdan ele alınabilecek, mahalle mekteplerindeki tedrisat, okumanın değeri ve muhtevası, bilginin istikameti ve çocukların yetiştirilmesiyle ilgili hatıralar ve tespitlerden oluşan Bir Eğitim Tasavvuru Olarak Mahalle/Sıbyan Mektepleri isimli eserin ilk baskısı Mahalle Mektebi Hatıraları adıyla 1997 yılında yapılmış. Yazarlarının tahmininden daha fazla ilgi görüp bazı anaokullarında öğretmen-veli ortak çalışmalarında ders kitabı gibi okutulup tartışılması ve akademik araştırmalarda kaynak olarak kullanılması, muhtevanın genişletilmesine vesile olmuş. Eserde çoğu hatırat, az bir kısmı deneme ve hikâye, birkaç tanesi tetkik ve belge niteliğinde 39 metin bulunuyor. Hem tamamlayıcı bilgi kaynağı hem de estetik unsur olsun diye sayfalar arasına itina ile serpiştirilmiş fotoğraf, kartpostal, minyatür, resim ve karikatürlerden oluşan görsel malzeme, mahalle mekteplerine yapacağı tarihî yolculukta okuyucunun işini kolaylaştırıyor.

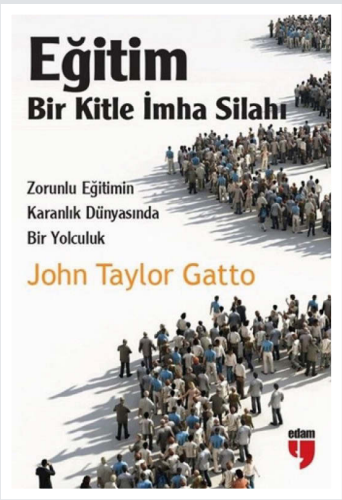

OKULSUZ TOPLUM

IVAN ILLICH

ŞULE YAYINLARI

Okulsuz Toplum, son dönemde ülkemizde müfredat tartışmaları üzerinden gündeme gelen eserlerden biri olsa da ilk baskısını 1971 yılında yapmıştır. Kitap temel olarak kişinin yetenek merkezli ve kendisine özgü bir eğitim alması gerektiğini savunurken kurumsallaşan ve devlet eliyle tek tip haline getirilen okul yapısına hayal gücünü sınırladığı için karşı çıkmakta. Eserde okulun getirdiği sınırlılıklar ile herkesin aynı şartlarda eğitim alma imkânının olmamasından hareketle okulsuz bir toplumun daha özgür olacağı savunuluyor. Millî Eğitim Bakanlığı tavsiyeli kitap, bir tartışma zemini oluşturacak içeriği ile her eğitimcinin okuması gereken bir eser. Bununla beraber kitabın tezleri, bir nevi sağlık camiasındaki ticarileşme sebebiyle tüm hastaneleri ve kimyasal ilaçları reddetmek gibi genel bir reddetme olarak da düşünülebilir. Fakat neden olmasın; başka bir toplum ve başka bir eğitim sistemi de pekâlâ mümkün olabilir…

EĞİTİM: BİR KİTLE İMHA SİLAHI

JOHN TAYLOR GATTO

EDAM YAYINLARI

Gündemde olan çeviri eserlerden biri de Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı ismini taşıyor. Kitap, zorunlu eğitim yoluyla toplumların nasıl yönlendirildiği üzerinde yoğunlaşıyor. İlk baskısını 2009 yılında yapan bu kitap özellikle Amerika'daki eğitim sistemine ve bağlantılı olarak ekonomik sisteme eleştirilerini çeşitli somut örnekler üzerinden getiriyor. Yazara göre okula devamlılık ve kurallara uymak, dünya sisteminin devamlılığı için temel gereksinimdir. Genç zihinlerin ileride iyi işçiler olabilmeleri için zamanında sömürgeleştirilmesi gerekir. Bu yönüyle okul merkezli eğitim kasıtlı bir nüfus yönetimidir. Ayrıca kitle olarak okullaşma özgür ve özgüven sahibi bir birey olmanın önünde engeldir. Hayat ve eğitimin birbirinden ayrı olmadığı, öğrenmenin açık kaynaklardan sağlanacağı kişiye özgü bir eğitimi tavsiye eden yazar, bu yönüyle Okulsuz Toplum yazarı Ivan Illich ile benzer bir iddiayı destekliyor.

VEFA

BATI'NIN BAĞRINDA YÜKSELEN DOĞULU BIR ÇINAR: FUAT SEZGİN

FATMA NUR HÜKÜM KOÇ

Fizik Yüksek Mühendisi

IOS tarafından 100 büyük Müslüman lider arasında gösterilen ve Cumhurbaşkanlığı tarafından 2019 yılı kendisine atfedilen Prof. Dr. Fuat Sezgin'in öyküsü, 1924 yılında başlıyor. Aslında büyük başarılarla dolu bu öykü, ne yazık ki Türkiye dışında daha çok neşvünema buluyor.

Doğrusu Prof. Sezgin'in çalışmaları, İslam medeniyetinin geçmişten bugüne gösterdiği gelişimsel çizgiyi ve bunun tesirlerini bir bütün olarak irdeliyor ve nihayet insanlığa yaptığı muazzam katkıyı açığa çıkarmaya odaklanıyor. Hakikaten bu kadar külliyatlı bir meseleyi, oldukça nitelikli bir şekilde kıymetlendirerek çözümlemeye çalışan bir akademisyen, bir düşünür, bir alim olarak Sezgin'in öyküsü, neresinden tutulup ne kadar derine gidilirse gidilsin, hep biraz eksik, hep biraz hüzünlü kalacak. Ancak kendisinin de deyimiyle " insanımızı Avrupa Dünyası karşısında aşağılık duygusundan kurtarmaya adanan" kıymetli bir hayat, onu anlamaya çalışan insanlara miras olarak kalacaktır.

HAYATI VE ÖĞRENİM YOLCULUĞU

Prof. Sezgin'in zorluklar ve hemen ardından da büyük başarılarla dolu olacak hayatı, Türkiye'nin doğusunda, Van gölüne de kıyısı olan Bitlis'te 1924 yılında başlamıştır. Babası Mehmet Sezgin, Osmanlı döneminde kadılık yapmış olsa da daha sonra bunu bırakarak hocalığı tercih etmiş, Fuat Sezgin'e dil grameri okutacak düzeyde bilgili bir kişidir. Prof. Sezgin ise informel bu eğitimlerin yanı sıra, ilk ve orta öğrenimi çeşitli yerlerde tamamlamış ve nihayet, İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü'ne en büyük şarkiyatçılardan biri olan Prof. Helmut Ritter'in öğrencisi olmak üzere 1942 senesinde katılmıştır. Ritter'in yanındaki başarısının temelini ise, babasından öğrendiği gramer bilgisine bağladığını ifade ederken, hocasının, 12 saatlik çalışmasını da bir bilim insanı olmak adına yeterli bulmadığını ve bunun yerine günün tamamını çalışarak geçirmesi gerektiğini önerdiğini de aktarır. Hatta bunun üzerine Sezgin de kendi çalışma saatlerini kademeli olarak artırarak 17 saate çıkardığını, bunun da 70 yaşına girinceye kadar devam ettiğini, sonrasında da bunu 1-2 saat azalttığını bir röportajında beyan etmiştir.

Yine bir başka röportajında, Arapçayı tam bilmemesine rağmen, 30 ciltlik Taberi Tesfiri'ni gece gündüz 6 ay içinde okumuş ve Arapçasını bu vesileyle geliştirmiştir. Burada belki yine hocasının bu gayreti üzerine hayranlığını, *"Hayatta bir lisanı bu kadar süratle bu kadar iyi öğrenen bir insan görmedim"* ifadesiyle beyan

ettiğini vurgulamak da gerekir.

Ritter ile yoğun bir şekilde süren akademik çalışmaları, onun İstanbul'dan ayrılarak Frankfurt'a yerleştiği 1949 yılına kadar devam etmiştir. Bu arada Prof. Sezgin yine ilginç bir anlatı olarak Ritter'ın İstanbul'dan ayrılırken kendisine, *"Ben kendimi bu kentin kütüphanelerinin kralı hissediyordum. Şimdi tahtımı sana devrediyorum. Onun değerini iyi bil!"* dediğini ifade eder.

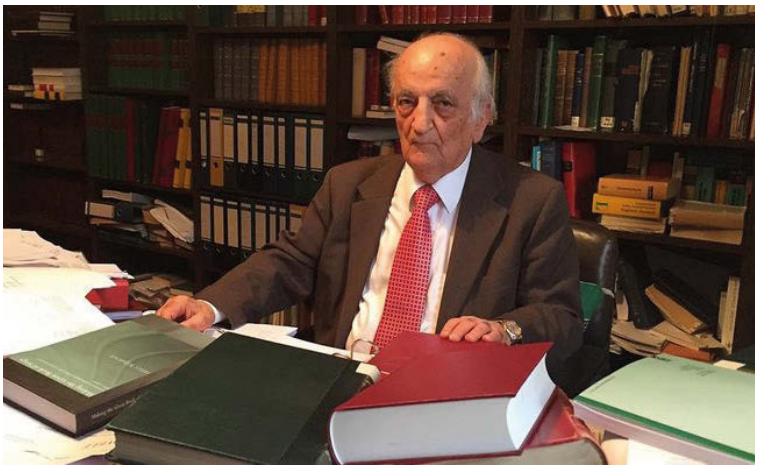
Ritter'ın tahtına namzet olarak Sezgin, yine onun anlatıları ve hatta kendi deyimiyle "onun kazandırdığı dünyaya farklı bakan gözler sayesinde" Müslüman bilginlerin ve özellikle de matematikçilerin bilim dünyasına katkılarına muttali olmuş ve nihayet bu alanı, bilim tarihi damarında ilerleyerek incelemeye karar vermiştir. 1954 yılına gelindiğinde ise Fuat Sezgin, "Buhari'nin Kaynakları" isimli çalışması ile Doçent olmuştur. Bu arada önemli tarihçilerden Z. Velidi Togan ile birlikte İslami Bilimler Araştırma Enstitüsü'nü de kurmuştur.

Ancak ne yazık ki, 1960 darbesinin hemen ardından 147' likler olarak da bilinen grupla birlikte üniversiteden, herhangi bir kusuru olmamasına rağmen atılmıştır. Kendi ifadesine göre, atıldığını "bir gazeteden öğrenen" Sezgin, çalıştığı kurum yerine Süleymaniye Kütüphanesi'ne gitmiş ve Türkiye'de artık daha fazla kalamayacağına inandığından Amerika ve Almanya'da farklı üniversitelere başvuru yapmıştır. Hocası Ritter' in de tavsiyesiyle Almanya'yı tercih ederek , 1965 yılında Frankfurt Üniversitesi'nde profesör olmuştur. Bu arada 1966 yılında, kendi beyanıyla "çalışmalarını ancak birkaç saat aksatmak suretiyle" daha evvel Müslüman olmuş olan Ursula hanımefendi ile evlenmiş ve bu evliliğinden Hilal ismini verdiği bir kızı dünyaya gelmiştir.

ESERLERİ

Bu konuda elbette öncelik hakkını Sezgin hocanın Doktora ve Doçentlik tezlerine vermek gerekir. O, öncelikle Ebu Ubeyde'nin "Mecaz'ül Kur'an" isimli ve Kur'an'daki mecazları ele alan yazma eseri hakkında bir doktora çalışması yapmıştır. Bunun ardından da hadis kaynağı olarak İslam kültüründe önemli bir yere sahip olan Buhari'nin bilinenin aksine sözlü kaynaklara değil, yazılı kaynaklara dayandığı tezini işlediği "Buhari'nin Kaynakları" isimli Doçentlik tezini kaleme almıştır. Fuat Sezgin'in belki de en kıymetli

Ritter ile yoğun bir şekilde süren akademik çalışmaları, onun İstanbul'dan ayrılarak Frankfurt'a yerleştiği 1949 yılına kadar devam etmiştir. Bu arada Prof. Sezgin yine ilginç bir anlatı olarak Ritter'ın İstanbul'dan ayrılırken kendisine, "Ben kendimi bu kentin kütüphanelerinin kralı hissediyordum. Şimdi tahtımı sana devrediyorum. Onun değerini iyi bil!" dediğini ifade eder.

eseri, evliliğinden sadece 1 yıl sonra çıkarmış olduğu ve hocası Ritter'ın *"böyle bir kitap, ne daha önce yazıldı ne de bundan sonra bu mükemmellikte yazılabilir"* diyerek methettiği "Arap-İslam Yazma Eserler (İlim) Tarihi" (Geschichte des Arabischen Schrifttums) isimli geniş hacimli kitabının ilk cildidir. Doğrusu bu kitap, aslında Brockelmann'ın "Arap Edebiyatı Tarihi" (Geschichte der Arabischen Literatur) isimli eserinin eksikliklerini de giderecek olan bir çeşit zeyl olarak tasarımlanmıştı. Ancak uzunca seneler süren bu çalışması nihayet kendi deyimiyle "Brockelmann'ın kitabını da aşacak müstakil bir eser" haline gelmiştir.

Bunun dışında "İslam'da Bilim ve Teknik" (Wissenschaft und Technik im Islam) adıyla 2003 yılında çıkardığı 5 ciltlik bir katalog çalışması mevcuttur. Bu katalog çalışmasına binaen Prof. Dr. Sezgin, dönemin Alman Başbakanı Schröder'in kaleme aldığı bir mektupla övgülerine şöylece mahzar olmuştur: *"Bu iki kültür dünyasını birbirinden ayıran kesimlerin karşısından mücadele edebilmemiz içim bize en büyük desteği verdiniz!"*.

Bunların yanı sıra, akademik olanlar başta gelmek üzere yoğunlukla Türk ve İslam medeniyetinin ilimler tarihindeki yeri hakkında olan çok sayıdaki makalesi de yine eserleri arasında sayılmalıdır.

Öte yandan 2008 yılında İstanbul'da İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nin de kurulmasına özellikle Almanya'daki muadili için hazırladığı bilimsel araç ve gereçlerin benzerlerini yaptırarak önayak olmuştur. Prof. Dr. Fuat Sezgin, ayrıca 800'ü aşkın aleti yeniden imal ederek orijinal bir çalışma olan "İslam İlim Aletleri Müzesi"ni de kurmuştur.

KEŞİFLERİ VE DÜŞÜNSEL MİRASI

Hayatı boyunca, tarihi, ilmi ve bilimi hayretle keşfeden Fuat hocanın, keşifsel alanda herhalde en büyük mirası, Halife Me'mun'un 70 kadar bilgin görevlendirerek coğrafyacılara hazırlamış olduğu dünya haritasını Topkapı Sarayı'nda bulması ile olmuştur.

Prof. Dr. Sezgin'i dünya çapında otorite haline getiren bir başka buluşu ise, matematiksel coğrafyanın Müslümanlara ait olduğudur. Hatta o, Arap-İslam İlimleri Tarihi isimli kitabının son 4 cildini bu alana ayırmıştır.

Ayrıca, Amerika kıtasının Avrupalılardan çok önce, Müslümanlar tarafından keşfedilmesi ile ilgili kaynakların bulunması ve El-Cezeri'nin, "el-Cami Beyne'l-İlm ve'l Amel En-Nafi Fi Eş-Şınaa'ti'l-Hiyel isimli kitabının keşfi de yine Prof. Dr. Sezgin'e nasip olmuştur.

Fuat hocanın düşünsel en önemli mirası ise hiç şüphe yok ki, Müslümanlarda yer alan bilimsel gerilemenin neden olduğu aşağı duygusunu tarif etmesi ve bunun ortadan kaldırılması için mücadele etmesi ile mücadele edilmesi gerektiğini önermesidir. Kendi ifadesiyle:

"Avrupa medeniyeti, aslında İslam medeniyetinin çocuğudur. Yani İslam medeniyetinin devamıdır."

İslam dünyasında din, bilimi köreltmedi. Aksine teşvik etti. Bugün Müslümanlara düşen görev, tarihlerini çok iyi bir şekilde ortaya koymak. Gerileyişin nedeni din değildir. Başka tarihi sebepler vardır. Müslümanları, yanlış düşünce ve kompleksten kurtarmak lazım. […] Bundan dolayı modern bilimlerin tarihi yeniden yazılmalı. Herkes İslami ilimleri dünyaya kazandırdıklarını bilmeli."

Rahmet ve minnetle…

Durmak, tükenmek bilmeyen bir enerji kaynağı; sürekli açık ve aydınlık bir zihin ve son anına kadar mesuliyetlerinin de farkındalığıyla üretken bir beyin. Kendi deyimiyle İslam kültür dünyasının bilimler tarihindeki yerini keşfetmeye adanmış, 30 Haziran 2018 yılına kadar süren 61 yıllık kesif bir çalışma hayatının adı: Prof. Dr. Fuat Sezgin.

YUNUS ÇOLAK

İLEM Yönetim Kurulu Üyesi

Geleneğin Birikiminden Yeni Bir Düşüncenin İnşasına İLEM

Ülkemizde okullaşma ve üniversiteleşmeye bağlı olarak, her yıl fakülte koridorlarından yükselen sesler çoğalıyor. Baş döndürücü biçimde ilerleyen bilimsel – teknolojik gelişmelerin toplumsal dönüşümlerle birlikte bireysel ihtiyaçları ve çok çabuk fark edilmeyecek biçimde düşünce – kültür dünyamızı değiştirdiği bir süreci küresel olarak paylaşıyoruz. Peki, bu dönüşümler ile üniversite okuyan öğrencilerin düşünce dünyası ne derece örtüşüyor ve gençlerin kültürel – yerel çevresi ile uyumlu, ayağı yere basan düşüncelere sahip olmasına imkan tanıyor?

Türkiye'de bir düşünce ve kültür ikliminin çok karmaşık ve köklerini arayan çağrısına çoğu genç muhatap bile olamadan, mezuniyet dereceleri ile çoktan daha karmaşık bir lisansüstü programına başlamış ya da bir maişette vazifeye atılmış oluyor.

Ülkenin saygın bilim insanlarının, kendilerinden talepkar ve üretken gençlerle buluşabilmesi için üniversite kadar önemli sosyal ve kültürel ortamlar, akademik hayatın tamamlayıcıları olarak, söz edilebilecek eksikleri azaltacak mecralar olarak öne çıkıyor. Bu konuda insiyatif alarak önemli işler ortaya çıkartan sivil toplum kuruluşlarına olan ilginin her geçen gün artıyor oluşu, bilimsel çalışmalara ilginin bir göstergesi olmasının ötesinde, bu konuda emek verilecek ürün devşirilecek bir mecra arayışındaki talep olarak da yorumlanabilir.

2002 yılında İstanbul-Fatih'te kurulan İlmi Etüdler Derneği, üniversite eğitimi ile birlikte gençlerin istifadesine programlar sunan dikkate değer organizasyonlar üreten bir sivil toplum insiyatifi. Lisans düzeyinde öğrenciler için hazırladığı İLEM Eğitim Programı 17 yıldır lisans öğrencilerinin tarih, düşünce, medeniyet, siyaset okumaları yaptıkları bu konularda seminerler gördükleri üç yıllık bir program.

İLEM Eğitim kurumuna mülakatla kabul edilen lisans 2 ve 3. Sınıf öğrencileri üç yıllık bir eğitimden geçiyor. Hafta sonu seminerler, hafta içi kitap tahlilleri, akademik yazım ve yabancı dil geliştirme programlarını içeren

Nitelikli ilmi çalışmaların örgütlenebilmesi ve yüksek lisans, doktora sürecinde ihtiyaç duyulan birikimin çeşitlenebilmesi için İlmi Etüdler Derneği'nin programı İLEM İhtisas Edebiyat, Tarih, Toplum, İslam İlimleri, Yönetim Bilimleri, İletişim ve Sanat, Eğitim, Felsefe alanlarında çalışma grupları teşekkül ediyor.

eğitim programı, sportif faaliyetler, doğa gezileri, kültür-tarih temalı seyahatler ve kış kampları ile zenginleşiyor. İLEM Eğitim programına katılan gençler üçüncü yıllarında lisans bölümlerinden bağımsız ilgi duydukları ve üretebileceklerini düşündükleri bir alanda açılan atölyelere katılarak bir tebliğ metni oluşturuyorlar. Bu tebliğler İLEM'in 12 yıldır düzenlediği ulusal kongrede lisansüstü öğrencilerin sunumları ile birlikte kamuoyu ile paylaşılıyor. Üç yıllık eğitim sonunda programı başarı ile tamamlayarak mezun olabilmek için haftalık okumaların düzenli yapılması, ders müzakerelerinde başarı gösterilmesi, en az bir yabancı dilde akademik sunum yapılabilmesi, dönemlik kitap değerlendirmelerinin ve en nihayet kongre tebliğinin yazılmış olması gerekiyor.

İLEM Eğitim, maddi kazanımlarından öte, öğrenciye kazandırdığı özveri kültürü, ahlaki duruş ve İslam ilim geleneği ile kurduğu yapıcı ilişkinin üretmiş olduğu motivasyon ile tanınıyor. Bu yönü ile gerek hızla üniversiteleşen Türkiye'de gerekse, Hindistan, Endonezya, Almanya, İngiltere gibi ülkelerdeki sivil akademik çalışmalara ilham kaynağı oluyor. Düşünce ve kültür dünyamızda ayağı yere basan ve ülfet, yardımlaşma, ilmi dirayet ve geleceğe yönelik aktif söylem ilkeleri ile hareket ederek, gençlerin eğitim süreçlerine destek verip daha verimli hale getirecek bir program üretmesi nedeni ile İLEM Eğitim, örnekleri çoğalan bereketli bir mecra hüviyetinde her yıl Eylül ayında öğrenci kabulü yapmaya devam ediyor ve her yıl elli öğrenciyi programdan mezun ediyor.

Nitelikli ilmi çalışmaların örgütlenebilmesi ve yüksek lisans, doktora sürecinde ihtiyaç duyulan birikimin çeşitlenebilmesi için İlmi Etüdler Derneği'nin programı İLEM İhtisas Edebiyat, Tarih, Toplum,

İLEM, 2006'dan beri Üsküdar'da faaliyetlerine devam ediyor. Öğrencilerin okul koşuşturmacası içinde devam edebildikleri programlara, İstanbul hatta Türkiye dışından gerçekleşen talepler; dönem içerisinde programlara katılamayanlar için yaz programları ile telafi ediliyor. Her yıl gerçekleşen İLEM Yaz Akademisi Anadolu'dan gençleri İstanbul'da ağırlıyor. Bir hafta süren yoğun eğitim programı ile, ilem'de üretilen birikim paylaşılmış oluyor.

İslam İlimleri, Yönetim Bilimleri, İletişim ve Sanat, Eğitim, Felsefe alanlarında çalışma grupları teşekkül ediyor. Çalışma grupları her güz ve bahar döneminde lisansüstü öğrencilere yönelik dersler, okuma grupları açıyor; bu çalışmaların etrafında belirlenen merkezi bir temada Atölye grupları teşekkül ediyor. Atölye çalışmaları neticesinde nitelikli ilmi yayınlar üretildiği gibi, çok disiplinli, geniş katılım ağlarının katkısına açık, açık kaynaklı, çok dilli ve gönüllülük ruhu ile beslenen projelerin de ilk adımları burada atılıyor. Hem kendi alanlarında hem de metodolojik olarak ve ürettikleri motivasyonlarla büyük ilgi görmeye devam eden, Osmanlı'da Kitap Kültürü, İslam Ahlak Düşüncesi, İslam Siyaset Düşüncesi, İslamcı Dergiler ve İslam Düşünce atlası gibi kayda değer çalışmalar bu projelerden bir kaçı.

İLEM, 2006'dan beri Üsküdar'da faaliyetlerine devam ediyor. Öğrencilerin okul koşuşturmacası içinde devam edebildikleri programlara, İstanbul hatta Türkiye dışından gerçekleşen talepler; dönem içerisinde programlara katılamayanlar için yaz programları ile telafi ediliyor. Her yıl gerçekleşen İLEM Yaz Akademisi Anadolu'dan gençleri İstanbul'da ağırlıyor. Bir hafta süren yoğun eğitim programı ile, İLEM'de üretilen birikim paylaşılmış oluyor. Yine her yaz döneminde gerçekleşen İLEM Yaz Okulu, belirlenmiş bir konu etrafından dünyadan gençleri ağırlıyor. Bir hafta süren yaz okulunda uluslararası düzeyde uzman isimlerin dersleri, atölyeleri ile yoğun bir program gerçekleşiyor.

Yapmış olduğu çalışmaları yayın olarak üretmek ve yaygın bir akademik ağla paylaşma imkânı üreten İLEM, yılda dört kez yayınlanan hakemli dergi İnsan ve Toplum ile iki kez yayınlanan Nazariyat dergilerini okuyucular ile buluşturuyor. İnsan ve Toplum, sosyal ve beşeri bilimlerin farklı alanlarından aldığı makale, kitap değerlendirmesi ve tartışma metinlerini yayınlarken, Nazariyat, bilhassa İslam düşüncesi ve bilim tarihi konularına yoğunlaşıyor.

Lisans ya da lisansüstü eğitim döneminin kariyer-meslek odaklı atmosferini, insani olanın farkında, İslam ilim geleneğinin ışığında ve ahlaki bir duruşun odağında programlar ile dağıtmak gerekiyor. Eğer bu konuda üniversiteler yetersiz ise, sivil akademik çalışmalar, üniversite bürokrasisinden azade kamusal paylaşım alanları olarak öne çıkıyor. İlmi Etüdler Derneği'nin gönüllü hareketine katılarak programları takip eden öğrencilerin edindikleri birikim, bilgi ve bilginin tekabül ettiği yaşamın eksenini sahih bir düzleme çekmeye davet ediyor.

MEDRESE EKOLLERİ

MEHMET ARİF TUNÇ

Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü YL Öğrencisi, Yazma Eserler Uzmanı

Medrese, lügatte okumak, anlamak, ezberlemek için tekrarlamak anlamına gelen Arapça ders kökünden bir mekân ismidir. İslâm tarihinde ilk medreseler ibadet dışında hayatın ve şehrin, kasabanın merkezindeki mescit ve camilerdir. Onun içindir ki ilk medrese olarak Mescid-i Nebevî ve buradaki Suffe kabul edilir. Dersler uzun yıllar bu yolla okunmaya devam etmiştir. Medresenin yanında tekkeler, zaviyeler, ribatlar da önemli eğitim merkezleridir. Ancak bunlar daha çok dini ve tasavvufi eğitimin verildiği yerler olmuştur.

Abbasiler'in kurduğu ve pozitif ilimlerin de okutulduğu bir ilimler akademisi hüviyetindeki Beytülhikme ile bu durum değişmiş farklı bir boyuta ulaşmıştır. Ancak kaynaklarda medrese diye anılan ilk yapı önemli bir hadis âlimi olan Ebu Bekir Ahmed b. İshak es-Sıbgî'nin Nişabur'da kurmuş olduğu Dârussünne'dir. Bu medresenin bir de vakfı vardır. Medreseler yavaş yavaş müstakil bir hale gelirken, cami ve mescitlerde de ders okunmaya devam etmiştir. Osmanlı devrinde Beyazıt, Süleymaniye, Ayasofya gibi camilerde kürsüler oluşturulmuş dersiam adı verilen hocalar ders okutmuş ve bu halkaya devam eden insanlar icazet de almışlardır.

Medreseler genellikle bir mezhebin ya da birden fazla mezhebin fıkhının öğretildiği yerler olmuştur. Bazen de bir yerde o bölgedeki mezhep mensuplarının oranına göre medrese miktarı da değişmiştir. Anlatacağımız konu içindeki medreseler Hanefi ve Şafi fıkhının okutulduğu medreselerdir.

Giyasiye Medresesi

Peygamberimiz (sav) hayattayken insanlar sorularını ve sorunlarını ona danışarak hallediyorlardı. Peygamber Efendimiz'in (sav) vefatından sonra da sahabe-i kiramın ondan öğrendikleri yahut Kur'an ve Sünnet üzere yaptıkları içtihatla meseleler çözülmüştür. Zaman içerisinde bu sistemleşmiş, İbn-i Abbas (ra), İbn-i Ömer (ra) gibi müçtehitler yetişmiştir.

HİCAZ VE IRAK MEDRESELERİ

Medreselerin tarihi gelişim süreci içerisinde öncelikle, eğitimin temel taşları olan daha sonra da okunan eserlere kaynaklık eden ekollere temas etmekte fayda vardır. Medrese öncesi eğitimler genellikle dini olup fıkıh ve hadis üzerinedir. Bu konuda ana merkez Medine-i Münevvere'dir. Hicaz'da, özellikle de Medine'de hadislerin tespitine ve Kitap ile Sünnet'e bağlı nazarî bir fıkhın tesisine çalışılmıştır. Sahâbeden sonra gelen tâbiîn neslinin temsilcileri üstat, muhit ve mâlumat farkına dayalı olarak Hicaz ve Irak ekolü denilen iki gruba ayrılmıştı. Bu grupların ortaya çıkışı Emevîler'in sonu ile Abbâsîler'in ilk yıllarına rastlamaktadır.

Ekoller arasındaki ihtilâf daha çok muhit ve bilgi kaynağı farkına dayanmakla birlikte bazı usul farkları da dikkat çekmektedir. Hicazlılar, Medine halkının örfüne Hz. Peygamber'in yaşayan sünneti diyerek ayrı bir değer vermişlerdir. Muhitleri gereği hadis malzemeleri de daha zengindir; kaynaklarını hadisle sınırlı tutmuşlar, zayıf da olsa hadisi re'ye tercih ederek meydana gelmemiş olaylar üzerinde hüküm vermemişlerdir.

Peygamberimiz (sav) hayattayken insanlar sorularını ve sorunlarını ona danışarak hallediyorlardı. Peygamber Efendimiz'in (sav) vefatından sonra da sahabe-i kiramın ondan öğrendikleri yahut Kur'an ve Sünnet üzere yaptıkları içtihatla meseleler çözülmüştür. Zaman içerisinde bu sistemleşmiş, İbn-i Abbas (ra), İbn-i Ömer (ra) gibi müçtehitler yetişmiştir. Hazreti Ali döneminde devlet merkezinin Kûfe'ye taşınması burasını merkez haline getirmiştir. Bu süre zarfında bazı değerlendirme farklılıkları ortaya çıkmış ve ilerideki itikadî ve ameli mezheplerin ortaya çıkmasında da basamak olmuşlardır.

Nizamiye Medresesi

Bu iki ekole ehl-i rey ve ehl-i hadis ekolü de denmiştir. Ehl-i rey ekolünün temsilcisi İmam-ı Azam Ebu Hanife'dir. Hukukun temel kaynağı olarak Kur'an-ı Kerîm'i benimsemiştir. Ehl-i hadis ise hukukun temel kaynağı olarak Sünnet'i benimsemişlerdir. Temsilcisi ise İmam-ı Şafii'dir. Bu farklılığın ortaya çıkmasında ekollerin ortaya çıktığı bölgeler önem arz etmektedir. Ehl-i hadis taraftarları daha çok Hicaz bölgesindedir. Ehl-i rey ise İslâm'ın daha sonra ulaştığı ve sosyal olarak daha kozmopolit bir yapının bulunduğu bir bölgede ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle de Peygamberimiz(sav)'in uygulamalarından ziyade içtihat ve kıyas daha çok ön planda olmuştur.

BASRA VE KÛFE MEDRESELERİ

Kur'an ve Sünnet'i iyi anlamak ve bunlardan kıyas ve içtihat yaparak sağlam hükümler ortaya koymak için Arapça'ya ve Arap edebiyatına vakıf olmak gerekmektedir. Bunun için öncelikle nahiv ilmini bilmek gerekir. Nahiv ilminin kuruluşu ve gerekli malzemenin derlenmesi hicri birinci yüzyılda Basra'da başlamış ikinci yüzyılda Kûfe'ye taşınmıştır. İlk nahiv medresesi Basra Medresesi'dir. Burası sağlam temellerin atıldığı ve en büyük nahiv âlimlerinin yetiştiği yerdir. Basralı âlimler, büyük Arap edebiyatçısı ve Arap alfabesini günümüzdeki haline getiren Ebu'l Esved ed-Düelî'den aldıkları icmali bilgileri tafsilatıyla müstakil bir ilim haline getirmişlerdir. Basra Medresesi sema(işitme, duyma) ve kıyasa(karşılaştırma) önem vermiştir.

Kûfeliler ise Basralılardan edindikleri birikimleri zamanla harmanlayıp geliştirmiş ve kendilerine mahsus asıl vaz etmişlerdir. Basralılar kadar sema ve kıyasa bağlı kalmayıp sağlam olmayan bilgilere de kıyas yapma yoluna girmişlerdir. Daha sonra medreselerde okutulan nahiv kitaplarında bu iki medresenin etkilerini rahatça görebiliriz. Herhangi bir meselede Kûfeliler muhalefet etti veya Basralılar indinde şu şekilde gibi.

Abbasiler döneminde Yunan filozoflarının kitaplarının Arapça'ya çevrilmesi ile İslâmî felsefe akımları ortaya çıkmış, yeni eserler telif edilmiştir. El-Kindi, Farabi, İbn-i Sina, İbn-i Rüşd gibi filozoflar yetişmiştir. Meşşailik, İşrakilik de bu felsefi düşüncelerden bazılarıdır.

NİZAMİYE MEDRESELERİ

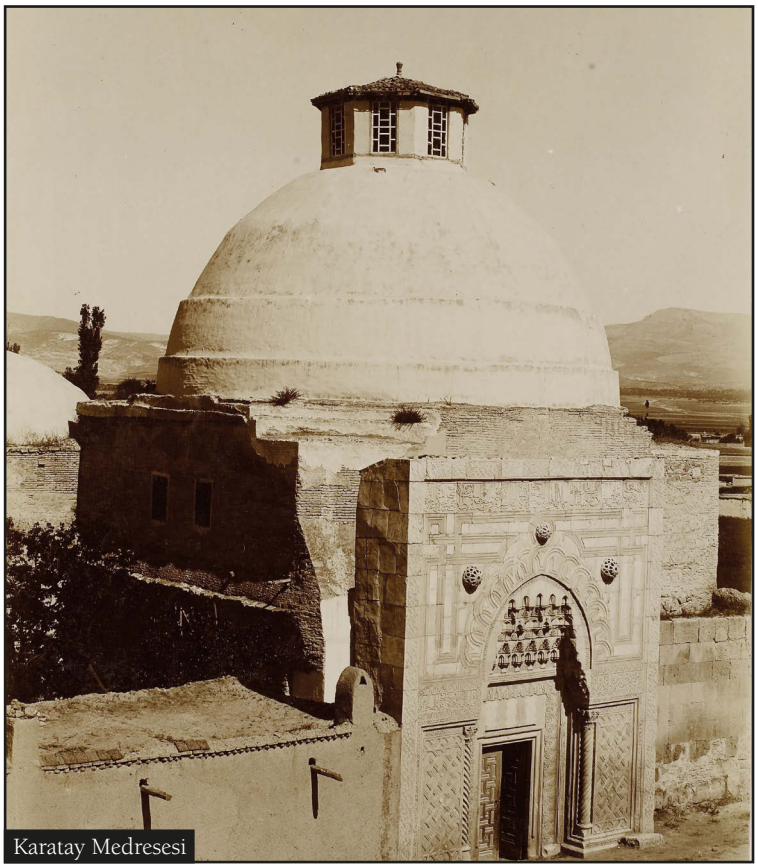
Medreseler en büyük değişim ve dönüşümü Büyük Selçuklular döneminde yaşamıştır. Vezir Nizâmülmülk'ün yaptırmış olduğu Nizamiye Medreseleri daha sonra inşa edilen birçok medresenin öncüsü olmuştur. Bu medreselerin en büyüğü ise Bağdat Nizamiye Medresesi'dir. Medrese, talebe hücreleri, kütüphane, hamam, imaret ve hastane gibi ek yapılarla donatılmış ve iaşesi için de bir vakıf kurulmuştur. Nizamiye Medreseleri'nin kurulmasıyla; camiden ayrı müs-

Kur'an ve Sünnet'i iyi anlamak ve bunlardan kıyas ve içtihat yaparak sağlam hükümler ortaya koymak için Arapça'ya ve Arap edebiyatına vakıf olmak gerekmektedir. Bunun için öncelikle nahiv ilmini bilmek gerekir. Nahiv ilminin kuruluşu ve gerekli malzemenin derlenmesi hicri birinci yüzyılda Basra'da başlamış ikinci yüzyılda Kûfe'ye taşınmıştır.

takil yeni bir yapı tarzı meydana gelmiş, din, dil, hukuk eğitiminin yanı sıra felsefe ve mantık da okutulmaya başlanmış, ders seçme sistemi uygulanmıştır. Günümüzün diplomaları diyebileceğimiz icazetname verme uygulaması ilk olarak bu medreselerde görülmüştür.

İRAN MEDRESELERİ

İran'da Selçuklular devrinde Horasan, Hemedan, Şiraz gibi şehirlerde medreseler açılmıştır. Moğol istilâsıyla zafiyete uğrasa da İlhanlılar devrinde Gazan Han'ın istikrarı sağlamasıyla tekrar canlanmıştır. Bu medreseler Hanefi ve Şafii medreseleri idi. Şiiliğin Safevîler tarafından resmi mezhep olarak kabul edilip desteklenmesiyle etkinliklerini sürdürmüşlerdir. Safevîler ve Kaçar Hanedanı döneminde birçok şehirde medreseler açılmış, Kum şehri merkezli olarak Şii fıkhı ve eğitim sistemi güçlenmiştir. 12 imam anlayışı ve Caferilik, sistemi şekillendiren ana unsurdur.

Karatay Medresesi

HİNT MEDRESELERİ

İslâmiyetin hicri ikinci asırda Hint alt kıtasına girişiyle birlikte suffe tarzı eğitim sistemi de buralara taşınmıştır. Daha çok dini eğitim veriliyor, gayr-i müslimlere İslâm tebliğ ediliyordu. Bununla birlikte oraya yerleşen Araplar matematik gibi alanlardaki eserleri Arapçaya çevirerek sonraki yıllarda ortaya çıkacak medreselere bilimsel bir alt yapı oluşturuyorlardı.

Hindistan'daki medreseler asıl gelişimini Gazneliler döneminde sağlamıştır. Delhi Sultanlığı ve Babürlüler döneminde ise daha sistemli hale gelmiş ve kurumsallaşmıştır. Molla Kutbüddin'in 1693 yılında kurmuş olduğu Darul'ulûm-ı Firengî Mahal'de (Medrese-i Nizamiye) Molla Kutbüddin'in Oğlu Molla Nizameddin Shalvî'nin hazırladığı medrese müfredatı üç asır boyunca küçük değişikliklerle uygulanmış ve diğer medreseler tarafından da benimsenmiştir. Bu medreselerim gelişim sürecinde Çiştî tarikatı da genişlemiş ve daha sonra ortaya çıkan eğitim

Hindistan'daki medreseler asıl gelişimini Gazneliler döneminde sağlamıştır. Delhi Sultanlığı ve Babürlüler döneminde ise daha sistemli hale gelmiş ve kurumsallaşmıştır. Molla Kutbüddin'in 1693 yılında kurmuş olduğu Darul'ulûm-ı Firengî Mahal'de (Medrese-i Nizamiye) Molla Kutbüddin'in Oğlu Molla Nizameddin Shalvî'nin hazırladığı medrese müfredatı üç asır boyunca küçük değişikliklerle uygulanmış ve diğer medreseler tarafından da benimsenmiştir.

Daru'l-Ulum-ı Diyobendî

sisteminin de önemli sacayaklarından birisi olmuştur.

FERGANA VADİSİ MEDRESELERİ

İslâmiyetin Maveraünnehir bölgesine yayılmasıyla, bölgenin zengin coğrafi şartları ve İpek yolu güzergâhında olması, ilim için zengin bir mekân oluşmasını sağlamış ve birçok medrese inşa edilmiştir. Hanefi-Maturidi mezhebi üzerine eğitim görmüş, Yeseviyye daha sonra da Nakşibendiyye tarikatı ocaklarında yetişmiş erenler vasıtasıyla geniş kitlelere yayılmıştır. Bu sayede bölgedeki konargöçer Türk aşiretleri Müslüman olmuş, yabancı kültürlerin sızmasına belli ölçüde direnç gösterme imkânı olmuştur. Bu gelenekten yetişmiş en-Nesefi, İmam Serahsi gibi birçok fakih ve mutasavvıf çıkmıştır. Bu birikim Moğol istilâsıyla Anadolu topraklarına gelmiştir.

OSMANLI MEDRESELERİ

Osmanlı Devleti'nde ilk medrese Orhan Gazi zamanında İznik'te açılmıştır. İlk müderris de Davud-ı Kayserî'dir. Bu zat ilk müderris olması hasebiyle de ilmi sistemin temellerini atmıştır. Osmanlı medrese geleneğini sistemleştiren kişi ise padişah ve devlet adamlarına yakınlığı ile de ön plana çıkmış bu vesileyle fikirlerini uygulama sahası bulabilmiş olan Molla Fenarî'dir. Kendisi önemli bir âlim ve mutasavvıf olup Ekberiyye geleneğinin temsilcilerindendir. Osmanlı Devleti'nin klasik devrinin sonlarına kadar devam edecek medrese sistemini ve müfredatını daha devletin kuruluş yıllarında belirlemiştir. İlmi geleneği beyan, burhan ve irfan sacayağı üzerine oturtmuş, medrese müfredatına nakli ilimlerin yanında felsefe ve mantık gibi akli ilimleri de ilave etmiş, tekke medrese münasebetini dengeli bir şekilde kurarak Osmanlı düşüncesini ilmi tasavvufi bir zemine oturtmuştur.

***

Yukarıda ismini zikrettiğimiz coğrafyalarda on sekizinci asırdan itibaren gerilemeler başlamış, Batı'nın işgal ya da ekonomik tesiriyle yeni kurumlar ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nde on sekizinci asrın sonlarında önce mühendislik eğitimi veren okullar açılmış, on dokuzuncu asırda ise Batılı anlamda yeni eğitim kurumları açılarak medreseler ikinci planda bırakılmış ve eğitimde çift başlılık ortaya çıkmıştır. Bununla beraber medreselerin sadece dini tedrisat yapan ve din adamı yetiştiren bir kurum haline gelme süreci de başlamıştır. Aynı durum İran için de geçerlidir. Bu yönüyle Osmanlı Devleti'yle paralellik arz eder.

19. yüzyıl, İslâm dünyasının eğitim sistemiyle de Batı'ya uyum sağlama, onlara benzeme çabasıyla geçmiş en alt seviyeden en yükseğe kadar birçok okul açılmıştır. Bu dönemde medreseler çok fazla bir şey yapamamış ancak hukukçu, kadı yetiştiren Medresetü'l-Kuzat ve günümüzün yüksek lisans/doktora

Osmanlı Devleti'nin klasik devrinin sonlarına kadar devam edecek medrese sistemini ve müfredatını daha devletin kuruluş yıllarında belirlemiştir. İlmi geleneği beyan, burhan ve irfan sacayağı üzerine oturtmuş, medrese müfredatına nakli ilimlerin yanında felsefe ve mantık gibi akli ilimleri de ilave etmiş, tekke medrese münasebetini dengeli bir şekilde kurarak Osmanlı düşüncesini ilmi tasavvufi bir zemine oturtmuştur.

Suffe Modeli

aşaması diyebileceğimiz Daru'l-Hilafeti'l-Aliyye Medreseleri kurulmuş devrin sonlarında da Daru'l-Fünun(üniversite) kurularak birçok eğitim tek çatı altında birleştirilmiştir.

DARU'L-ULUM-I DİYOBENDÎ

Hindistan'daki Babür Devleti'nin 1857 yılında tarih sahnesinden çekilmesiyle İngiliz-ler sömürge faaliyetlerini eğitim yoluyla da sürdürmeyi amaçladılar. Buna tepki gösteren ve inançlarını muhafaza etmeyen çalışan Müslümanlar birtakım çalışmalar içine girdi. Muhammed Kasım Nanevtevi ve Reşid Ahmed Gangohi bu kişilerdendi. Bu kişiler yakın dönem Hindistan, Pakistan, Afganistan eğitim sistemi ve kültürünü etkileyen çok önemli bir adım atmışlardır. Bu iki şahsın öncülüğünde 30 Mayıs 1866'da Delhi'ye 90 mil uzaklıktaki Diyobend kasabasında Çatta mescidinde bir medrese kurmuşlar ve bu medrese kısa zaman içinde bütün bölümleri ihtiva eden bir Daru'l-Ulum(üniversite) halini almıştır.

Eğitim programındaki ciddiyeti ve bölgesindeki eğilimleri belli ölçüde bünyesinde barındırmasından dolayı büyük ilgi uyandırmış ve talepleri karşılayamaz olmuştur. Mahmud Hasan'ın idaresinde iken modern eğitim veren Aligarh Koleji ile hoca ve talebe değişimi yapılarak kolejin dini eğitim ihtiyacı medrese hocalarından, medresenin müspet ilim ve dil eksikliği de kolejden sağlanarak mektep medrese barıştırılmış ve bir yakınlaşma sağlanmıştır. Diyobend medresesinde Molla Nizameddin'in eğitim programı ufak değişikliklerle uygulanmıştır. Bu medrese mensupları kendilerini amelen ehl-i sünnet ve Hanefi, itikaden Eş'ari ve Maturidi, meşreben de Çiştî olarak nitelendirmişlerdir. Tasavvufun bütün kural ve kaideleri bu ekol vasıtasıyla uygulanmış, neşriyata da büyük önem vermişlerdir. Urduca, Arapça ve İngilizce dillerinde gazete ve dergiler çıkarmışlar bu sayede bulundukları bölgelerdeki Müslümanların akidelerini korumuşlar, dini ilimler, tasavvuf, eğitim, basın sahalarında önemli hizmetler etmişlerdir. Hülasa etmek gerekirse medreseler kuruldukları bölgenin sisteminden ve kültüründen etkilenmişler ve çevrelerini etkilemiş ve yönlendirmişlerdir. Başka bir coğrafyada, bir binanın katları gibi birbiri üzerinde yükselerek yeni teşekküller meydana getirmişlerdir.

Süleyman Paşa Medresesi

Kaynaklar

• Bozkurt, Nebi, (2003). Medrese. DİA. C.28, s.334-348
• İpşirli, Mehmet, (2003). Medrese. DİA. C.28, s.338-340
• Küçükaşçı, M. Sabri, (1998). Hicaz. DİA. C.17, s.437-439
• Gürer, Betül, (2015). Molla Fenari'nin Osmanlı Medrese Geleneği ve Osmanlı Düşüncesi Üzerine Tesirleri, Necmettin Erbakan İlahiyat Fakültesi Dergisi, 39. Sayı, s.121-142
• Kışlakçı, Turan, (2008). Pakistan, Medreseler ve Terörizm, www.timeturk.com.tr
• Kutlu, Sönmez, (12 Mayıs 2009) Avrasya Coğrafyasında Kadim Bilginin Kaynakları ve Yeniden Üretilmesi Sorunu, Avrasya İslam Şurası Tebliğ.

“İLİM” ile “MESLEK” ARASINDA EĞİTİM...

ESMA BOZDOĞAN / GÜL EBRAR BAŞAR

Eğitim alanında yaşadığımız sıkıntıların temelinde eğitime dair köklü bir felsefi yaklaşımımızın olmadığını kabullenmek uzun sürmedi. Ne var ki bu sorunu yakından tanımamıza rağmen palyatif çözümlerle günü kurtarmaktan öteye geçemedik. Kalıcı çözümlerin arayışına düştüğümüz günden beri de en yoğun gündemimiz “eğitim” ve sorunları oldu. Peki, eğitimi konuşurken en başta kulak vermemiz gereken kişileri, eğitimin en güncel muhatapları olan öğrencileri çözümün bir parçası olmaya davet ettik mi? İlim tahsilini sadece “okul” sıralarına hapsetmeden, hayatın her döneminde her yaştan insandan edineceğimiz bilginin peşinde olmanın önemini en çok Hz.Peygamber’in, “Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz.” sözleri bizlere hatırlatır.

İstanbul’un farklı üniversitelerinde birbirinden farklı bölümlerde eğitim alan öğrencilerle “eğitim” sorunlarını merkeze alan bir soruşturma gerçekleştirdik.

“1- Eğitim sisteminin en büyük 2 sorunu?”, “Sistemde değiştirmek istediğiniz 2 şey?” , “Eğitimin en önemli 2 amacı?” sorularını yönelttiğimiz üniversite öğrencilerinden tavsiye niteliğinde çok kıymetli cevaplar aldık.

İSMET YAPAR
Boğaziçi Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Eğitim sistemimize baktığımda bazı uygulamalarda sürekli devam eden bir istikrarsızlıktan bahsedebiliriz. Ve bu istikrarsızlığa bağlı olarak da "yerinde sayma" yani ilerleyememe gibi büyük bir sorunla karşı karşıyayız. Sistemde bir şeyleri değiştirme yetkim veya imkânım olsaydı eğer, öğrencilerin lise ve üniversiteye geçiş yöntemlerini değiştirirdim. Bunun yanında müfredatta da bazı değişiklikler ve eklemeler yapardım. Eklenecek bilgilerin arasında öğrencilerin ileride gerçek hayata atıldıklarında yani yetişkin birer birey olduklarında istifade edecekleri şeyler de olurdu. Hayatının büyük bir kısmını eğitim alarak geçiren kişilerin kendine yeten ve topluma faydalı insanlar olmalarına katkı sağlamak eğitim sisteminin en önemli iki amacı olmalıdır.

EDA ŞİRİN
ODTÜ
Makine Mühendisliği

Standart öğrenci tipi oluşturmak ve öğrencilerin farklı isteklerine, yeteneklerine birebir karşılık veremeyen bir sistemimiz var, bunlar eğitimde yaşadığımız önemli sorunlardandır. Eğitim sisteminin her açıdan daha özele indirgenmesi taraftarıyım. Öğrenciye seçenek sunmak, tekdüzelikten kurtulmanın ilk basamağıdır. Hiç kimsenin, ilgisi olmadığı hiçbir konuyla uğraşmasını doğru bulmuyorum. Çünkü kalıcılığı olmayan bu bilgilere harcanan zaman, kişinin kendi isteği ve ilgisi doğrultusunda geçirilirse çok daha verimli ve kaliteli hale gelebilir. Sonuç olarak, birey odaklı ilerlemesi gereken bir eğitim sistemine ihtiyacımız var. Her insanın en az bir konuda (veya birkaç konuda) diğer insanlardan üstün olduğuna inanıyorum. Eğitim sistemimize ve eğitimcilerimize düşen ise o noktayı bulabilmek ve ortaya çıkarmaktır.

AHMET UĞURLU
İstanbul Şehir Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi

Eğitimin amacı, bireyleri düşünmeye sevk etmek, merak uyandırmak ve kişilerin ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerine ön ayak olmak olmalıdır. Şu anki eğitim sisteminin amacı az düşünen, az okuyan ancak çok bildiğini zanneden cahiller yetiştirmektir. Sistemde değiştirmek istediğim pek çok şey var. Ancak en başta bireylere okuma alışkanlığı kazandırmak ve yaratıcı düşünmelerine ortam sağlamak isterim. Bilgi yükünün azaltılmasının yanı sıra; öğrencilere bir şeyler öğretmek yerine, bilgiye merak uyandıracak ve bilgi edinmeye yönlendirecek bazı yöntemlerin geliştirilmesi gerekir.

DİLARA BAYRAK
İstanbul Teknik Üniversitesi
Moleküler Biyoloji ve Genetik

Neredeyse her sene değişen müfredatı ve mevcut sınav sistemini, eğitimin en büyük iki sorunu olarak sayabilirim. Eğitim sisteminde değişmesi gerekenlerin başında sınavlar ve öğretmenler olmalıdır. Öğretmenlerin öğretme noktasında bazı değişimler yapmasının gerektiğini düşünüyorum. Eğitimin en büyük amacı kendisinin farkında olan, topluma faydalı ve sorumluluklarının bilincinde çocuklar yetiştirmek olmalıdır.

ELİF AKSU
Bezmialem Üniversitesi
Tıp Fakültesi

Eğitim ve öğretim çağdaş toplumların "kronolojik gelişim şeması" haline gelmemeli. Bilgi, nice çıkışlara hamallık olunacak yığıntılar olarak değil çıkışları kolaylaştıracak vasıtalar olarak değerlendirilmelidir.

Her şeyden evvel öğrenci okul kapısından girerken aşınmayacak niyetlere sahip olmalı ve Youtube'un motivasyon videoları olsun öğretmenlerin isyanları olsun herhangi bir dış dürtülme beklemeksizin içten yanmalı bir sistemle öne atılanlardan olmalıdır. Bu, kısa dönemli olmayan, bilakis geniş zamanları kapsayan bir hayat tasavvuru ile elde edilebilir. Tüm zamanlara hitap eden bir ideolojinin bulunması için birçoklarının düştüğü gibi çağdaş ölçekler kullanımının aksine "tüm zamanlar" ifadesini destekleyen "geçmiş" zamanlardan bu yana miras bırakılmış değerler göz önüne alınmalıdır. Geçmişten bu yana varlığından taviz vermemiş bu değerleri tehdit sayıp şeffaflaştıranların pençelerinden kurtarmak şahı mata götüren en yerinde hamle olacaktır. O vakit ilk işi "okumak" olan bir toplumun kevseri okullar olacaktır. "Okul" kavramı içinde öğretmen barındıran kapalı mecmualar olmaktan çıkıp öğrencisi olunabilen her denize yelken açacaktır.

Üniversite "her" genç için gereksizdir. Meslek lisesinde aldığı eğitimle mesleğini icra edebilecek her genç için üniversite, verimli olunabilecek bereketli yılların ziyan edileceği mezbahalardır. Ziyan edilmiş yıllar hem birey hem aile hem ülke açısından düşünüldüğünde sosyolojik, psikolojik ve ekonomik birçok sorunun kaynağı olabilecek niteliktedir. Bu noktada meslek liselerine gereken ehemmiyet gösterilmeli; gençler doğrudan mesleklerini icra edecekleri şekilde yetiştirilmelidir.

Üniversitelerin amacı "meslek sahibi" olmaksa neden üniversite mezunu gençler diplomalarıyla birlikte işsizlik bataklığında boğuluyor, eğer "bireyi topluma kazandırmaksa" üniversite okumamış birçok girişimci toplumun çoğunluğunu nasıl peşinden koşturuyor?

SÜMEYYE UYSAL
Bezmialem Üniversitesi
Tıp Fakültesi

Türkiye'de eğitim sisteminin en büyük sorunlarından biri sınav sistemine bağlı bir ilerleyişin olmasıdır. Bu durum bazı öğrenciler için dezavantaj olabilir. Sonuçta iyi dershaneye gitmek için gelirin iyi olması gerekir. Üniversite'ye kadar olan eğitimimi doğup büyüdüğüm ülke olan İsviçre'de tamamladım. Orada yaşarken edindiğim gözlemlerden yola çıkarak, Avrupa'da kendine özgü bir eğitim sistemi olduğunu ve her öğrencinin liseye ve üniversiteye ulaşamadığını belirtmek isterim. Çünkü ortaokuldan itibaren bir eleme sistemi var. Benzer bir uygulama Türkiye'de olsa öğrencilerin bir şekilde bir yerleri kazanıp okuma olanakları daha fazla olur. Bir diğer sorun ise; bazı fakülteler için ise çok fazla öğrenci var ve o bölümlerden mezun olanlar için atama veya iş olanakları çok fazla değil. Bu durumda olan bölümlere ihtiyaca göre öğrenci alınması bir çözüm olabilir. Ayrıca her sene eğitim sisteminde yapılan değişiklikler de öğrenciler için zorluk oluyor diye düşünüyorum. Üniversiteler en iyi öğrencileri yetiştirme amacını taşımalı, o fakülteden mezun olduktan sonra o mesleği en iyi şekilde yapacak durumda olacak şekilde bir eğitim verilmeli. Şu anki eğitim meslek kazandırmaya daha fazla odaklı ama bazı bölümlerin topluma faydalı bireyler kazandırma amacı daha fazla. Benim düşüncem: sosyal tarafa biraz daha ağırlık vererek sadece meslek için değil, mesleğimi en iyi şekilde yaparken topluma da en üst seviyede nasıl faydalı olabilirim düşüncesinin öğrencilere aşılanmasıdır.

SALİH KARAALİOĞLU
29 Mayıs Üniversitesi
Sosyal Hizmet Bölümü

Eğitim konusunun bugüne kadar "eğitimci" kişilerden ziyade, "siyasetçi" kimliği ön plana çıkan kişiler tarafından yönetilmesi şu an eğitim sisteminin yaşadığı sorunlardan biridir. Bir diğer sorun ise eğitim faaliyetlerinin "ilim öğrenme" gibi yüce bir amaçtan çok "meslek edindirme" gibi maddi bir amaca yönelik olduğunun öğrencilere empoze edilmesidir. Yani öğrencilerin, "okumazsan cahil kalırsın" diye değil, "okumazsan bir meslek sahibi olamazsın" şeklinde motive edilmeye çalışılmasını sorunlu buluyorum. Eğitim konusuyla ilgili halledilmesi gereken pek çok sorun mevcut. Bunlardan biri, nitelikli dil öğretimine daha fazla önem gösterilmesi gerektiğidir. Bunu yaparken de ders saatlerinin fazlalaştırılması yerine ders içeriğinin ve kalitesinin arttırılması gerekir. Bireylere, meslek sahibi olmanın yanında erdemli, düşünme yetisi gelişmiş, toplum yararına hareket eden insanlar olarak kendilerini yetiştirmeleri gerektiğinin belirtilmesi ve "ilim sahibi olma"nın öneminin vurgulanmasıdır. Eğitimin en önemli iki amacı kendi kendine yetebilen ve topluma faydalı insan yetiştirmek olmalıdır.

ECMEL TEKGÖÇEN
Üniversite Hazırlık Öğrencisi

Eğitimle ilgili yapılan değişimlerin kökü olmaması eğitimin önemli sorunlarındandır. Çünkü bildiğiniz gibi, "devamlılık" eğitim için çok önemli bir kriterdir. Bilginin ezberlenerek değil; özümsenerek öğrenilmesini hedefleyen bir program yani daha az müfredat fakat daha verimli ve nitelikli içerikler olması gerekir. Eğitimin en önemli kademelerinden biri olan üniversite eğitimi kesinlikle gerekli ancak ülkemizin ara elemana iş gücüne ihtiyacı var. Bu yönde iyi şeyler yapabilecek bireylerin üniversite yerine bu tür meslekî okullara yönlendirilmesi gerek, tabi öncelikle bu tür okulların da kalitesi artırılarak. Her bölümün kendine has gerekli-likleri var. Yani mesleki anlamda akademik bilgiler teorik bilgiler elbette mühim. Fakat sadece bu yönde sınırlı kalmamalı. Birey olarak, vatandaş olarak bilinç kazandırılmalı ve öğrenci üniversite ortamında pasif kalmamalıdır. Kendi yeteneklerini geliştirebileceği, ilgi alanlarına uygun çalışmalar yapabileceği imkânların öğrenciye eğitim hayatı boyunca sunulması gerekir.

RUKİYE RAHMET DEMİREŞİK
İstanbul Şehir Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi

Eğitimin en önemli sorunlarından biri yüzeyselliktir. Eğitim sistemini daha aktif ve kişisel kabiliyetlerin gelişimi açısından teşvik edici bir şekilde yeniden dizayn etmek isterdim. Özellikle Türkiye gibi eğitim sistemi analitik düşünme kabiliyeti üzerinden ilerlemeyen ülkelerde, analitik düşünebilme ve farklılıklarla karşılaşılma açısından üniversite eğitimi çok faydalıdır ama ben yükseköğretimin her karakter ve ilgi alanı sahibi kişi için uygun olduğunu düşünmüyorum. Üniversite yüksek eğitimli hocalar ile birebir iletişim içerisinde olmak isteyen, öğrenme hevesi canlı ve yüksek kişiler için gereklidir. Aksi takdirde insan üniversitede edineceği bilgileri kitaplardan, takip ettiği hocalardan/eğitim programlarından ya da hayatın ta kendisinden de edinebilir.

Bence her şeyden önce eğitimin amacı; insanın kendini ve içinde bulunduğu dünyayı tanımasına, anlamaya gayret ve heves etmesine imkân sağlamak olmalıdır. Bireyin kendiyle barışık olması ve topluma doğru şekilde bakabilmesi, zaten onu topluma faydalı biri haline getirecektir.

DUYARLILIK

HÜSEYİN TÜRKAN
Araştırmacı, Yazar

EV ÜZERİNE DÜŞÜNCELER: "ÇÖP EVLER" VE "GÖNÜL EVLERİ"

"Ev olmasaydı insan dağılıp giderdi." **(Gaston Bachelard)**

I.

Son zamanlarda televizyonlarda yayımlanan garip bir program formatı var. Batı toplumlarında artık giderek normalleşen temizlik sorununun merkeze alındığı ve "reality" formatında izleyiciye sunulduğu yarı kurgu yarı gerçek yapımlar: "İstifçiler" (Hoarding: Buried Alive) ve "Temizlik Hastaları" (Obsessive Compulsive Cleaners).

Aslında her iki program da özünde benzer bir duygu ve tema üzerinden hareket ediyor. Programlardan birinde hijyen takıntısı olan "hastalarla", evini temizleme ihtiyacı hissetmeyen "hastalar" karşı karşıya getiriliyor ve oluşan bu hastalıklı gerilim üzerinden seyircinin ilgisini çekmek amaçlanıyor. Diğerinde ise bizdeki karşılığı ile "çöp ev"lerde yaşayan insanlar yıllardır görüşmedikleri aile fertleri ile buluşturuluyor ve kapsamlı bir operasyonla evleri yeniden eli yüzü düzgün, yaşanılabilir bir mekana dönüştürülüyor.

Onlara evin birer parçası, ihtiyaç duyulduğunda kullanılacak eşyası olarak bakıyorlar. Oradan buradan toplanarak biriktirilen öte berinin onlar için hatırası var. Eğer bir gıda malzemesi ise söz konusu olan, şöyle düşünüyorlar: "Ambalajı açılmamış olduğuna göre son kullanma tarihinin geçmiş olması önemli değil!"

Burada dikkat çekici bir şey var: Programa konu olan insanların, içinde bulundukları duruma müdahale edildiği zamanki tavırları. Çünkü hemen hepsi, belirli bir sıralamayı takip eden ve birbirine çok benzeyen tepkiler veriyorlar.

İlk tepki, yaşadıkları yere olan bağlılıkları had safhada olduğundan, şiddetli bir karşı çıkış oluyor.. Belki herhangi birimizin evine duyduğu bağlılıktan çok daha fazla… Kesinlikle bir müdahaleye izin verilmiyor. Bir kere evin içinde yıllar boyunca

biriken ve artık evi yaşanamaz hale getiren o yığınların "çöp" olduğu kesinlikle kabul edilmiyor. Onlara evin birer parçası, ihtiyaç duyulduğunda kullanılacak eşyası olarak bakıyorlar. Oradan buradan toplanarak biriktirilen öte berinin onlar için hatırası var. Eğer bir gıda malzemesi ise söz konusu olan, şöyle düşünüyorlar: "Ambalajı açılmamış olduğuna göre son kullanma tarihinin geçmiş olması önemli değil!"

Ancak çöp poşetine dahi konulmadan öylece evin içine bırakılan atıklar, yıllardır temizlenmeyen lavabo ve tuvaletler, yemek ve yağ artıklarından kapkara olmuş fırın ve tezgahlar, binlerce kurt, böcek ve sineğin yuvalandığı buzdolapları, su götürmez gerçeğin birer isbatı olarak orada öylece dururken, ev sahiplerinin durumu daha fazla savunmaları da mümkün olmuyor.

İkinci aşamada acı bir yüzleşme gerçekleşiyor. Ev sahipleri durumu yavaş yavaş ve gönülsüzce kabullenmeye, evin bir insanın yaşaması için gerekli asgari şartları sağlamaktan çok uzak olduğu gerçeği ile yüzleşmeye başladıklarında, yaşadıkları o büyük hayal kırıklığı ve yıkım yüzlerine yansıyor. Çoğu bir ağlama nöbetine tutuluyor. Direnmekten pes edişe geçişteki o tarifi zor duyguyu yaşıyor olmalılar. Tıpkı daha önce evlerinin artık bir çöp eve dönüşmeye başladığında yaşadıkları türden bir pes ediş…

Üçüncü aşama gel-gitlerle dolu oluyor. Bir taraftan ortada büyük bir sorun olduğunu kabul etmenin getirdiği bir rahatlama hissi yaşıyor, diğer taraftan yıllar süren alışkanlıkların ve kronikleşen yaşam kalıplarının dayattığı kabullerle hareket ettiklerinden

tepkilerinde anlık değişmeler görülüyor. Örneğin, program konsepti içerisinde kendisine yardımcı olan kişilerin evi temizlemelerine yardımcı olurken, ani geri dönüşlerle çöpe atılmak istenen bir grup eşyayı kurtarmaya çalışabiliyorlar.

II.

Aslında bu programların kendisi değil anlatmak istediğim. "Çöp ev" meselesinin ve bu evlerde yaşayan insanların düşündürdüğü başka şeylerden bahsetmek istiyorum. Çünkü gerçekten oldukça somut bu örnek, insanın şu dünyadaki en güzel evi olan gönlünün, ya da bir başka deyişle "gönül evi"nin de temiz tutulmadığında zamanla bir "çöp ev"e dönüşebileceğini hatırlattı bana.

Düşünelim; aslında ikincisinde de benzer bir süreç işlemiyor mu?

Önceleri çok önemsemediğimiz dağınıklıklar zamanla içinden çıkılması neredeyse imkansız bir kaos yaratıyor. Bu gibi durumlarda sıkça başvurulan "Odam dağınıktır ama aradığımı şak diye bulurum!" savunmasındaki "aradığını bulabilme" kriteri zamanla karşılanamaz hale geliyor. Hal böyle olunca bir süre sonra arayış da son buluyor. İnsan gönül evinde önce aradığını bulamaz oluyor, ardından neticesini tecrübe ettiği bir faaliyeti gereksiz görerek arayışı da terk ediyor.

Sonra orada bekletilmesi, saklanması, biriktirilmesi uygun olmayan pek çok şey doldurulmaya başlanıyor bu eve giderek. Ne de olsa bu hastalığın en yaygın semptomlarından biri "belki bir gün işe yarar" zannı ile biriktirmek. Oranın giderek bir çöplüğe dönüştüğü görmezden gelinerek her şey istifleniyor, yığılıyor, boca ediliyor. Zamanla öyle doluyor ki gönül evinin odaları, kapılarını açıp içine girmek bile güçleşiyor. Değil bir konuğu ağırlamak, insanın kendi sığınacağı kadar dahi yer kalmıyor artık orada.

Toplu olarak yıkanma düşüncesiyle ertelenen bulaşıklar da kemikleşiyor sonra; şu reklamlarda sıkça duyduğumuz "inatçı lekeler" peyda oluyor. Yani kirliliğin ve kirlenenlerin kendisi de bir şahsiyet kazanıyor ve onunla artık baş edilemeyeceği düşüncesi giderek ağır basmaya başlıyor. Sonrası ise malum; yalnızca o gün kullanılacak olanların yıkanarak günün kurtarılması gibi, gönül evinin temizliğine de zaruret miktarınca el atarak yaşanmaya devam ediliyor.

Derken paslanmış aynalarında kendisini göremez, tozlu camlarından geleni sezemez, kirli duvarlarına sırtını yaslayamaz oluyor insan. Ancak ne var ki bu durum önce onu rahatsız etmemeye, ardından durumu kanıksayarak içinde bulunduğu şartlara alışmaya hatta giderek ona karşı saplantılı bir bağlılık duymaya itiyor.

Ne ilginçtir ki içinde bulundukları bu durumla yüzleşti(rildi)klerinde verdikleri tepkiler ve yaşanan süreç de, çöp evlerine el atılmak istendiğinde içinde

Önceleri çok önemsemediğimiz dağınıklıklar zamanla içinden çıkılması neredeyse imkansız bir kaos yaratıyor. Bu gibi durumlarda sıkça başvurulan "Odam dağınıktır ama aradığımı şak diye bulurum!" savunmasındaki "aradığını bulabilme" kriteri zamanla karşılanamaz hale geliyor. Hal böyle olunca bir süre sonra arayış da son buluyor.

yaşayanların verdikleri tepkilere oldukça benziyor. Keskin bir reddediş, aşikar olanla yüzleşme, zorunlu bir kabulleniş, rahatlama ve kurtulma isteği, ani geri dönüşler…

III.

İslam düşüncesi "ev"e merkezî bir misyon yükler. Tüm varlıklar "kainat evi"nin bir üyesi, insansa bu evin en şerefli varlığı, bir anlamda "şeref misafiri"dir. Ömür denen konukluğu için bulunduğu dünyadaki evi -konağı, konutu- onun yuvası, sığınağı, barınağı olur. Allah (cc) da "insanlar için bir toplanma ve güvenlik yeri" olarak seçtiği Kabe'yi "Ev" (Beyt) olarak zikreder Kuran'da. O Ev Müslümanlar için kıble olmuştur ki, bir anlamı da "sığınak"tır.

Canım Yunus Emre, "dostun evi gönüllerdir" der. "Gönüller yapmak", "gönül almak", bir gönül evini ziyaret etmek, kadim geleneğimizde "Allah'ın evi"ni ziyaret etmekle eşdeğer tutulmuştur. Zira, "Hepisinden eyice bir gönüle girmektir."

Böylece İslam düşüncesi insana içinde var olduğu kainat evi ile dünya hayatında misafir olacağı evi arasında, kıblesi bilip sığınacağı "Ev" ile o evin sahibine hazırlayacağı "Gönül Sarayı" arasında müthiş bir irtibat zemini sunar.

Ancak bugün içinde bulunduğumuz çağın dinamiklerini oluşturan duyuş ve düşünüş biçimleri "evsizliği" dayatıyor. Yalnızca fizikî düzlemde bir evsizlik, "homeless" sorunu değil bu. Modern/postmodern felsefenin insanı var oluşuna yabancılaştıran, kendisine yüklenen tüm sorumlulukları unutturan, hayatı anlamlı kılacak aidiyet gerekçelerini değersizleştiren bir evsizlikle karşı karşıyayız. İki insanın hayatını birleştirmesi ile kurulan ve bizim tam yerinde bir isimlendirmeyle "evlilik" dediğimiz müessesenin zayıflamasıyla ortaya çıkan bir evsizlikle karşı karşıyayız. Evin tüm anlam katmanlarında değersizleştirildiği ve her birinin ayrı ayrı çöplüğe dönüştürülmeye çalışıldığı bir zamanda yaşıyoruz. Dahası küresel ölçekli bu kirlilik, giderek tüm toplumlara, dolayısıyla bize de sirayet ediyor.

İşte böyle zamanlarda kadim değerlere tutunmak ve ısrarla eve sığınmak gerekiyor. Çatı su sızdırsa da, temel yerinde duruyor.

Kâfi bana

AYLA AYDEMİR

Kâfi Bana
Yatsam geceye, sabaha kambur kalksam
Vav gibi iki büklüm kapına dayansam
Hiç ayrılmasam eşiğinden...
Bir katre yüz bulsam.
Dert değil gamla dolsam
Gamı veren sen ol, kâfi bana

İstemem Mısır'ı, istemem tahtı makamı
Ben, Sultan'ın kapısında köle olsam
Dert değil, olmasın pazarlarda kıymetim
Yar, " Kölemdir" de kâfi bana

Atsalar beni zindanlara
Bilmesem gün saymayı
Yedi güzel adam gibi
Dün geldim sansam.
Kafa yorsam, saçlarımı ağartsam
Çözemesem hiç bir yazıyı
Dert değil, "Ümmi" diye çıksa adım.
Sen'i bilsem, kâfi bana

Dipsiz kuyulara düşsem
Kalmasa izim tozum.
Hiçbir defterde bulunmasa kaydım.
Bir sesim yankılansa, arşa varsa
Ben geda! Ben geda!
"Git" deme kâfi bana.

İçimdeki ateş bir mum kadar yansısa
Ben pervane olsam başında
Bir murad alayım diye gelsem alazına
Dönsem yansam… Dönsem yansam…
Dert değil, yansa kolum kanadım,
Küllerim kapında kalsa, kâfi bana.

Ney inlese benim için, ben sızlasam
Kurusa göz pınarlarım
Akmasa kendi halime tek damla yaşım
Köz olsa ciğerim, dilim dudağım
Harda kalsam
Dert değil, Bir damla su bulamasam.
"Yan" diyen sen ol kâfi bana

Dil ne ki, lâl kesilse
Unutsa harfi heceyi
Kalsam öylece ortada,
İlk geldiğim gün ki gibi, dert değil
Kalbimden geçeni de duyanım
"Ey yâr" desem kâfi bana

Bilemesem güneşi ayı
Şaşırsam geceyi gündüzü
Kör oldum saysam, görmesem denizi çölü…
Dinsin diye yüreğimin körlüğü
Düşsem yollara
Yusuf kokulu gömlek arasam
Dert değil bulmasam
Yusuf'un sahibi
Körlüğümün de sahibi
"Görme" desen de kâfi bana

Deli divane olsam
Kendi içime say yapsam
Sağır olsam.
Ne nağmeler ne bülbüller
Hiçbir sesi duymasam
Arasam, "Beli beli" diye haykırsam
Bezm-i elestte duyduğum ses için yansam
'Beli beli´ diye dolansam.
Her zerremin, sohbetimin sözümün
Her meclisin sahibi
Sordun, sormaya layık buldun
"Beli beli" deyi kalsam
Kâfi bana

MATRIX TOPLUMU

ÖMER KAYANİ

Araştırmacı / Yazar

Türkiye'de bir yer:

Sabah başucunda duran cep telefonunun alarmı ile uyanan hedef kişinin gözü bütün gece kolunda takılı duran akıllı saatinin ekranına gitti. Uykusunu ne derinlikte ve kalitede uyuduğunu öğrenmek için gece boyunca aralıksız olarak akıllı saati ile senkronize olan cep telefonunun bağlantılı programını açtı. Programın gösterdiği "kaliteli uyudun" sonucuna keyifle baktı, bütün gece telefonunun yaydığı mikro dalga radyasyona maruz kalan vücudunun verdiği yorgunsun sinyallerini algılayamadı. Sonuçta ekranda yazan "mutlak doğru" idi.

Bu mutlak doğrular farklı parametrelerle Matrix'e de not edildi.

İş yerine gitmek için hızlı bir şekilde hazırlanırken oturduğu tuvaletin klozetinde WhatsApp, Twitter mesajlarına, Facebook, Instagram fotoğraflarına baktı. Akşam ailesi ile birlikte gittiği restoranda yaptıkları özçekime gelen yorumları okudu. Arkadaşlarının dün

gece neler yaptığını kontrol etti. Büyük çoğunluğunu beğendim şeklinde işaretlese de gerçekte fotoğraflar hakkında ne düşündüğünü kendi kendine mırıldandı.

Sadece kendisinin duyduğunu sandığı mırıltılar telefonunun mikrofonu aracılığıyla Matrix'e de kaydedildi.

Sabah kahvaltısını yaparken ailesiyle yaptığı konuşmalar, arabasıyla giderken trafikte ettiği küfürler, işyerinde girdiği toplantılarda tartışılan konular, öğle yemeğinde gittiği lokanta ve cafelerde yediği yemekler, yaptığı harcamalar, süzdüğü insanlar, ofis bilgisayarında gezindiği siteler, E-mail yazışmalarının tamamı, online yaptığı alışverişlerde tercih ettikleri, kredi kartı harcamaları Matrix'de harmanlanmak üzere not edildi.

Akşam eve geldiğinde yemekte ailesiyle yaptığı konuşmalar, tartışmalar, akşam internet üzerinden yayın yapan TV kanallarında tercih ettiği diziler, filmler, ev bilgisayarından internette izlediği You Tube videoları da dahil herşey kaydedilirken hedef kişi herşeyden habersiz büyük bir rahatlıkla Matrix'te bir sonraki güne uyanmak üzere cep telefonunu yatağının başucuna koyarak uykuya daldı.

Amerika'da bir yer:

Sabah toplantısında hedef kişinin ismi kendisine verilmişti. Analist olarak çalıştığı birimde ofisine dönünce ilgili birimden hedef kişinin meta-datasını istedi. Gelen datayı yapay zeka algoritmaları kullanarak filtreledi. Hedef kişi Türkiye'de çok önemli bir silah fabrikasının müdürüydü ve analistten istenen şey bu kişinin zayıf noktalarının tespit edilmesiydi.

Analist zaman zaman televizyonda seyrettiği eski casus filmlerini hatırlayarak "eskiden bu işler yapmak ne kadar zormuş" diye düşünerek kendi kendine gülümsedi. Hedef alınan kişinin zayıf noktasını bulmak için aylarca ve belki de yıllarca birçok kişinin hedef kişiyi takip etmesi, analiz yapması gerekirdi. Oysa şimdi istenen kişinin hayatının bütün detayları en ince ayrıntısına kadar önündeki bilgisayar ekranında filtrelenmiş ve kategorize edilmiş olarak en ince ayrıntısına kadar önünde duruyordu. Hedef kişinin doğduğu bölge, ana dili, çocukluğu, dini inançları, cinsel eğilimleri, ailesi ve arkadaşları ile ilişkileri, alkol, kumar, uyuşturucu madde kullanımı benzeri alışkanlıkları, sapkın eğilimleri, söylemleri ile davranışları arasındaki tutarlılıklar/tutarsızlıklar, yalanları, gerçekleri, travmaları, mali durumu, aşırılıkları, korkuları, ihtirasları, kompleksleri, kahramanları bir tıkla analistin ekranına düşmüştü. Toplanan bilgilerle programın vardığı sonuçları son kontrol için psikoloğa göndermeden önce şöyle bir göz gezdirdi.

Hedef kişi Türkiye'de insanlarının hırçınlığı ile tanınan bir

Sabah kahvaltısını yaparken ailesiyle yaptığı konuşmalar, arabasıyla giderken trafikte ettiği küfürler, işyerinde girdiği toplantılarda tartışılan konular, öğle yemeğinde gittiği lokanta ve cafelerde yediği yemekler, yaptığı harcamalar, süzdüğü insanlar, ofis bilgisayarında gezindiği siteler, email yazışmalarının tamamı, online yaptığı alışverişlerde tercih ettikleri, kredi kartı harcamaları Matrix'de harmanlanmak üzere not edildi.

bölgesinin köyünde dünyaya gelmişti. Liseyi okumak üzere yatılı okula gidene kadar şehri görmemiş, üniversiteyi kazanınca İstanbul'a gelmiş, üniversiteyi bitirince de burada kalarak çalışmaya başlamış, İstanbul'dan bir kızla evlenmiş ve bugün bulunduğu noktaya gelmişti.

Programın vardığı sonuç bu kişinin mali yönden kıskaca alınabileceği idi çünkü harcamaları kazancının çok üzerinde idi. Kullandığı üç ayrı kredi kartının limitlerini sonuna kadar doldurmasının yanısıra pahalı bir ev, lüks bir araba, özel okula giden iki çocuğunun taksitlerini ödüyor, ailece pahalı yurtdışı tatillerine gidip markalı elbiseler, bilgisayarlar ve cep telefonları alıyorlardı. Evde çıkan tartışmaların büyük çoğunluğu parasal idi ve adam yaptığı işin karşılığını parasal olarak alamadığını söylüyor, işverenlerinin kendisini takdir etmediği konusunda şikayetlerde bulunuyordu.

"Ne kadar klasik" diye düşündü analist, hedef alınan kişilerin neredeyse %85'i buradan sıkıştırılabiliyordu. Yalnız hedef kişinin doğduğu bölge itibariyle yurtseverlik hisleri oldukça yüksek düzeyde olduğu için izlediği filmler ve okuduğu yazılar ve kitaplar da bunu doğruluyordu. Filmlerde ülkesi için kahramanlıklar yaparak ölen asker sahnelerini tekrar tekrar izlediği kayıtlara geçmişti. Bu yüzden operasyon öncesinde bu hislerinin törpülenmesi gerekiyordu.

Analistin kullandığı programın verdiği sonuçlara göre kıskaca alma operasyonunun başarılı bir şekilde tamamlanabilmesi için:

a) Hedef kişinin yapacağı ihanete bilinçaltı kılıf bulabilmesinin sağlanması amacıyla ona barış yanlısı, pasifist, silahlanma karşıtı You Tube videolarının ve filmlerinin reklamlar yoluyla durmaksızın internette karşısına çıkartılarak izlettirilmesi

b) Hedefe ve aile bireylerine "siz herşeye değersiniz" tarzı video ve filmlerin izletilerek daha da pahalı harcamalara teşvik edilmesi,

c) Hedef kişiye "ailenin herşeyden önemli olduğu", onlar için "her türlü fedakarlığa" katlanılabileceği konulu video, film ve reklamların izletilmesi,

d) Hayatın "oyuncu" kavramı üzerine kurulduğu, başarmanın, kazanmanın ve "her nasıl olursa olsun" sonuç almanın her şeyden önemli olduğu konusunun işlenmesi,

e) Gelecekten umudu kesmesini sağlayacak politik video ve makaleler okumasının sağlanması,

f) Reklam ve You Tube videoları aracılığıyla yanlış finansal yatırım araçlarına yönlendirilerek mali olarak daha da çıkmaza sokulması gerektiği...

Analist çıkan sonuçları birim psikoloğuna gönderip onayını aldıktan sonra teknik departmana operasyona başlama emrini göndererek hedef kişiyle ilgili gelişmeleri izlenecek işler listesine ekledi.

6 ay sonra:

Hedef kişi telefon alarmının çalmasıyla uyanıp ekrana baktığında ne kadar kalitesiz ve kesintili uyuduğunu farketti. Zaten hiç uyuyamamıştı.

İyi bir işi olmasına rağmen hayat pahalılığı yüzünden maaşı yetişmiyordu. 3 ay önce arabasını değiştirip yerine aldığı cip su gibi benzin harcıyordu. Geçenlerde eline geçen miras parasının neredeyse tamamı uçup gitmişti. Sabahlara kadar yatırım gurularının You Tube videolarını seyrediyor, makaler okuyordu ama yaptığı her yatırımda para kaybetmişti. Zaten dolar ve benzin fiyatları her geçen gün artıyor, çocukların okul, ev, araba, elektronik eşya taksitlerine ve kredi borçlarına yetişemiyordu. Diğer yandan lanet politikacılar ülkeyi yönetemiyor ve yaptığı işi takdir edecek bir maaş alamıyordu. İşyerinde ve evde her gün herkesle kavga ediyordu. Bir damla huzuru kalmamıştı. Zaten seyrettiği siyasi analistler "2019'da oluk oluk kan akacağını" söylüyordu. Gemisini kurtaran kaptan olmalı, ailesi için ne gerekiyorsa yapmalı, her ne olursa olsun bir çıkış yolu bulmalıydı. Batmış ülkeyle batmanın alemi yoktu hiç olmazsa ailesini kurtarmalıydı.

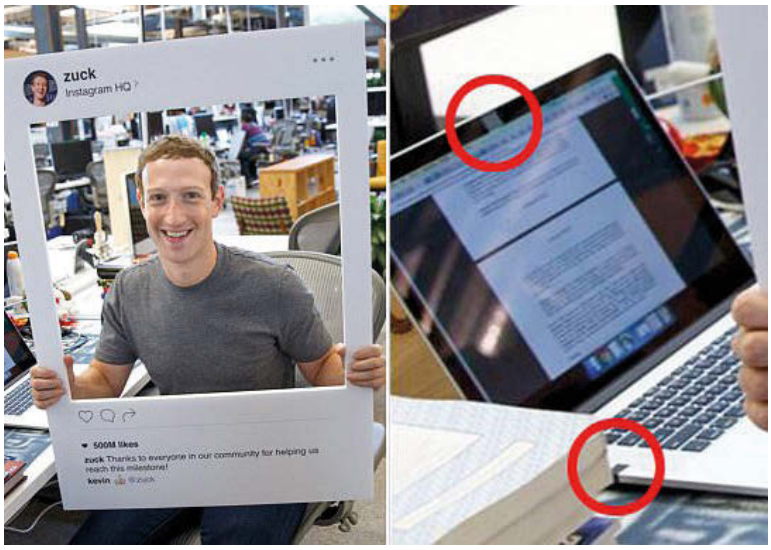
Ve öğle tatillerinde her zaman gittiği kafede tanışıp kırk yıllık arkadaşmış gibi dost olduğu o adam dün ona bir çıkış yolu teklif etmişti.

Takdir edilmediği bir işte insanları öldüren silahlar yapmak artık ona zor gelmeye başlamıştı.

Ailesi için ne gerekiyorsa yapacaktı, onlar her şeye değerdi.

2 gün sonra bir gazete haberi:

Silah fabrikasının müdürü Türkiye'nin geliştirerek üretim aşamasına geldiği son teknoloji silahın planlarını satarken suç üstü yakalandı.

1 hafta sonra:

Hedef kişi hapishanede geçirdiği 1 haftanın ardından sabah uyandığında ilk defa çok uzun zamandır huzur içinde uyuduğunu fark etti. Akıllı saat, cep telefonu, internet, televizyon hiçbir şeyi yoktu. Lüks arabalar, pahalı evler, taksitler hatta ülkede oluk oluk akacak kan bile onu artık çok ilgilendirmiyordu.

Dışarıda Matrix sisteminin içinde hür yaşadığını zannederken gerçek hürriyetin hapishanede olduğunu farketmişti...

Buraya kadar bir roman gibi anlatmaya çalıştığımız bu olaylar fark edelim ya da etmeyelim her gün çevremizde yaşanmaktadır. Bir yandan insanlar her taraftan elektronik olarak çevrelenmiş bir şekilde gözetim altında yaşarlarken diğer taraftan altından kalkamayacakları harcamalara teşvik edilmektedirler.

Yapay zeka, algoritmalar, botlar her türlü bilgiyi toplayarak, sınıflandırarak ve ardından işleyerek bu kabiliyeti elinde tutan ülkelere büyük üstünlükler sağlamaktadır. Amerikan Başkanlarının her sabah aldıkları günlük istihbarat brifinglerine artık dünyanın duygu durumunu gösteren bir istihbarat da eklenmiştir. Bu istihbaratın kaynağı twitter, facebook, whatsapp benzeri programların datalarının işlenmesi sonucu elde edilmektedir. Bu dataların işlenmesi ile ilgili ülke borsasının o gün yüzde kaç artacağı ya da düşeceği bile büyük bir doğrulukla önceden tahmin edilebilmektedir.

Siyasetçilerin zaman zaman bahsettiği üst aklın en önemli enstrümanı aslında her gün ve her saniye sizinle birlikte oluyor, elinizden hiç düşmüyor, cebinizden hiç çıkmıyor hatta çoğumuzla birlikte yatağına girerek sabahları birlikte kalkıyor.

Ama bir fark var ki siz uyurken bile o hiç uyumuyor.

Size hayatınızın tüm detaylarını en ince ayrıntısına kadar internette yayınlayın diyenler ise kesinlikle söylediklerinin tersini yapıyorlar...

İDEALİZM ÖĞRETİLEBİLİR Mİ?

HASANALİ YILDIRIM

Gazeteci, Yazar

Ömrü hayatınca bir kez olsun kendisini hakiki manâda tarassut edebilecek herhangi bir imkândan mahrum kaldığını idrak edemeyecek miktarda ruhuna yabancılaştırılmış, o yüzden de elbette çıkarcı, menfaatini düşünmekten çevresini görmeye fırsat bulamayan, her anlamda olgunlaşmayı teknik bir mesele zanneden sıradan bir müzik öğrencisinin, daha henüz birinci sınıftayken tanıştığı namlı ve çetin ceviz bir müzik öğretmeni tarafından, işkence edilircesine, gizliden gizliye ve adım adım genç bir idealiste dönüştürülme gayretinin sıra dışı macerası... Kısaca Whiplash bu.

2014 yapımı filmin senaristi de, yönetmeni de Damien Chazelle. Caz, kimlik, benlik, ruh, sınır, eğitim, zorlanma, gelişme, yetişme ve nihayetinde ulaşma...

Andrew Neyman adlı bu genç, aslında yaşıtlarından çok daha fazla gayretlidir. Azmine ve çalışkanlığına asla lâf edemeyiz. Hayatının en büyük deneyimini yaşayacağı Shaffer Konservatuarı'nın en namlı hocası Terence Fletcher ile tanışması da zaten gecenin geç saatlerinde, ortalarda kimsecikler yokken bateri çalışması sırasında gerçekleşmedi mi? Dazlak kafasıyla, gülmeyen yüzüyle, sert mizacıyla, sınırsız huysuzluğuyla, ölçüsüz merhametsizliğiyle ve en çok da dudak uçuklatan hoşgörüsüzlüğüyle âlemde nam salmış bu caz veteranı, o günlerde yetiştirmek gayesiyle grubuna gençler aramaktadır. Alan alıcıdır yani veren de verici.

İyi ama çok geçmeden işler niye öyle sarpa-saracaktır ki!

BİR GECE ANSIZIN

Andrew farkında değilmiş gibidir ama bu rastlaşma, sıra dışı bir insanla yaşanmış sıra dışı bir tanışmadır. Fakat bu tanışmanın ardından henüz 19'undaki genç müzisyen adayının hayatı, Fletcher öncesi ve Fletcher sonrası diye tam ortadan ikiye ayrılacak ve bir daha geri dönülemezcesine kökten değişecektir. Evrim diye bir şey varsa, o da işte budur. Ne evrimi, hatta devrim!

Doğrusu Fletcher, bir efsanedir ve aynı zamanda kelimenin en hakiki manâsıyla alışılmadık biridir de. Bu farklılığını kılık-kıyafetiyle veya NLP kitaplarında yazanlara benzer trüklerle filân da elde etmediği açıktır. İfadeleri başka türden, o ifadelere çevresindekilerin verdiği cevaplara

dair karşılıkları ise bambaşka. Hiç kimse gibi düşünmeyen bu okul efsanesi, olanca tuhaflığının yanında dokunduğunu altına çevirmesiyle de maruftur. Çünkü şöhretini küstahlığına değil, müzikal mazisine borçludur. Üstelik adı geçen bu başarı, kendi şahsıyla sınırlı kalmamış, okulun istikbal vadeden öğrencileri arasından seçip sıklıkla güncellediği caz grubuyla da sürekli pekişmektedir.

Ne ki aynı zamanda kaba, küstah, acımasız, nezaketsiz, tahammülsüzdür; ayrıca sözünü kimselerden de sakınmayacak kadar bambaşka bir mizaçtadır. Bu hakkı nasıl kendisinde görmektedir? Çünkü zekidir ve kendi alanında parmakla gösterilecek mikyasta başarılıdır. Çılgın bilim adamı tipinin müzisyen çeşidi.

GERÇEĞİ, YALNIZCA GERÇEĞİ...

Aslında bu menfur görüntünün, hocanın hakiki mizacından ziyade zahirini teşkil ettiği çok geçmeden anlaşılmaktadır. Çünkü Fletcher, birçok insanın hayal edip de bir türlü cesaret edemediği insani ilişki tarzını ısrarla sürdürebilmiş biridir sadece. Günün her ânında hiç değişmeyen bir tek endişesi vardır: gerçeği, yalnızca gerçeği söylemek. Ve bu gerçek istemini asla terk etmemek. Terke davet edildiğinde ise ne pahasına olursa olsun icabet etmeden hak bildiği bu yolda hiç sapmadan yürürken kimi incittiğini hesaba katmamak.

Daha kısası da söylenebilir tabii: hesapsızlık. Evet, yürümeyi öğrenen bebeğin bile daha ilk adımlarını atarken öğrendiği hesapçılıktan, handiyse azade yaşamak. Ve bütün bu hesapsızlığını da bir tek hesap için seferber etmek: ideal! Kimselerde öyle kolaycana göremeyeceğiniz, öte yandan çağdaş insanların, bir tek kaymak tabakasına özgü bu lüzumsuz sorumluluklardan azadelik, dışarıdan bakıldığında ancak küstahlık diye tavsif edilebilirdi.

O yüzden de gecenin bir yarısında, hesapsız-kitapsız ve kendiliğinden gelişen bu karşılaşma, bir ayaküstü imtihanına dönüşür. Bu irticali imtihan başlar başlamaz, aslında tarafların her ikisi de, ancak dışarıdan bakmaya mahkûmların göremeyeceği o karanlık kuyuya nefessiz daldıklarını fark etmiştir. Çünkü böylelikle yeniyetmeliği henüz aşmış delikanlı başarıya,

Çok geçmeden iki idealistin, aynı ideal uğruna bile olsa yan yana gelmesinin, iki ısrarcı keçinin daracık bir köprü üzerinde karşı karşıya gelmesiyle aynı sonucu doğuracağı açığa çıkacaktır. Tarafların birbirlerini tanımamaları hem bir handikaptır, hem de ciddi bir avantaj.

YERYÜZÜNE İNMİŞ BİZATİHİ PAN

> *Filmin öyle pek ilerlemesine gerek kalmadan Fletcher'ın aslında kafasındaki ideale ulaşmak için, siyasetçileri kıskandırırcasına nasıl da makyavelistleşebileceğini öğreniriz: Yüksek veya alçak her türlü ideal, sahibine, başkalarına en iyi ihtimalle ikinci sınıfmış gibi davranma hakkı verir.*

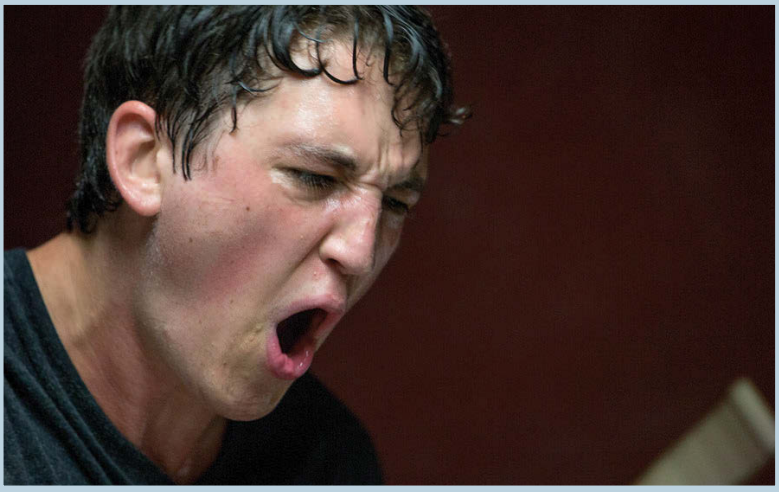
hem de başarının en tepesine tırmanabilecektir; hoca da yıllar yılı aradığı ama her bulur gibileştiği seferde avucundan kaçırdığı manevi mirasçısına kavuşacaktır.

SINIRLARI ZORLAYARAK EĞİTME

Burada önemli husus şu: Hoca kendini hiç sakınmadan ve saklamadan ifade etmekte, yani muhatabına, bu daveti kabul ettiğinde kendisini nasıl bir zorlanmanın ve hatta eziyetin beklediğini ihsas ettirmekten geri durmamakta. Bu ayaküstü sınavın tam ortasında çekip gider meselâ; üstelik haber verme ihtiyacı filân hissetmeden. Çanlar çalsa meramı bu denli açık sayılmazdı.

Ne ki yazısız anlaşma taraflarca imzalanmıştır bile. Her ne kadar anlaşmanın maddeleri arasında sabahın 6'sında derse başlamak gibi garabetler bulunsa bile insanüstü eğitim süreci başlamıştır bir kere. Delikanlı babasıyla sinemada buluştuğunda öğreniriz ki o gece geç saatlere kadar çalışmalar falan, meğer bir tezgâhtan ibaretmiş; bahsi geçen hocayla tanışıp gözüne girmek için kurulmuş, basit ama yine de işe yarayan bir tezgâhcık. Fakat unutmayalım; taraflardan biri zaten müzmin bir idealist iken öbürü de kaderindeki hayatını yaşamaktansa tasarladığı hayatı yaşamayı seçmiştir bile. Hayatın kendisi yerine, tasarlanmış hayat. Namı diğer idealizm.

Filmin öyle pek ilerlemesine gerek kalmadan Fletcher'ın aslında kafasındaki ideale ulaşmak için, siyasetçileri kıskandırırcasına nasıl da makyavelistleşebileceğini öğreniriz: Yüksek veya alçak her türlü ideal, sahibine, başkalarına en iyi ihtimalle ikinci sınıfmış gibi davranma hakkı verir. Bir gün bir saksafoncudur kellesi kopan, öbür gün bir baterist. Başka bir gün bir başkası... İdeal kişiye ulaşmak için

kaç kurban verildiğinin ne önemi var ki!

Bırakalım kariyeri, müzik eğitiminin en başındaki Andrew'un gözünü başarı hırsı öylesine kararmıştır ki henüz okuldaki grubunun yedek bateristiyken, bir gün ânsızın Fletcher tarafından seçilmesinden hiç şüphelenmez ve o zorlu merdiveni tırmanmaya başladığını zanneder. Hâlbuki hoca, aslında yedeklediği asıl bateriste haddini bildirmek istemektedir sadece. Zaten idealizmin yolu, kullanılmanın kıvrımlarıyla örülmemiş midir?

BİR İDEAL UĞRUNA

Daha Fletcher tarafından seçilmişliğin hazzını tatmaya fırsat kalmadan Andrew'un öğrendiği ilk şey, gruba seçilmenin hiç de zannettiği gibi bir ayrıcalık barındırmadığı. Çünkü hoca, gruptaki istisnasız herkesin kişiliğini ayakkabısının tabanına yapışmış bir köpek tersi gibi çiğnemektedir. Onurlar kırılmıyor; un-ufak ediliyor bu sınıfta. Peki niçin? Bir ideal için; doğru.

O yüzden de küçük hataların ceremesi büyüktür burada. Bir kez olsun şöyle bir tökezleyivermesin ayağınız; ânında dışarıya sepetlenirsiniz.

Haysiyet, kullanılmış bir kâğıt mendil hükmündedir bu hocanın gözünde. Müstakbel kariyer için elbette. İyi de, bunca zorlanmaya, aşağılanmaya rağmen bir genç, ne diye hâlâ o sınıfta kalmaya ve her saniye ezilmeye devam eder ki? Çünkü CV'nizde Fletcher'ın öğrencisi olduğunuz yazacak sadece; onun tarafından kaç kere aşağılandığınız değil.

Aynı noktaya geri döndük: alan memnun, veren memnun.

O yüzden de her birey, yedeği sayılamayacak kadar çok bir piyondur onun gözünde. Biri gitmeden öbürü, canla-başla onun yerini kapmaya hazırdır. Eşi-benzeri görülemeyecek şu eğitim mottosu işte bu şartlarda doğmuştur: "İngilizce'de 'aferin!'den daha tehlikeli bir kelime yoktur."

Herkes ama herkes sadece bir sıradandır. Ne ki bir sıradanı, bir başka sıradandan ayıran ve belli bir miktar farklılaştıran yegâne özellik, sıra dışı gayrete tahammülünden başkası değildir.

İYİ CAZ YAŞASIN DİYE

Bu insanlık dışı muamele, hiçbir pedagoji kitabında yeri bulunamayacak bu eğitim anlayışı, Andrew'da hemen meyvesini tomurcuklandırır: insanüstü bir hırs. Başka bir ifadeyle zedelenen haysiyetin ıstırabını dindirmek için bedeni zedelercesine gayretten başka bir çare düşünülebilir mi? "34 yaşında, sarhoş ve beş parasız şekilde ölüp insanların yemek masasında benden bahsetmesini, 90 yaşında zengin ve ayık şekilde ölüp kimse tarafından hatırlanmamaya tercih ederim." Bu cümlenin bağlamı tam da burası.

Belli ki tıpkı başka alanlardaki idealistler gibi eğitim alanında da idealist hocalar nadirattan. Özellikle de müzik eğitiminde.

Bunca azar, aşağılama ve haysiyetsizleştirme niçin? Bir ideal için. Nedir o ideal? İnsanları, onlardan beklenenin ötesinde zorlayarak yetiştirmek. Peki Fletcher, böylesine çetin bir eğitim anlayışını bir silâh gibi niçin kuşanmıştı? Dünyayı yeni Louis Armstronglar'dan, Charlie Parkerlar'dan mahrum bırakmamak için. Bu kadar işte. Fletcher'ın ideali bundan ibaretti. Dikkatinizi çekerim, bu küçükmüş, hatta bireyselmiş gibi görünen ideal, aynı zamanda, kültürünü dünyaya sinema ve caz üzerinden yayan Amerika'nın iktidarını pekiştirmek demekti.

Whiplash mı dediniz? İcraı hayli zor orkestral bir caz parçası.

“1885’ten beri ekonomi basınının öncüsü

İstanbul Ticaret, şimdi internette de önde...”

Şekib Avdagiç

İTO Başkanı

www.itohaber.com

Dilerseniz Türkçe, Dilerseniz İngilizce

ito.org.tr itokurumsal

İSTANBUL TİCARET ODASI 1882

REYHAN ÇELİK
Astronom

EĞİTİM'DE BİLİM

Bilimsel gelişmelerin nelere kapı aralayacağını, bugün yapılacak bilimsel çalışmaların bireysel, toplumsal ve kültürel olarak bizi nereye taşıyacağı konusunda misyon belirlerken en önemli şey, doğru bir bilim eğitiminin verilmesi olacaktır.

Günümüzde birçok toplumsal alanda gelişmeler yaşandığı gibi, Türkiye'de eğitim konusunda da ciddi gelişmeler gerçekleştirebilmek, içinde bulunduğumuz 21. yüzyıl gibi 'teknolojik beyin çağı'na ayak uydurulabilmek için, hiç kuşkusuz vizyoner bir politika izlenmesi gerekir. Eğitimin rolü klasik anlamda çocuğun bilgi ve becerilerini artırarak onu hayata hazırlamak iken, içinde bulunduğumuz çağda eğitim sistemi bu dar tanımdan uzaklaşmış, geleceğin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını da şekillendirme rolünü üstlenmiştir.

Bugün, Mars yüzeyine iniş yapan Viking uzay aracının taşıdığı bir ekipman olan otomatik minik pompa sayesinde insan vücuduna mikrodoz mertebesinde insülin verilerek milyarlarca insanın her gün ağrı veren iğnelerden kurtulmasına olanak sağlanmaktadır. Teknolojik sıçramanın birer ürünü olan akıllı telefonlar, sanal ağlar, sanal alışverişler vb. gibi her an iç içe olduğumuz örneklerini arttırabileceğimiz birçok teknolojik ürün, yaşam standartlarımızı kolaylaştırırken bizleri her geçen gün "hazıra konmaya" da alıştırmaktadır. Bu kolaylıklara olan bağımlılığımız artarken, farkında olmadan gittikçe azalan şey ise keşiflerle ilgili 'farkındalığımız' olmaktadır.

Örneğin;

Yer yörüngesinde dolanan binlerce yapay uydu sayesinde Dünya'nın tüm ülkelerini, tüm şehirlerini, tüm sokaklarını tarayabilen bir akıllı telefon uygulamasını kullanarak istediğimiz her yeri elimizle koymuş gibi bulabiliyor, oraya ne kadar sürede gidebileceğimizi hesaplayabiliyoruz.

Elektronik ev aletleri, yanmaz elbiseler, tıpta kullanılan kalp cihazları, MR ve BT adı verilen görüntüleme yöntemleri, bunların her biri ve çok daha fazlası yalnızca uzay teknolojisinin Dünya'ya getirdiği buluşlardan bazılarıdır.

Tüm bu teknolojik lüksü bize sunan şeyin aslında 'bilimin kendisi'nin olduğundan hareketle, bilimle her an iç içe olduğumuz gerçeği de bizler için artık kaçınılmaz bir durumdur.

Bilimsel gelişmelerin nelere kapı aralayacağını, bugün yapılacak bilimsel çalışmaların bireysel, toplumsal ve kültürel olarak bizi nereye taşıyacağı konusunda misyon belirlerken en önemli şey, doğru bir bilim eğitiminin verilmesi olacaktır.

Sağlıklı bir bilim eğitiminin en başında bilimin doğasını anlamak gelir. Bilimin doğasının ne olduğu konusunda ise birçok ünlü bilim felsefecileri ve sosyologları bazı ortak görüşlerde birleşmektedir. Onlara göre bilim; statik bir bil-

Özellikle bilim eğitimini sevmek, sevdirmek için bugün alternatif olarak farklı eğitim türlerinden destek alınabilir. Alışılagelmiş formal eğitim türünden yavaş yavaş informal eğitim türüne doğru kaymak, farklı metodolojiler geliştirmek gerekir. Belirli bir plan ve amaca hizmet eden; yeri, yöntemi içeriği, süresi ve uygulaması belli olan düz anlatım türü formal eğitimken; belirli bir amaç, zaman ya da destek açısından yapılandırılmadan bir belgeye ya da ders planı gereğine dayanmadan öğrenme deneyimi sunan eğitimler informal eğitimlerdir.

gi birikiminden çok, dinamik ve devam eden bir aktivitedir. Yani; bilim aslında bilgiler topluluğu değil; insanoğlu tarafından evreni açıklamaya çalışan bir aktivitedir. Bilim çevremizdedir, her yerdedir. Bilimin, doğada çevrede, her yerde her anda var olduğuna inanmakla birlikte, bilimin eğitimin amacına uygun biçimde verilebilmesi için eğitimcilerimize de bir hayli iş düşmektedir.

Özellikle bilim eğitimini sevmek, sevdirmek için bugün alternatif olarak farklı eğitim türlerinden destek alınabilir. Alışılagelmiş formal eğitim türünden yavaş yavaş informal eğitim türüne doğru kaymak, farklı metodolojiler geliştirmek gerekir. Belirli bir plan ve amaca hizmet eden; yeri, yöntemi içeriği, süresi ve uygulaması belli olan düz anlatım türü formal eğitimken; belirli bir amaç, zaman ya da destek açısından yapılandırılmadan bir belgeye ya da ders planı gereğine dayanmadan öğrenme deneyimi sunan eğitimler informal eğitimlerdir. Formal eğitimler müfredata, kural ve yönetime dayanırken, informal eğitimler bundan ayrılır. Formal eğitimde profesyonel öğreticiler varken informal eğitimde olmayabilir.

'Hayat boyu öğrenme' şeklinde de ifade edilebilen bir kısım informal öğrenmeler, bireyin çevresinden etkilendiği kültürel davranışları da kapsayabilir. Örneğin; bir anne ya da baba çocuklarına bayramda büyüklerin elini öpmeyi öğretmekle alakalı bir eğitim programı uygulamaz, çocuk bunu ebeveynlerinden öğrenmiş olur. Yani bir banka, hastane, çocuk parkı, sinema ya da tiyatro informal öğrenme ortamı olabileceği gibi günümüz popülaritesinde bulunan bilim merkezleri, kütüphaneler, laboratuvarlar, sergiler, atölyeler gibi alanlar da en etkin informal öğrenme alanlarındandır.

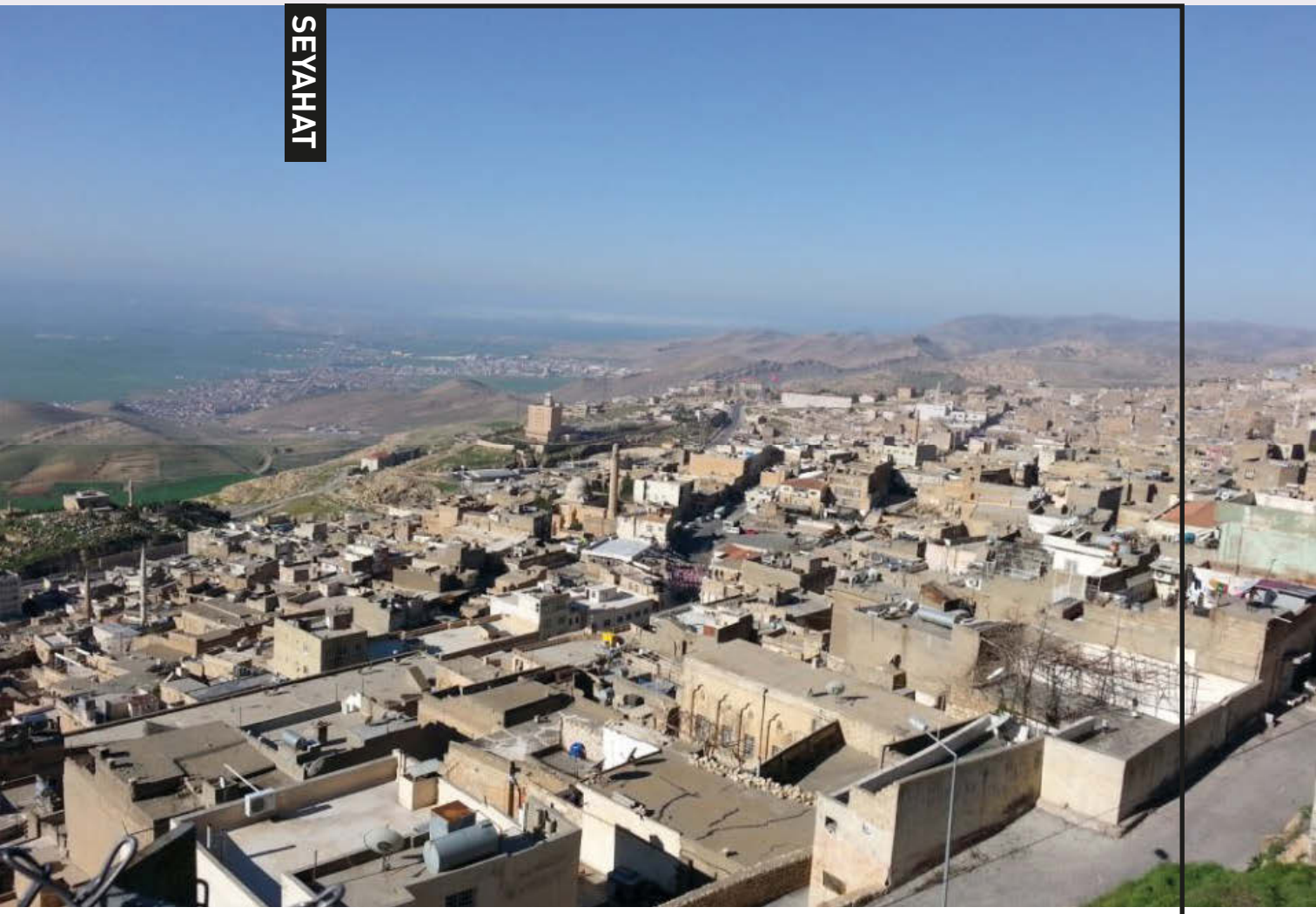

Alternatif eğitim ortamlarından olan bu gibi yerlerde informal öğrenmeye olanak sağlayacak birçok imkân mevcuttur. Örneğin; bir bilim merkezinde bitki ya da hayvan hücresinin DNA'sını inceleme imkânı bulan bir çocuk ondan etkilenerek gelecekte ünlü bir genetik uzmanı olabilir. Ya da informal öğrenme yoluyla uzay bilimlerinden etkilenen bir öğrenci gelecekte farklı yaşam formlarının var olabilme ihtimallerinin bulunduğu bir x gezegeni keşfeden ünlü bir astronom ya da uzaya giderek çalışmalar yapan geleceğin ünlü bir astronotu olabilir.

Bu ve benzeri yerlerde; kurum ve kuruluşlarda, öğrencilere gelecekte yönelecekleri alanlar konusunda teşvik oluşturulmalı; adeta teknolojik bir devrimin yaşandığı bu zamanda, toplumumuzun her anlamda söz sahibi olabilmesine olanak sağlanmalıdır.

Bilim eğitimine gereken önem verilmeli, bilim sevmeli, sevdirilmeli, onunla iç içe yaşadığımız hissettirilmelidir.

'Hayat boyu öğrenme' şeklinde de ifade edilebilen bir kısım informal öğrenmeler, bireyin çevresinden etkilendiği kültürel davranışları da kapsayabilir. Örneğin; bir anne ya da baba çocuklarına bayramda büyüklerin elini öpmeyi öğretmekle alakalı bir eğitim programı uygulamaz, çocuk bunu ebeveynlerinden öğrenmiş olur. Yani bir banka, hastane, çocuk parkı, sinema ya da tiyatro informal öğrenme ortamı olabileceği gibi günümüz popülaritesinde bulunan bilim merkezleri, kütüphaneler, laboratuvarlar, sergiler, atölyeler gibi alanlar da en etkin informal öğrenme alanlarındandır.

ESRA SÜMEYYE DİLBEROĞLU

İBB IT Servis Yönetimi Koordinatörü

GÜNDÜZ SEYRANLIK GECE GERDANLIK

"Kah çıkarım gökyüzüne seyrederim alemi;
Kah inerim yeryüzüne seyreder alem beni"

Zübde-i alem; eşref-i mahluk olan insanın ontolojik varlığı " bulmak ve bilmek" üzerine… Bir seyahat halinde manevi iklimlerden geçip kendini bulmak gayreti, dünyada da öylesine seyir halinde olmakla bütünleşiyor ve seyrediyoruz tüm yaratılanları, tıpkı kendimizi seyreder gibi, seyrediyoruz kainatı tıpkı kendimizi bilir gibi…

Öyle ya; tüm hikaye idrak etmekle başladı. Hayat bir keşifler imgesi. Doğduğumuz günden bu yana gönül gözüyle baktığımız pencereler hep pir-u pak manzaralara dokundu, ahenkli hülyalara değdi… İşte bu sebeptendir; tüm insanlar güzel; fakat bazıları biraz daha fazla; tüm kelimeler güzel, fakat bazılarının söylediği şiir anlattığı hikaye daha derin daha dokunaklı daha özge; ve tüm şehirler güzel fakat bazıları daha hususi; daha içten, daha mistik…

Ve işte kendimize yolculuğumuz için özge şehirlerden birinin topraklarına değip, batıni katmanlarına dokunmak için kadim medeniyetlerin eşiği bereketli Mezopotamya topraklarının incisi Mardin'deyiz… Suryanice 'de "Kaleler" anlamına gelen "Merdin" isminden adını alan Mardin'in sokaklarını adımlarken bin yıllık tarihi içimize çekmek misali iliklerimize kadar medeniyetleri terennüm ediyor, tarihin sesini ruhumuzda işitiyor gibiyiz. Tıpkı bir şiiri yudum yudum okur gibi okuyoruz bu güzel şehri… Taş duvarlar ve o gizemli dar sokakların anlattığı efsunlu masallar ve o duvarlara yüreklerindeki sırları ifşa eden birbirinden güzel aşk sözleri ile o gizli aşıkları tanıyan, bir hikayenin kahramanları oluyoruz sanki …

Tüm dinlerin ve kültürlerin iç içe yaşadığı, medeniyetlerin sırt sırta vermiş simgesi Suryani Kilisesi ile hemen yanında Efendimiz(as)'in sahabesi Şeyh Çabuk Efendi türbesi çıkıyor karşımıza… Ve işte bir olmak kurtaracak bizi. Zamanda, zeminde, varlıkta bir olmak hakikati…

Şehir, Eski Mardin ve Yeni Mardin diye iki isimle adlandırılıyor, birbirinden güzel kocaman avlulu, cumbalı, zarif dantellerle süslenmiş estetiğin şakırtısının duyulduğu kocaman pencereli ve harika kapıları olan o güzel evler tıpkı büyülercesine kendine davet ediyor bizi. O ihtişamlı heybetli kapılar içindeki estetiğin ve zerafetin ayan beyan delili gibi. Taş kaldırımları adımlarken, begonyalar, güller ve tazecik yeşil ile, manevi lezzetin tılsımlı resmi misali "Padişah konmaz saraya hane hazır olmadıkça " ölçüsünce sofistike hissini yaşıyor ve büyülü bir şehre selam veriyoruz.

Anadolu irfan kültürünün izlerini taşıyan kapılar üzerindeki tokmaklarla tam bir incelik numunesi hakim, sağdaki ince vuruşlu tokmak bir kadın misafire soldakiyse daha vurgulu ses ile bir erkek misafire işaret etmekte.

Taş süslemeciliğinin zarif simgesi, görkemli Kırklar Kilisesi, nam-ı diğer Mor Behnan Kilisesi, Güneydoğu'nun Antik Efesi Doğu Roma' nın garnizon kenti Dara Antik Kenti, Süryanilerin en önemli ibadethaneleri ihtişamlı Deyruz Zaferan Manastırı, 14. Yüzyılda yapılmış mükemmel el hüneriyle taş oymacılığı sanatının yaşayan numunesi Zinciriye Medresesi (Sultan

Şehir, Eski Mardin ve Yeni Mardin diye iki isimle adlandırılıyor, birbirinden güzel kocaman avlulu, cumbalı, zarif dantellerle süslenmiş estetiğin şakırtısının duyulduğu kocaman pencereli ve harika kapıları olan o güzel evler tıpkı büyülercesine kendine davet ediyor bizi. O ihtişamlı heybetli kapılar içindeki estetiğin ve zerafetin ayan beyan delili gibi.

İsa Medresesi), yedi asırlık bir tarihi barındıran Kasımiye Medresesi ve tüm Mezopotamya'yı kuşatacak güzellikte altı paye üzerine inşaa edilmiş tüm mekana hakim kubbesiyle Camii-Kebir camisiyle Mardin bir kültür medeniyet zenginliğinin ahenkli akustiğinde bir tarihi yeniden yaşatırcasına kucaklıyor bizi…

Bir yanda yüzlerce yıldır İslam medeniyetine ev sahipliği yapmış Hatuniye Medresesi, Ulu Cami ve Şehidiye Camiinden ezan-ı Muhammedi' yi işitirken bir yanda Mor Behnan diye de bilinen Kırklar Kilisesinden çan sesine şahitlik ediyoruz, işte hoşgörüyle yaşamanın ahengi budur diye hayranlıkla şehrin her zerresini huzurla sukunetle selamlıyoruz.

Eski Mardin sokaklarında kahve esintisini içimize çekerken reyhani güzellikteki dibek kahvesi, ehl-i keyfi, karanfilli, kakuleli, damla sakızlı kahve çeşitleriyle bu şehirdeki kahvenin azizliği insanların suretinden siretlerine kadar işlemiş gibi bir etki uyandırıyor. Öyle ki kahve kutsal, insan kutsal…

"İnsanın içinde ne varsa o sızarmış dışarıya " diyen Hz. Mevlana' nın tedrisinden geçen yürekler var bu şehirde, dillerinde hep bir edep, hep bir hürmet, hangi tarihi dükkana girerseniz nezaketle misafirperverlik gösterip fincan fincan kahve ikram ediyorlar . Bizlerin her kahvede yudumladığı koskoca bir " kardeşlik ve samimiyet " oluyor.

Şehrin günbatımı manzarasını izlemek için yüce rüzgarları bağrında tutan uçsuz bucaksız ovanın bereketini temaşa edeceğimiz Zinciriye Medresesine çıkıyoruz. Medresenin hemen girişindeki taş işlemeler ve dilimli kubbeleriyle dikkat çeken iki katlı ve iki avlulu geniş ve yüksek mekana kurulu olması ile bu mekan; tarihte rasathane olarak da kullanılmaktaymış. Bu medrese Melik Necmeddin İsa tarafından yapılmış olduğu için " Sultan İsa Medresesi "olarak da adlandırılmakta olup, medresede Sultan İsa Türbesi ile medresenin sanatsal ve mimari izlerini yansıtan duvarlarında birbirinden özge kitabeler mevcuttur.

Mardin Kalesi; şehri tepeden bir muhafaza makamı gibi kuşatmışçasına duruyor. Bu sonsuzlukta bulduğumuz varlığın hakikatine usul usul teslim olmak hissi, gönüllerimizde terennüm eden bir sükunet...

Keşmekeşte yıpranmış modern insanın dertlerini unutuyoruz bu şehirde. Evet; tıpkı meşhur izafet teorisi gibi zaman; izafi olduğunu apaçık gösteriyorken, yavaşlığın mest edici hissiyle zaman Mardin' in gökkubbesinde asılı kalmışcasına hiç ilerlemezcesine duruyor, o dinginlikte biz günbatımını izliyoruz usul usul...Zaman ; hep o yavaş

Şehir, Eski Mardin ve Yeni Mardin diye iki isimle adlandırılıyor, birbirinden güzel kocaman avlulu, cumbalı, zarif dantellerle süslenmiş estetiğin şakırtısının duyulduğu kocaman pencereli ve harika kapıları olan o güzel evler tıpkı büyülercesine kendine davet ediyor bizi. O ihtişamlı heybetli kapılar içindeki estetiğin ve zerafetin ayan beyan delili gibi.

zaman… Mardin; gündüz seyranlık gece gerdanlık…

Gece ışıl ışıl inciden gerdanlık giyiniyor şehir... Şehrin künhüne vakıf olmak, şehrin anlattıklarını duyup, şehrin kulağımıza fısıldadığı sırrı işitmekle mümkün… Bu sebeptendir hikayesi olan şehirler arıyoruz. Hikayesi olan şehirler yeni bir hayat nüvesi bahşediyor bize, bizi bize çağırıyor, bize özümüzü anlatıyor.

Zaman duruyor; ontolojik olarak varlığımızın katmanları birer birer çözülüyorcasına ruhumuzu dinliyoruz bu şehirde…

Öyle ki tüm şehri yaşarken bulduğumuz " Ya Fettah" duasıyla kendi ruhumuza açılan kapıların ve yüksek ilmeklerden geçilen eşiklerin usul usul özümüze yolculuğu oluyor.

Ve sesleniyorum bu güzel şehre yürekten…

Yüreğe baktıkça gördüm seni Ey Şehir!

Yürekte apaçık bulduğum sabah aydınlığıydın sen Ey Şehir!

İncirin ve zeytinin üzerine edilen yeminlerin keskin sağlamlığıyla sana sığındım ey kutsal Şehir!

Elden ele femi muhsinden femi muhsine dolaşan antlar, yeminler sapasağlam bağlıyorken bizi; arayışın peşinde kan revan olmuş hallerimizle bir sağa bir sola savrulmanın acizliği…

İlk aradığımız; yitiğimizin ne olduğunu idrak üzerine; yitiğimizi bilmek en büyük lütuf…

Hangi şehre yüreğimizi döneceğimiz apaçık aşikar, şehrin ahengine ruhumuzun katık olacağından şüpheli, yürüyoruz adım adım…

Kabul buyur bizleri sen Ey Mukaddes Şehir!

Derdimiz bulmak derdi, derdimiz bilmek ve olmak derdi…

NOSTALJİ

KENDİNİ BİLMEK

İBRAHİM URAL

Tohum Dergisi 31.sayı
Eylül 1967

Dinler, filozoflar, nazariyeciler nefis terbiyesini gerçekleştirmeye çalışırken; insanın kendisini bilmesinin lüzumu üzerinde önemle durmuşlardır. Sokrat'ın "kendini bil" sözü, asırlarca üzerinde düşünülen bir konu olmuştur. Kendini bilmek, gerçekten, insan için ehemmiyetli bir husustur.

Kendini bilmek, insana çok şeyler kazandıran, onun kişiliğinin teşekkülünde rolü olan önemli bir âmildir.

Kendini bilen insan haddini bilir; mütevazidir. Mâkul hareket eder. Edeplidir. Bilmediğini bilir gibi göstermez. Açık yüreklidir; kendi seviyesinin üstünde olanlara saygıda kusur etmez.

Kendini bilen insan, şahsiyet sahibidir, Allah'ın kendisine vermiş olduğu kabiliyet ve meziyetleri yerinde kullanmasını bilir, süflî ve şehevî yollarda harcamaz. Ruhunun vücuduyla birlikte, kendisine bir emanet olarak verildiğini hatırlar.

Kendini bilen insan, kusur ve hatalarını bilir. Tenkid edilmekten memnun kalır. Samimidir; kendini beğendirmeye, övünmeğe teşebbüs etmez. Ne kibirli, ne de bayağıdır. Vakar ve haysiyetine bağlıdır. Bu hasletlerin, insanlığın esası olduğuna inanır.

Bazı ilimlerin konusu insandır; insanı çeşitli bakımlardan inceleyerek, onu tanımak ve tanıtmaktır. Biyoloji maddî yönden, psikoloji manevî bakımdan, tarih ve sosyoloji içtimaî bakımdan, insana, kendini öğretmeye çalışırlar. Bilgisiz insanda, her şeyi yapabileceğine her şeyi bilebileceğine dair bir büyüklük kompleksi vardır. Fakat ilim, birçok keşif ve araştırmaları ile kâinatın meçhullerini ortaya koyar. İnsanın, bunun yanında hiçliğini hatırlatır.

Bununla beraber, asrımızın insanı, çok defa, bu feraseti gösterememekte, ilmin keşifleri ile gurura kapılmaktadır. Müsbet ilmin her şeyi çözeceğini sanmaktadır.

Bu zihniyettir ki, insanları maddeci bir taassuba itmiş, onları dinden ve ahlâktan uzaklaştırmıştır. Halbuki insana kendi kendini tanıtan, Onu en iyi tatmin edecek olan; dindir ve o da İslam dinidir. Kendini bilmek André Gide'nin dediği gibi insanı taassuba ve dar görüşlülüğe iten bir şey değildir. Belki, insana kendini öğreterek, onu ileriye ve tekâmüle iten bir şuurdur.

Kendini bilmenin en üstün derecesi; kendini bilmek ve bunun neticesinde Allah'ı bilmektir. Vücuttaki organlarının işleyişine, akıl ve dimağın eşsizliğine şahit olan ve bunlardaki nizamı kavrayabilen bir insan, kendisini, bunların yaratıcısı ve düzenleyicisi olan bir varlığa- Allahü Tealâya- inanmaktan alıkoyamaz. Onun yüceliğini ve kudretini sezer. "Nefsini bilen, Rabbini bilir." sözü, bu hikmetin bir ifadesidir.

Zaten ilimlerin, irfan ve faziletlerin hedefi; bu şuuru insanlara verebilmektir. Yunus Emre'nin de dediği gibi;

"İlim kendin bilmektir,
İlim özün bilmektir."

ÇİZER: GÜL EBRAR BAŞAR

Kekeme

CAHİT KOYTAK

ah, ölmek mi, öğrenmek mi,
ebediyen susarak, konuşmayı seninle;
otların, rüzgarların,
taşların ve yağmurların her telde,
her makamda falsosuz,
gürül gürül konuştukları dili?...susmak...susarak unutturmak
boşboğaz sözcüklere,
kekeme mabeyncilere,
gündelik ayinlerin,
aklın öğrettiklerini.ve şeylere geri vermek,
şeylere...aynalara, yüzlere
bütün bildiklerimizi.

İHYÂÜ ULÛMİ'D-DÎN

HÜCCETÜ'L İSLÂM İMAM GAZÂLÎ

İmam Gazâlî (rah.) hazretlerinin meşhur eseri İhyâ-u Ulûmi'd-Dîn, siz değerli okuyucularımız için titiz bir çalışmayla 40 kitap halinde bölüm bölüm tercüme ediliyor. **İlim Kapısı, Akaid Esasları, Temizlik Usulleri, Namazın Sırları, Zekatın Sırları, Orucun Sırları, Haccın Sırları, Kur'an Okuma Edepleri, Kurtuluş Vesilesi, Günlük Vazifeler, Yeme İçme Âdabı, Evliliğin Hüküm ve Hikmetleri** adlı kitaplar artık sizlerle.

SATIŞ NOKTALARI

Semerkand İletişim Merkezleri

semerkandpazarlama.com
semerkandonline.de

Diyanet Vakfı Mağazaları

Facebook: SmrkndPazarlama | SemerkandYayinlari **Twitter:** SmrkndPazarlama | Semerkandyayin